

M ó r a h a l o m V á r o s i Ö n k o r m á n y z a t

G A Z D A S Á G I P R O G R A M - j a

2 0 2 0 – 2 0 2 4

MÓRAHALOM

TARTALOMJEGYZÉK

I.	Településfejlesztési koncepció	3-11. old.
II.	Városrehabilitációs fejlesztések Mórahalmon	11-13. old.
III.	A gazdaság fejlesztés.....	14-24. old.
IV.	Oktatás.....	24-29. old.
V.	Informatika fejlesztése – intelligens település	29-33. old.
VI.	Kultúra – közművelődés	34-37. old.
VII.	Turizmus	37-44. old.
VIII.	Környezetvédelem – Zöldfelület gondozás.....	44-49. old.
IX.	Sport	50-52. old.
X.	Egészségügy	52-56. old.
XI.	Szociálpolitika.....	56-60. old.
XII.	Infrastruktúrafejlesztés – egyéb fejlesztések.....	60-67. old.
XIII.	Külterület	67-69. old.
XIV.	Közbiztonság	70. old.
XV.	Lakás- és telekgazdálkodás.....	70-72. old.
Összegzés:		72. old.

I.

Településfejlesztési koncepció

1.1. A település jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetre vonatkozóan

Mórahalom város hosszú távú stratégiai célja 2035-re fenntarthatóan fejlődő, emberléptékű város, ahol jó élni, és amely vonzza a letelepedni szándékozókat, vonzza a gazdasági befektetőket, továbbá vonzza a feltöltődni vágyó turistákat is.

Az átfogó cél röviden:

MÓRAHALOM AZ ÉLHETŐ ÉS FENNTARTHATÓ MÓDON NÖVEKVŐ VÁROS.

A város társadalmát és gazdaságát jellemző tendenciák, illetve járási/kistérségi súlyának változásait, a város jövőre vonatkozó célkitűzéseit egyaránt figyelembe véve Mórahalom jövőképét röviden a következő két szóval foglalhatjuk össze: „jövőtudatos kisváros”.

A „jövőtudatos kisváros” fogalma a helyi társadalomra, a helyi gazdaságra, a természeti és épített környezetre egyaránt vonatkozik.

Az ehhez kapcsolódó főbb részcélok:

- Mórahalom, „az élhető város”
- Mórahalom, „az intelligens város”
- Mórahalom, „a modern innovatív alapú gazdaság városa”
- Mórahalom, „a zöld város”
- Mórahalom, „a turizmus, a rekreáció, az oktatás, a sport és az egészség városa”
- Mórahalom, „a térségközponti város és a Balkán kapuja”

A város élhetőbbé tételével, és a helyi gazdaság folyamatos mértékű növekedésére tekintettel közép- és hosszútávon a lakosságszám mérsékelt növekedésével számolunk, amely 2035-ig megközelítheti a 10.000 főt. A helyi lakosság kormegoszlásában a jelenlegi trendek fognak érvényesülni, azzal, hogy a jelenlegi szintnél magasabb lesz a közép-és időskorúak aránya. A város által megvalósított időskorúak nappali- és állandó jellegű ellátását szolgáló intézményrendszernek köszönhetően a külterületi tanyákról az idősek jelentős számban belterületi ingatlanokba vagy a város belterületén található bentlakásos idősotthonokba költöznek.

A fentiekre tekintettel és egyéb okokból elhagyott külterületi tanyás ingatlanokat elsősorban a helyi mezőgazdasági termelésből élő fiatal gazdák vásárolják meg termelő mezőgazdasági tevékenység folytatása céljából, valamint a szerényebb anyagi lehetőségekkel rendelkező az ország egyéb területeiről, nagyvárosaiból Mórahalomra bevándorló személyek vásárolják meg elsősorban lakhatás céljából.

2035-re már kialakul és markáns, egyedi jelleget ölt a város jelenleg még kibontakozó félben lévő egyedi építészeti arculata és formavilága. A város jelenlegi báját, és élhetőségének egyik legfontosabb értékét adó kertvárosi jellege hosszú távon is megmarad, a jelenleg még alakulófélben lévő új városrészek (városközpont és alközpontok) beépítettsége teljessé válik tovább erősítve ezzel a város kertvárosias jellegét.

Az ipari parkban tevékenykedő vállalkozások számának növekedésével, a kereskedelmi, a logisztikai, a turisztikai, az egészségügyi, sport és egyéb szolgáltatások gazdagodásával, valamint a K+F+I tevékenységet végző vállalkozások megjelenésével a helyi foglalkoztatási lehetőségek száma növekszik erre tekintettel és a helyi lakóközösség fejlődésével nő a város népességmegtartó és népességvonzó képessége.

A helyi lakóközösség fejlődése abban nyilvánul meg, hogy a város teljes belterülete – beleértve a közeljövőben kialakításra kerülő új területeket, lakóövezeteket is – pormentesített és szilárd aszfaltburkolattal és járdával ellátott.

A fentiekben felül a jelenleg már kijelölt gazdasági területek hasznosításával a magas hozzáadott értéket teremtő vállalkozások megtelepedésével továbbá a város külterületi részein megvalósított fenntartható energiagazdálkodással kapcsolatos fejlesztések révén tovább erősödik a helyi gazdaság (pl: mezőgazdasági termelés, élelmiszer feldolgozóipari és egyéb vállalkozások, napenergia mezők, biomassza termelés-, feldolgozás-, felhasználás).

Az előzőekben leírt fejlesztéseknek, valamint a K+F+I tevékenységet végző vállalkozások megjelenésének és a technológiai fejlődésnek köszönhetően az elvándorlás és a napi munkába járásból eredő ingázás mértéke csökken, és a város immár a legkülönbözőbb képzettségű munkavállalók számára is tömeges munkalehetőséget tud kínálni.

A város helyi gazdaságának fejlődésére tekintettel a lakosság szociális helyzete és életminősége jelentősen javul. A településen jelenleg csak egy szegregációval veszélyeztetett terület van, nincs és nem is alakul ki szegregátum. Az önkormányzat által segélyezett személyek száma a megyei és régiós átlag alatti mértékű.

A helyi közösségi közlekedésben a jelenleg már meglévő és kiépült a város területén belül működtetett buszos körjáratok rendszere a peremkerületek bekapcsolásával továbbfejlesztésre kerül.

A helyközi közösségi közlekedésben a buszközlekedés járatsűrűsége a változó igényekhez igazított módon megmarad.

A város járási, kistérségi és a térségben betöltött gazdasági, kereskedelmi és szolgáltató központ jellegére tekintettel javul a város keresztirányú megközelíthetősége, amely egyrészt a buszjáratok ellátási igényekhez igazított növekedésével, másrészt a térségi közlekedési infrastrukturális hálózat fejlesztésével és felújításával valósul meg (a Mórahalom-Ruzsával közvetlen módon összekötő út aszfaltozása, kistérségi közúthálózat felújítása, kerékpárutak építése, a kerékpárút hálózat összekapcsolása).

A Magyarország és Szerbia közötti Mórahalom is érintő új vasútvonal kiépítésre kerül, a Szeged-Röszke-Szabadka vasútvonal Röszkei vasútállomása és Mórahalom között a rendszeres közösségi buszközlekedési kapcsolat biztosítottnak kell lenni.

Mórahalom és Szerbia között a közvetlen határátkelés és közúti megközelítés a város közigazgatási területén belül a Horgos-Mórahalom (Csipak) határátkelőhely kiépítése és működése útján biztosított.

A város belterületén a közművesítettség teljes körű, a külterületi részeken növekvő mértékű. A város szelektív hulladékgyűjtési és helyben történő hulladékválogatási- újrahasznosításra történő előkezelési rendszert működtet.

A műszaki (telekommunikáció, internet, intranet, távközlési hálózatok) és környezetvédelmi infrastruktúra teljes körűen kiépített.

A város központja a helyi kulturális és társadalmi élet centruma, a központban található gyógyfürdőre tekintettel a helyi turisztikai programok kiindulópontja, egyben a homokháti kistérség és járás információs és igazgatási központja, amely a helybeliek és a városba érkező vendégek számára egyaránt magas szintű és sokszínű szolgáltatásokat képes nyújtani.

A város élhetőbbé válásához, a levegő tisztaságának további javulásához nagyban hozzájárul a rendezett, és a legmodernebb technológiák segítségével rendszeresen karbantartott városi zöldfelületek kiépülése megfelelő funkciókkal való ellátása, továbbá a várost körülölelő területek kiépülésével ezen zöldfelületek mértéke is nagyságrendekkel növekszik.

A vízkészletek védelme a korszerű ivóvíz- és szennyvízelvezető rendszer kiépítésével és üzemeltetésével, a különféle környezetvédelmi korlátozások szigorú betartásával, a szennyezések lehetőségének minimális mértékre csökkentésével, és a terület-felhasználás fenntartható fejlesztésével valósul meg.

A város és a térség vízpótlási problémái a Tisza folyóról történő vízpótló rendszer kiépítésével és mindezeknek a víztározókkal, a belvízelvezető csatornákkal, a víz visszatartására alkalmas természetes területekkel (semlyékek), továbbá a város területén található tavakkal történő összekapcsolásával hosszú távon megoldást nyernek. A város területén a víztározókból, belvízelvezető csatornákból, a semlyékekből és a tavakból az öntözésére szánt víz zárt öntözőcsatornák és rendszerek segítségével jut el a földterületekre.

Az egészségügy területén már jelenleg is helyben működő járóbeteg alap- és szakellátás további, elsősorban a gyógyturizmus igényeit kielégítő ellátásokkal és szolgáltatásokkal bővül (medical wellness, egynapos sebészet). Létrejön a Mórahalmi Komplex Fejlesztő Központ, amelynek feladata a köznevelési rendszerben részt vevő, kiemelt figyelmet igénylő gyermekek optimális fejlődéséhez szükséges minőségi szolgáltatások minél korábbi életkortól való biztosítása, ezáltal

az iskolai eredményességük segítése, iskolai lemorzsolódásuk csökkentése, valamint az intézmények közti, és a munka világába történő átmenetük támogatása.

A városi alap- és középfokú, valamint felnőttképzést végző oktatási intézmények oktatási szolgáltatásai bővülnek, az oktatási színvonaluk emelkedik, a tanulók létszáma bővül, egyre több tanulni vágyó érkezik a határon túlról is. A város számos elsősorban a turisztikához, vendéglátáshoz, informatikához, sporthoz, pedagógiához és az egészségügyhöz kapcsolódó képzést, oktatást, továbbképzési, és átképzési lehetőséget nyújt az érdeklődők számára.

A Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskola továbbra is kiszolgálja munkaerő-piaci igényeket, folyamatosan képes alkalmazkodni a város és a régió igényeihez, rövid és hosszútávon egyaránt. A régió egészségturizmusa, az itt épülő korai fejlesztőközpont gyógypedagógiai asszisztens igénye, a korunk informatikai kihívásai, a városi sportélet fejlesztése, mind olyan területek, amelyek érdekes szakmai életutat, jó elhelyezkedési lehetőségeket kínálnak azoknak, akik e területeken szereznek végzettséget. Fogadnak sajátos nevelési igényű diákokat is, mivel a tehetségnek sok arca van. Kiváló szakembereket nevelnek, olyanokat, akik a Mórahalmon megszerzett tudással jó megélhetést tudnak maguknak és családjuknak teremteni.

1.2. Város esetében a város jövőképe a térségi szerepére vonatkozóan

Mórahalom a kistérség/járás igazgatási, gazdasági, foglalkoztatási és kereskedelmi-szolgáltatási központja. A város belső fejlődését jellemző folyamatok szükségképpen kihatnak a járás településein élők számára nyújtott szolgáltatások minőségére is.

A város a homokháti kistérség székhelyeként szervezi és irányítja a kistérségi szervezeteket, a kistérség fejlesztésének folyamatait. A város érdekérvényesítő képességét felhasználva a településhatárokat átívelő közös kistérségi célok, és a kistérségben található települések települési céljainak megvalósításához segítséget nyújt és ezen célok megvalósítása érdekében aktív tevékenységet fejt ki.

A városnak a magyar-szerb-román településeket tömörítő BTC-EGTC szerveződésben betöltött vezető-irányító szerepe megerősödik, amely szerepnövekedést a város a szerveződés pontos és jól körülhatárolt céljainak meghatározása, valamint a szerveződés közös céljainak – elsősorban a térség közös, integrált gazdasági és infrastrukturális fejlesztésének – megvalósítása során kifejtett aktív tevékenysége érdekében használ fel.

Mórahalom határon átnyúló Vajdaságra, Szerbiára tett igazgatás-, gazdaság-, kultúra- fejlesztési hatása (fejlesztéspolitikai hatás, inkubátorházak, gazdaság és vállalkozás fejlesztés, kultúra fejlesztés, igazgatás fejlesztés, társadalmi kapcsolatok fejlesztése) a Kolo Szerb Kulturális Központ közvetítésével valósul meg.

A Kolo Szerb Kulturális Központ kulturális tekintetben egyfajta hidat képez az egyetemes európai és a balkáni kultúra között, ezzel jelezve a társadalmi integráció kulturális tekintetben vett

innovációjának fontosságát. A térségben élő szerb és magyar nemzetiségű diaszpóra csoportok által támasztott identitás és értékátörökítési szándék intézményesített rendszereként, a Kolo Központ figyelemmel és kitekintéssel a határtérségben élő nemzetiségek civil társadalmi szerepvállalására, céljaik elérésében kíván operatív segítséget nyújtani. A kulturális áthallás, mely a régió erős nemzeti, nemzetiségi és nemzetközi kulturális törekvéseit veszi górcső alá, azt indukálja, hogy a központ egy olyan kulturális bázist teremtsen a régióban, ahol a társadalmi jelenlét a kulturális fogyasztás egyéb színterein megjelenve a társadalom egészére kínál minőségi kulturális termékeket. Ezen termékoptimalizálás és befogadói szemlélet-növelés a tehetséggondozástól, a magas minőségű kulturális attrakciók megjelenésén át, a társadalomban lecsapódó kulturális igényfelmérés és kulturális értékek befogadásának fejlődésére irányuló rendszerek megjelenéséig terjed.

A Kolo Központ kulturdiplomáciai feladatvállalása és missziója, miszerint „Belgrád és Budapest között félúton” a Kolo és Mórahalom városa testesíti meg a diplomácia, kultúra, gazdaság, valamint magasabb szinten az állami irányító szervek találkozóhelyét. Mindez valós elképzelésként, reális és hiteles kommunikációs és találkozási bázissá tette a Kolo-t. A szerb-magyar relációban vett kapcsolatok nagymértékű – a térség életére pozitív módon ható – kapcsolati és kapcsolódási pontjaként az intézmény egyfajta szerb-magyar, a keleti és nyugati világ egyik találkozási pontjában kialakított, az integrációra és fejlesztésre létrehozott szervezeti egység, mely alkalmazkodva az egyéni, társadalmi, államigazgatási igényekhez kíván jelentős társadalomépítő missziót végezni, valamint Mórahalom városát kiemelt potenciálként bemutatni Szerbiában. Ennek a fajta építkezésnek állomása a gazdaság és kultúra, a kultúra és hitélet, a regionális és állami szintű szerveződések összekapcsolása.

A Kolo Szerb Kulturális Központ a vallási és hitéleti egység jeleként a nyugati és keleti vallás határán, a párbeszéd lehetőségét megteremtve, a társadalom személyes értékorientációira tekintettel próbál a jövő interperszonális kapcsolatait illetően a nagy számú, Szerbiából a térségbe érkező vendégek számára a nyitottság és vallási sokszínűség adta biztonságot közvetíteni.

A jövő feladatai közé tartozik a központ integrálása a szerb-magyar kapcsolatok nem pusztán kulturális és társadalmi szerepvállalásainak előkészítésébe, egy ökológiailag is jelentős pozíció megteremtése a két nemzet jövőbeni lábnyomának az utókor felé történő beágyazására. Ezen lábnyom egy kultúrturisztikai rendszer alappilléreként a jövőben nem pusztán kapcsolati erőként hat a társadalomra, hanem egy tudatos gondolkodás, társadalmi és földrajzi tervezés fókuszaként, a gazdaság, tudomány, fejlesztés, kutatás, integráció rendszereinek aktív beépítésével a térség kimagasló központjává teheti a Kolo Szerb Kulturális Központot.

Mórahalom város súlya a kistérségen/járáson kívül is folyamatosan növekszik. Ennek elsődleges oka a város gazdasági erejének és az elérhető szolgáltatások számának növekedése, de a demográfiai-társadalmi tendenciák is felértékelik a város szerepét.

A város növeli a térségen belüli gazdasági súlyát és részesedését. Tovább építi és mélyíti a kistérségi, megyei, régiós, valamint határon túli kapcsolatait és ezen kapcsolatok, valamint a

kedvező földrajzi fekvésének felhasználásával még inkább bekapcsolódik a megyén és a régión belüli, valamint azokon- és a környező határokon áthaladó kereskedelmi, gazdasági áramlásokba.

Távlati cél a helyi járásbíróház, valamint legalább egy állandó helyi közjegyzői és ügyvédi iroda kialakítása.

A város minőségi fejlődése növeli a város vonzerejét, amely kockázatokat is jelent Mórahalom számára – elsősorban a belföldi migráció, illetve a városi infrastruktúra terheltsége területén. A város felkészült e kockázatok kezelésére.

Mórahalom jövőképeinek elemei a térségi szerepére vonatkozóan:

- erősítse tovább a térségi gazdasági szerepét, turisztikai, kereskedelmi-logisztikai, és ipari vállalkozásai révén váljon a térség gazdaságának motorjává,
- váljon a térség turisztikai húzóerejévé, a desztináció nemzetközileg is ismert márkanevévé, ezzel betöltve a gazdasági-, ágazati motor szerepét,
- a humánszolgáltatások térségi ellátásban történő szervezésében magas minőségű intézményekkel és szolgáltatásokkal vegyen részt,
- a város térségi megközelíthetőségének fejlesztésével a közlekedési terhelés csökkentése, környezet és klímabarát közlekedésszervezés eredményeként az élhetőség megőrzése.

1.3. A településfejlesztési elvek rögzítése

Mórahalom jelenlegi arculata az elmúlt évtizedek alatt egy kiérlelt, jól átgondolt, tudatos várostervezés alapján, annak következetes megvalósítása eredményeként alakult ki, amelyeknél a város az alábbi elveket követte:

Fenntarthatóság elve

A fejlesztési beavatkozások esetében fenntarthatóságot, biztonságot nem csak általában, globálisan kell értelmezni, hanem az egyes társadalmi, gazdasági, környezeti alrendszerek alkotta területi rendszerek (térségek) összefüggésében is. A fenntarthatóság alapelve minden ágazat irányában a fejlesztéspolitika azon korlátját fogalmazza meg, mely szerint a mai fejlesztések és a fejlesztések alapját adó erőforrás-gazdálkodás nem veszélyeztetheti a jövő generációinak esélyét arra, hogy szükségleteiket biztonságosan kielégítsék. A fenntartható területi rendszerekben a térségi gazdasági folyamatok nem veszélyeztetik a helyi természeti és épített környezetet, nem okozzák az erőforrások kimerülését, az értékhozó kultúrák eltűnését, ugyanakkor magas szinten biztosítják a társadalom létfeltételeit.

Szubszidiaritás és decentralizáció elve

A szubszidiaritás elve alapján a területpolitikában egy térség fejlesztését azon a legalacsonyabb területi szinten kell kialakítani és végrehajtani, ahol a feladat elvégzéséhez a legtöbb információ áll rendelkezésre, és a legtöbb érdek kapcsolódik a feladat megvalósításához. Mindez akkor lehet hatékony, ha a gazdasági, társadalmi, politikai döntéshozatal is alacsonyabb területi szinteken jelenik meg, így törekedve a fejlesztési döntések és eszközök területi decentralizálására.

Térségi és táji szemlélet elve

A területfejlesztés nem csak adminisztratív, települési- és területegységeket érint, hanem a földrajzi tájak életét is befolyásolja. A tájak a természeti környezeti elemek által meghatározott és a társadalmi-gazdasági tevékenységek által alakított területi rendszerek, melyekben az egyes tájalkotó elemeket (domborzat, talaj, vízrajz, napsugárzás, növény- és állatvilág, társadalom) érintő beavatkozások kihatással vannak a többi elemre is, valamint a helyi gazdasági és társadalmi tevékenységeket is befolyásolják. Ezért a fejlesztések során a beavatkozás célterületét érintő tájak sajátosságait, változásait, működési mechanizmusát is figyelembe kell venni. A fejlesztési beavatkozásokat a tájak területi rendszereibe integrálni kell, hogy illeszkedjenek a helyi táji adottságokhoz, támaszkodjanak a tájak erőforrásaira, hozzájárulva azok védelméhez és kibontakozásához is.

Rendszerszemlélet, programozás, integrált fejlesztés

A területfejlesztési politikának fokozottan figyelembe kell vennie a globális, európai, nagytérségi vagy nemzeti szintű gazdasági-társadalmi trendeket a különböző szintű, és helyzetű térségekben. A várható hátrányokat megelőzve, az előnyöket kihasználva jövőorientált, proaktív cselekvési terveket kell alkotni, és nem csak a már bekövetkezett változásokra fogalmazni meg válaszingázásokat. A területi tervezés során az egyes célcsoportokat érintő gazdasági-társadalmi célok eléréséhez olyan területfejlesztési tevékenység szükséges, amely a sokszínű partnerségi együttműködések révén több termelőágazat kooperációjából, a szolgáltatások, ill. szociális, egészségügyi, oktatási, sport, kulturális és közigazgatási tevékenységek összekapcsolódásából épül fel. Ezek az elemek területi alapon, a beavatkozás terében integrálódnak egymással, koordináltan, szervesen, lehetőleg szinergikusan összefonódó akciókat alkotnak.

Hatékonyság és koncentráció elve

A településfejlesztési koncepció a koncentráció érvényesítésére törekszik a megfogalmazásban, a legkritikusabb pontokon történő, leghatékonyabb beavatkozás érdekében. A területfejlesztési politika tárgyát képező területi rendszer sok eleme ugyanis nem az absztrakt gazdasági-szociális „terekben” jeleníthető meg a leghatékonyabban, hanem a földrajzi tér egyes vagy típusos egységeiben, tájakban, térségekben.

Nyilvánosság, partnerség elve

A nyilvánosság és a részvétel a területfejlesztési politikában különös hangsúlyt kap. A nyilvánosság területfejlesztési politikai sajátossága, hogy a területi hierarchia legkülönbözőbb szintjein és helyein meg tudja szólítani a közvéleményt. A szubszidiaritást igénylő kezdeményezés esetében a különböző szintű területi szervek vertikális partnersége szükséges.

Területi harmónia elve

A területfejlesztés során arra is figyelemmel kell lenni, hogy a helyi társadalom és a szolgáltatásokat igénybe vevők meghatározó státuszcsoporthai (állandó lakosok, helyi-, és szezonálisan jelen levő, illetve a különböző működési nézeteket valló, eltérő menedzsment-

szemléletű vállalkozások, bel-, és külföldi turisták, stb.) közti harmónia is hosszú távon biztosítható legyen. Mivel a harmónia csak olyan térség sajátja, amelyben az egyenlőtlenségek mértéke minimális, ezért törekedni kell a területileg kiegyenlített és társadalmilag is igazságos hosszú távú térségfejlesztésre.

Esélyegyenlőség

A város külterületi tanyáiban, mint sajátos földrajzi szegregátumban élők körülményei, hátrányos helyzetük javítása útján az esélyegyenlőségük biztosítása a szolgáltatások folyamatos fejlesztésével.

Az infrastrukturális ellátottság és a tudáshoz való hozzáférés mellett a hagyományos célcsoportok (nők, gyerekek, romák, idősek, fogyatékkal élők) problémáinak kezelésén túl az esélyegyenlőség biztosítása terén ez a folyamatosan zajló akadálymentesítési beruházások mielőbbi végrehajtása.

Identitás

A társadalmi identitás jellemzője egyrészt a térséghez, településhez kötődés, másrészt a területi identitás a fenntartható térségfejlesztés egyik belső erőforrása is, csakúgy, mint a természeti erőforrások, például az energiahordozók, a nyersanyagvagyon, a megfelelő éghajlat, vagy a humán erőforrások.

Átláthatóság, monitoring és értékelés elve

A területfejlesztési tervezés és annak végrehajtása nem epizodikus tevékenységek együttese, hanem állandó folyamat, mely a térségek társadalmi-gazdasági-környezeti rendszereiben spontán, a beavatkozások vagy a globális trendek eredményeiként jelentkező változásokhoz idomul. E folyamat visszacsatolásokkal ciklusokba rendeződik, a tervezési, a végrehajtási, és azok nyomon követésére irányuló értékelési tevékenységek szünet nélkül, átfedésekkel követik egymást.

A város jövőbeli városfejlesztése esetén is minden esetben előfeltétel a cselekvést megelőző tudatos várostervezés és stratégiakészítés, mert csak így biztosítható megnyugtató módon a helyes városfejlesztési irány megtalálása és a kitűzött cél követése.

A legfőbb településfejlesztési elv, a fenntarthatóság elve mentén a városban élők életminőségének javítása, a város fenntartható növekedése mellett a minőségi fejlődés biztosítása. Ezen elvek mentén egy a lakónépességét megtartó, azt mérsékelt mértékben növelni tudó élhető város alakul ki.

Móráhalom településfejlesztése során a társadalmi, a gazdasági és az ökológiai fenntarthatóság egyensúlyát, és megfelelő arányait kell biztosítani. Azaz a város fejlesztése során törekedni kell az adottságok és lehetőségek optimális kihasználására olyan módon, hogy az ne veszélyeztesse se a környezeti elemek kedvező állapota- és a lakó funkció kedvező feltételei megőrzésének, javításának lehetőségét; se a települési környezetminőség javításának esélyét; se a helyi társadalom integritásának fenntarthatóságát; ugyanakkor gazdaságilag is biztosítsa a település fenntartható fejlesztésének lehetőségét.

Fontos, hogy a fejlesztés minél szélesebb körű konszenzuson alapuljon, minél szélesebb társadalmi legitimációval rendelkezzen, és elsősorban a város polgárainak továbbá a helyi gazdaságban tevékenykedő vállalkozóknak az érdekeit szolgálja.

A település fejlesztése során fokozottan kell támaszkodni a következő hét éves, 2021-2027 közötti uniós tervezési ciklusok kapcsolódási pontjaira és pályázati lehetőségeire.

II.

Városrehabilitációs fejlesztések

II. 1. Városrehabilitációs fejlesztések Mórahalmon

Az elmúlt időszakban a szociális városrehabilitációs fejlesztések megvalósítását Mórahalmon a **TOP-2.1.2-16**, a **TOP-4.3.1-15**, valamint a **TOP-5.2.1-15** kódszámú pályázati konstrukciók által nyújtott támogatások biztosították. Ezen fejlesztések folytatása az elkövetkezendő 2 évben is indokolt.

A **TOP-2.1.2-15-CS1-2016-00003** azonosítószámú és „**AGREE(N)MENT – Zöld város kialakítása Mórahalmon**” című projekt célja volt, hogy Mórahalom város Integrált Városfejlesztési Stratégiájában kijelölt **1-es számú akcióterületen belül elhelyezkedő beavatkozással érintett területen (Szegedi út, Röszei út, Tömörkény utca, Fesztiváلكöz, Béke utca, Sarló utca által határolt, városközpontba beékelődő városi szövet) növelje a városi köz- és zöldterületek mennyiségét**, minőségét és településképi arculatát, oly módon, hogy fenntartható, környezettudatos, valamint klíma- és családbarát módon hozzájáruljanak a városban élő és idelátogató családok, fiatalok szabadidejének hasznos (aktív) eltöltéséhez, mindennapjaikat meghatározó városi funkciók elérhetőségének javításához.

A fejlesztés további célja volt, hogy az új belvárosi élettér létrehozásával, további városi közösségi terek, rendezvények megtartására alkalmas helyszínek és vonzó befektetői környezet alakuljon ki, amely elősegíti és ösztönzi a városban élők és ide érkezők életminőségének javulását. A tömb rehabilitáción belül a projektek kiválasztása során kiemelt szempont volt, hogy a fejlesztések révén új adottságú, funkciójú területek nyíljanak meg, melyek a távlati fejlesztési perspektívák számára tartalék felületeket is biztosítanak. Cél volt az is, hogy a fejlesztés nagymértékben hozzájáruljon a város gazdaságélénkítő hatásának, és népességmegtartó erejének növeléséhez, mely a zöldfelületek növelésével a vállalkozásbarát környezet kialakítását és a gazdasági tevékenységek ösztönzését is támogatja. **A projekt keretében új utca nyílt, rekreációs felületek kerültek kialakításra, új rendezvényterrel és játszótérrel, vendéglátó-, sport és szórakozóhely (Sport- és szórakoztatócentrum) kialakításával, valamint kereskedelmi funkciók (Kézműves sörök és helyi termékek boltja) kiépítésével.** A városfejlesztési súlypont zöldfelületek növelésével történő funkcióbővítő áthelyezése elősegítette a vonzó, élhető és fenntartható városi környezet kialakítását Mórahalmon.

A lakhatást, foglalkoztatást, közösségfejlesztést és közbiztonság fejlesztését célzó komplex projektek megvalósítására Mórahalom Városi Önkormányzat támogatást nyert a **TOP-4.3.1-15** pályázati konstrukció keretében „**A lakHAtás érDekében- Leromlott városi területek rehabilitációja Mórahalmon**” elnevezésű pályázatára. A támogatás összege összesen bruttó 133.978.765 Ft (költsége önerővel együtt: 195.099.554 Ft). A projekt megvalósítása 2017. november 01-jén vette kezdetét, és 2020. január 31-én zárult le. A KSH 2011-es népszámlálási adatait figyelembe véve a projektbe bevont szociális város-rehabilitációs akcióterület határai a következők: Dankó utca, Petőfi Sándor utca, Fürj dűlő, Balassi Bálint utca, Bercsényi utca, Dobó István utca, Kossuth park (465), Nyár utca.

A projekt részeként az akcióterületen kívüli beavatkozási helyszínen 7 db **szociális bérlakásként funkcionáló lakás került kialakításra** (Röszkei út 9., Röszkei út 29., Tömörkény utca 13/A). Emellett az akcióterületen élő hátrányos helyzetű lakosok foglalkoztathatóságának javítása érdekében **közösségi kert** lett kialakítva. Az akcióterület közbiztonsági funkciójának javítása érdekében **polgárőr ház létesült** települési térfigyelő kamerarendszerrel. Továbbá megtörtént az akcióterület szegregációval veszélyeztetett területén élő lakosainak az újonnan kialakított szociális bérlakásokba való költöztetése.

A fentiekben részletezett infrastrukturális beavatkozásokat egészítette ki a TOP-5.2.1-15 pályázat az akcióterület társadalmi felzárkózását célzó ESZA programjaival. A **TOP-5.2.1-15-CS1-2016-00004** kódszámú projekt megvalósítására Mórahalom Városi Önkormányzat a Móra-Partner Foglalkoztatási és Szociális Nonprofit Kft.-vel konzorciumban összesen 39.994.840,-Ft összegű támogatást nyert. A 2017. április 1-jével indult pályázati program **célja elsősorban a leromlott városrészek rehabilitációja, a leszakadó és leszakadással veszélyeztetett városrészen élők társadalmi integrációja**. A projekt helyzetértékelése és igényfelmérése által feltárt problémák megoldására nyújtott eszköztárat a pályázat **7 db „soft” programeleme** (közösségfejlesztést szolgáló programok; aktív szociális munka; munkaerőpiaci szolgáltatások; gyermekintegrációs, egészségfejlesztési, szolgáltatási, bűnmegelőzési programok).

A település Integrált Településfejlesztési Stratégiájában lehatárolt akcióterület szociális város-rehabilitációs fejlesztései indokolják a városrehabilitáció folytatását, melyre lehetőséget nyújt a bruttó 60.000.000,- Ft (önerővel együtt: 91.427.210 Ft) összköltségű, „**A lakHAtás érDekében - Leromlott városi területek rehabilitációja Mórahalmon II. ütem**” elnevezésű pályázat megvalósítása. Az igényfelméréssel feltárt problémák I. ütemben megkezdett kezelésének folytatására nyújtanak eszköztárat a II. ütem beavatkozásai.

A projekt részeként a **Mikszáth utcai telken (1446/2 hrsz) új, 4 lakásos szociális bérlakást tartalmazó ingatlan kerül megépítésre**. Az I. ütemben kialakításra került **közösségi kertben 1 db csapadékvíz gyűjtő-tároló kerül kialakítása**, valamint a terület-rendezésére **3 db fűkasza kerül beszerzésre**. Az I. ütemben kialakított **Polgárőrház** kiegészítéséhez **1 db térfigyelő kamera kerül kiépítésre**, valamint **1 db új park** kerül kialakításra a Zákányszéki út és a Bercsényi utca kereszteződésében.

A szociális jellegű beavatkozások, a szegénység, a társadalmi és a munkaerő-piaci hátrányok újratermelődésének megállítása, valamint a közösségi és egyéni szintű társadalmi integráció

feltételeinek folytatása érdekében 2020. április 1-jén veszi kezdetét a bruttó 11.996.216,-Ft összköltségű, „**IntegrÁLOM- Komplex beavatkozások Mórahalmon II. ütem**” című projekt megvalósítása. Az I. ütem tapasztalatai azt mutatták, hogy **vannak olyan egyéni és közösségi szinten is megjelenő területek, amelyek a továbbiakban is rehabilitációra, fejlesztésre szorulnak, vagy kell még idő, ismétlés a készség, ismeret elmélyüléséhez, rutinszerű alkalmazásához.** Az I. ütemben megvalósult beavatkozásokat az akcióterületen meg kívánjuk tartani, kibővítjük és a releváns szolgáltatásokat, tevékenységeket kiterjesztjük a mobilizációval érintett lakosokra is.

A II. ütemben tervezett programok megvalósításának időtávja 2 év, azaz a szociális városrehabilitációs fejlesztési feladatot az elkövetkező 2 évben, 2020. április-2022. március közötti időszakban a fentiekben részletezett Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében megvalósuló projektek lebonyolítása határozza meg.

A következő fejlesztési ciklusban szükséges megfogalmazni további belső területekre vonatkozó fejlesztési koncepciót. Így fejlesztések szempontjából nagy lehetőséget rejt a Röszei út – Szövetkezeti utca közötti tömb fejlesztése, a Tömörkény utca – Dózsa György utca közötti belvárosi rész feltárása, a Millenniumi sétány Szabadság utca között már megindult fejlesztések folytatása, a Szabadság és az Egyenlőség utca között megvalósuló intézményfejlesztésekhez kapcsolódó közterület fejlesztési lehetőségek megteremtése, és további lehetőséget jelent a Zákányszéki út és József Attila utca közötti belső tömb feltárása is. Ezen felsorolt területeken az önkormányzat lehetőségeihez képest a területvásárlásokban érdekelt, illetve ezen területeken a későbbiekben intenzív beépítettséggel lehet számolni.

II. 2. Közigazgatás fejlesztése

- Járási Hivatal bővítése, kiemelkedő ügyfélforgalmat bonyolító határmenti településként a Járási Hivatal infrastrukturális feltételeinek megteremtése, 100.000 fő vajdasági magyar kettős állampolgár ellátása, Járási Hivatal, Kormányablak. A Városháza épületének bővítési terve elkészült, amely lehetőséget biztosítana az ügyfél forgalom korszerű elhelyezésére. Az épület elkészültével lehetőség lenne a Millenniumi sétányon az ott lévő oktatási épületekbe integrálásába.
- Járási Bíróság létrehozása, kiemelkedő ügyfélforgalmat bonyolító határmenti településként az igazságszolgáltatási rendszer elérhetővé tétele, 100 000 vajdasági magyar kettős állampolgár ellátása Járási Bíróság létrehozásával.
- Mórahalmi Polgármesteri Hivatal köztisztviselői létszámának bővítése a Mórahalmi Polgármesteri Hivatal köztisztviselői létszámának bővítésével, az új munkatársak munkavégzéséhez kapcsolódó irodai felszerelés beszerzésével.
- Az önkormányzat területén lévő jelentős számú tanyai ingatlan ellátása komoly kihívást jelent, amely földrajzilag egyedi feladatokat jelent település szervezésében is.

III. Gazdaságfejlesztés

Mórahalmom Városi Önkormányzat részt vesz az Innovációs és Technológiai Minisztérium által meghirdetett **Vitalitás Region** koncepció megvalósításában. A minisztérium által létrehozott kiemelt gazdasági régiók fejlesztéséért felelős munkacsoport térségünket, a **Dél-alföldi gazdasági övezetet** is a fejlesztéssel érintett területek közé sorolta, miáltal kiemelt fejlesztési stratégiát biztosítanak a turizmus, a kreatívipar, kutatás-fejlesztési iparág, az egészségipar, az élelmiszeripar, a mezőgazdaság, az építőipari-alapanyag gyártás, valamint a közlekedés és a logisztika fejlesztésére a régióban, jelentős beruházási források tudnak majd a régiók rendelkezésére állni.

Résztvételünket kell biztosítani a **Vitalitás Régiója program** keretében megvalósítandó **Nyugat-balkáni egységes gazdasági** térben, a **Szeged – Szabadka – Újvidék pólusú fejlesztési övezet** kialakításában. A program keretében a szomszédos országok közötti kapcsolat fejlesztése a cél, az infrastrukturális összekapcsolódás, a klímaváltozás megakadályozása, a környezeti fejlesztés, a népességfogyás megakadályozása, a versenyképesség növelése. Lehetőséget kell biztosítani a tudásipar, az egészségipar és az élelmiszeripar fejlesztése. Környezetspecifikus és népegészségközpontú gazdaságfejlesztést kell megvalósítani. Cél a Nyugat-Balkán határokon átnyúló régió (Dél-alföldi régió, Vajdaság és Temesi Bánság területe) 2030. évre Európa öt legélhetőbb és legjobb népességmegtartó erővel rendelkező régiója közé tartozzon. –

Célkitűzések, feladatok ágazatonként:

Mezőgazdaság – Élelmiszer ipar

III. A településen foglalkoztatás és a jövedelmek megtermelése érdekében támogatni kell a mezőgazdaságot - A Térségi Agrár-Ipari Tudományos és Technológiai Park kiépítésén keresztül az alábbi feladatokat kell elvégezni:

III. 1. A Mórakert Szövetkezet beruházásában megvalósult fejlesztések újra indítását támogatni és az Önkormányzatnak továbbra is segítenie kell. Törekedni kell arra, hogy a korábbi beruházások lehetőség szerint egy rendszerben a korábbi funkcióiknak megfelelően működjenek. A megmentésre fordított önkormányzati eszközök megtérülését szem előtt kell tartani. A korábban kiépített infrastruktúra revitalizációját biztosítani kell. A barna mezős területek fejlesztésére kiírt pályázatokon is lehetőség lesz forrást biztosítani.

Szükséges a termelői integrációs szervezet fejlesztés. A cél a kidolgozandó élelmiszer fejlesztési program, és annak végrehajtása. Ehhez elő kell segíteni a mezőgazdasági termelők munkáját,

hatékonyságát, csökkenteni a fajlagos költségeket. Szövetkezeti formában több termelő működtetné ugyanazt a gépet (ami csak idényjellegű munkákra alkalmas pl.: mélyszántás, mélylazítás, gallybálázó működtetése révén megújuló energiaként hasznosítható brikett nyérése, stb.) így javulna a kihasználtsága és csökkenne az egységre jutó karbantartási költség.

Jelenleg 4 szociális szövetkezet működik Mórahalmon. Az élelmiszergazdaság fejlesztésében jelentőn szerepet játszik 3 szociális szövetkezetünk. A TEAM Work Élelmiszeripari Szociális Szövetkezet húsfeldolgozással, szárítmányok (paprika és zöldség) előállításával foglalkozik saját üzemében. A Homokhátságért Élelmiszeripari Szociális Szövetkezet és a Homok Kincse Élelmiszeripari Start Szociális Szövetkezet szintén jelentős fejlesztéseket hajtott végre salátagyártással és burgonya válogatás- és csomagolással. A Móra-Kő Betonelem-gyártó Szociális Szövetkezet az építőipari munkát segíti betonüzemével. Továbbra is szempont a szociális szövetkezetek működéséhez pályázati pénzek bevonása, az élelmiszeripari technológiák továbbfejlesztése.

Egységes növényvédelmi előrejelző rendszer működtetése önkormányzati, vagy kistérségi szinten jelképes tagsági díj ellenében. Ez elősegítené az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok végrehajthatóságát, többen lépnének be a programokba, javulnának a jövedelmezőségi viszonyok.

Öntözési társulások létrehozása, víztakarékos öntözőtelep létesítése és üzemeltetése minta jelleggel.

Több év óta épül a homokháti vízpótló rendszer, amely a Tiszáról szállít öntözővizet Domaszék, Zákányszék és Mórahalom gazdálkodói számára. Az elmúlt években határon átnyúló pályázati forrásokból megvalósult Zákányszék Lódri tóig a vízpótló rendszer. Szükséges megépíteni Zákányszéktől Mórahalomig a 8,2 km hosszú zárt csővezeték, melynek a beadási pontjai a belvízvédelmi csatornáknál, illetve a VI. körzeti víztározónál létesülnek.

A vízpótló rendszer kiépítésével a Madarász-tó és a Nagyszéksós-tó ökológiai vízpótlása is megvalósítható. A takarékos és korszerű öntözés megvalósításának feltétele a szervezetépítés, az öntözőfürt szövetkezetek létrehozása.

III. 2. Szükséges aktív **technológiai és ipari park** **kiajánló tevékenységet folytatni**, hogy a mezőgazdasági alapanyag termelésre építve élelmiszeripari üzem(ek) telepedjenek le városunkban.

Bio-élelmiszer termelési feltételeinek megteremtése és az ehhez kapcsolódó bio-malom létesítése Mórahalmon. A Dél-alföldön termelt bio-élelmiszerek egységes jelölésének bevezetése. Dél-alföldi bio-élelmiszer értékesítési lánc kialakítása. Rádiófrekvenciás azonosító rendszer (RFID) bevezetése a bio-élelmiszerek nyomon követésére. A pilot projekt keretében történő regionális élelmiszerbiztonsági, nyomonkövethetőségi és agrárlogisztikai rendszer integrált fejlesztése. A teljes termékpálya folyamatának optimalizálása; termelő és integrátor közötti kommunikáció modern ICT-alapú fejlesztése, ágazati kkv-k számára vállalati info-logisztikai és élelmiszerbiztonsági modell fejlesztése; hozzáadott érték növelése; élelmiszerbiztonsági rendszer kiterjesztése a termelői-beszállítói szektorra is. Fontos, hogy a friss árú kereskedelemben részt vegyünk, illetve megvalósuljon a rövid ellátási lánc a zöldségkereskedelemben, minél többi helyi konyha ellátásáról a termelői szervezetek gondoskodjanak.

III.3. A MÓRAÖKOTECH innovációs zászlóshajó projekt a tudásintenzív iparágakat vonzó működési környezet, mesterséges intelligencián, informatikán, digitalizáción alapuló, új technológiákat eurorégiós szinten összefogó, élő határ menti kapcsolatokkal rendelkező bázisra építve, a Móraalmi Innovációs és Technológiai Központ létrehozását tűzte ki célul; egységben az ITS- el, Mórahalom Településrendezési Tervvel a Szerb - Magyar Euro Regionális stratégiával, az ITM KKV stratégiájával, valamint a BTC EGTC céljaival és a korábban létrehozott határ menti stratégiai intézményekkel és a Szabadkai Inkubátorházzal.

A MÓRAÖKOTECH megvalósításának átfogó célja a térség gazdasági, foglalkoztatási potenciáljának növelése, a helyi gazdaság fejlesztése vajdasági vállalkozások piacra jutási, EU kapcsolatteremtési lehetőségeinek bővítésével, közös kis-és közép vállalkozások létrejöttének elősegítésével. Szerbiában már működő, Magyarországon kezdő vállalkozások, azok elindításához szükséges erőforrások és szolgáltatások rendszerbe foglalásával.

A Technológiai Központban alap, emelt és innovációs ökoszisztéma szolgáltatások lesznek elérhetőek. Az üzleti inkubátor kialakítása, átfogó és integrált euroregionális térségi specifikumokkal rendelkező szolgáltatások felállításával lesz ellátva:

- ☐ Fizikai infrastruktúra megteremtése - Inkubációs tér kialakítása
- ☐ Földrajzi és ágazat specifikus szolgáltatási portfólió kialakítása / élelmiszeripar és mezőgazdaság
- ☐ Vertikumszervezés, a vállalkozások közötti együttműködést elősegítő szolgáltatások, mint
- ☐ Személyre szabott partnerkeresés
- ☐ Tudástőke transzfer
- ☐ Klaszteresedés és hálózatosodás lehetőségét elősegítő szolgáltatások
- ☐ Start- up és innovációs ökoszisztéma szolgáltatások
- ☐ Labor – bioinformatika és matematika
- ☐ Labor – mezőgazdaság és élelmiszeripar
- ☐ Kreatív ipar
- ☐ Környezeti információs rendszerek
- ☐ Technológia transzfer
- ☐ Innovációs menedzsment gyakorlati képző hely
- ☐ Spin-off támogatás

Konkrét célként került meghatározásra az innovációs tevékenységek megerősítése, a start-upok fejlődését lehetővé tevő ökoszisztéma kialakítása, a kezdeti inkubációs fázis biztosítása, valamint a diákok, kutatók régiós mobilitásának előmozdítása, az elvándorlás megállítása.

A MÓRAÖKOTECH célja, hogy az inkubációs tapasztalattal rendelkező szereplők tudását felhasználva olyan EURO régiós start-up inkubátor központ jöjjön létre, mely lehetőséget biztosít a gazdaság szereplőinek a fejlesztéseik és termelésük újra indítására, valamint új termékek és szereplők piacra hozatalnak megteremtésével a határ mindkét oldalán.

Élelmiszeripar

III. 4. A helyi termékek piacra jutási feltételeinek javítása érdekében létrehozásra került a Homokháti Portéka védjegy. Ezen védjegy minél szélesebb körben való elterjesztésére van

szükség, minél több termelő csatlakozzon hozzá, illetve biztosítani kell ennek egyre nagyobb ismertségét. Alkalmazni kell a REL – Rövid Élelmiszerláncok eljárásmodot a helyi termékek piacra való jutása érdekében azért, hogy az élelmiszer útja a „földtől az asztalig” a lehető legrövidebb legyen, ennek megfelelően az alap-anyag megtermelése, feldolgozása és a termékek értékesítése is a lehetséges legrövidebb táv, „útvonal” megtételével valósuljon meg.

Célunk, hogy a termelőtől közvetlenül a fogyasztóhoz jusson el a termék, ezáltal kiiktatva a különféle viszonteladókat, ezt nevezzük rövid ellátási láncnak (REL). Mórahalmon 14 taggal alakult meg a helyi REL csoport, mely tevékenységét 2020. májusától kezdi meg. A célok között szerepel Web áruház működtetése, és a tevékenységhez szükséges eszközök beszerzése.

III. 5. Válogató-csomagoló logisztikai - postharvest árukezelő központ létesítése Mórahalmon.

A projekt Mórahalom központtal a Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megyék alkotta Dél-alföldi Régió – kiegészülve a vajdasági és a bácskai-bánati régióval – gazdasági innovációs rövid és középtávú stratégiai fejlesztését tartalmazza. A régió gazdasági szerkezete sokrétű, melyből kiemelkedik a történelmi hagyományokkal rendelkező mezőgazdaság és élelmiszeripar, melynek alapjait a több generációra visszavezethető családi gazdaságok jelentik. A fejlesztési koncepció célja elsősorban egy olyan versenyképes mezőgazdasági termelési és feldolgozási rendszer felállítása mely a térség gazdasági eltartókéességét garantálja, másodsorban pedig a térségi közép- és kistermelők által termelt zöldségekből és gyümölcsökből olyan késztermékek előállítását, amelyek a hazai piaci kereslet kielégítésére szolgálnak, ezzel csökkentve a hazai piac kiszolgáltatottságát a szezonális import termékek iránt. Ennek alapját a régió magasfokú agrokultúrája és a termelői tudása jelentik, melynek további fejlesztésével biztosítható a termelés és a termelési hatékonyság növelése, az ökológiai rendszer egyensúlyának, illetve agrokultúrájának megőrzésével.

III. 6. Öntözésfejlesztés és szervezetépítés Mórahalmon és a Homokhátság területén

Magyarországon a Dél-Alföldi régióban, a Homokháti Kistérségben a szélsőséges időjárás jellemző. Az ország ezen területe az Európai Unió legaszályosabb területei közé tartozik. A terület legnagyobb részén a felszíni és a felszín alatti vízmennyiség nem elegendő a mezőgazdasági kultúrák vízigényének kielégítésére. Mórahalmon és a környék településein szabadföldi zöldség kultúrák termesztése folyik. Térségünk gazdasági és társadalmi szempontból legerősebb pillére a mezőgazdasági termelésből élő gazdálkodó családok. A zöldségtermesztés és mezőgazdasági termesztés fenntartása, és európai színvonalú fejlesztése érdekében elengedhetetlen olyan nagyléptékű beruházás, amely a Tiszáról a Homokhátság magasabban fekvő területeire öntözővizet képes juttatni. A beavatkozás a Tisza folyó hasznosítható vízkészletére alapozva kívánja megoldani a Homokháti térség érintett területeinek felszíni vízpótlását. Mórahalom Városi Önkormányzat együttműködve a Belügyminisztériummal és az Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatósággal évek óta kezdeményez és tesz lépéseket a fent említett beruházás érdekében.

A mezőgazdaság számára jelenleg a felszíni vízelvezető hálózat elemeiben nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségi vízkészlet. A termelők jelenleg a térség alatt elhelyezkedő felszín alatti vízkészleteket termelik ki. A felszín alatti vizeket biztosító vízadó rétegek az évek

során jelentősen elszennyeződtek és klimatikus viszonyok következtében mennyiségileg is kockázatosak váltak. A homokháti térség számára elegendő felszíni vízkészlet csak a Tisza folyóból emelhető ki.

A fejlesztés elemei víztározó kapacitás növeléséből és helyreállításából, az öntözendő területek technológia fejlesztéséből, illetve szervezetfejlesztésből állnak. A célok között szerepel 1000 ha földterület öntözése, víztározókapacitás növelése és az öntözést felügyelő, az öntözővíz szétosztását, a műtárgyak karbantartását koordináló szervezet létrehozása.

III. 7. Zöldségközpont kialakítása Mórahalmon, posztharvest technológiák alkalmazásával. A fejlesztés során a termesztési körülmények javítását célzó szakmai támogatás kiépítését valósítjuk meg. A 21. század modern kommunikációs eszközeit felhasználva tudunk szakma segítséget nyújtani a gazdálkodók részére a megfelelő fajtakiválasztásban, az öntözés automatizálásában, a növényvédelmi folyamatok szakszerű ellátásában, a kerten belüli munkák szervezésében. A Szent István Egyetem által fejlesztés alatt álló rendszer segítségével online országos agrometeorológiai támogatás alkalmazása.

III. 8. Fűszer- és gyógynövénytermesztés, feldolgozás elindítása- A kertészeti termékek közül adott területre vetítve a legnagyobb értéket adó termékek a fűszer- és gyógynövények. Projekt célkitűzése a térség természeti adottságait, mezőgazdasági földjeit kihasználva egy új agrártermék portfólió kialakítása az elérhető legjobb technológiák alkalmazásával. A térség gazdaságföldrajzi hagyományai és öröksége leginkább a kertészeti termékek előállítására és a határon átnyúló részeket is figyelembe véve az állattenyésztésre irányul. Ezért egy új szegmens meghonosítása a cél ipari méretekben és egyúttal nagy hozzáadott értékű termékek kialakítása. A térség geotermikus adottságait is hasznosítani kívánjuk projekt által.

Tervek közé tartozik a fűszer- és gyógynövény termesztés elterjesztése érdekében egy pilot projektet indítása, melynek alapja egy precíziós üvegház, geotermikus energiával és ellenőrzött termesztési körülményeket biztosítva.

A BIOHERB projekt jelentős innovációval rendelkező program, mely a térség vállalkozóinak, termelőinek egy új agráriumi szegmenst, piacot hoz létre. Hatása hosszútávú, gazdaság- és térségfejlesztési szinten is jelentős értékeket foglal magába.

A hazai természeti adottságok, potenciál kihasználása a célunk, magas feldolgozási szintű termékek és kozmetikai, gyógyszerész alapanyagok előállítása az élelmiszeripari termékeken kívül.

III. 9. **Térségi Agrár Logisztikai Centrum bővítésének megvalósítása.** Fontos az önkormányzat közreműködése a mezőgazdasági integrációk kialakításában, a meglévők erősítésében.

III. 10. Az ipari park területén önkormányzati finanszírozásában raktárbázis pályázati támogatás melletti megvalósítása indokolt az 1733 hrsz-on (Röszkei út, Akácós út sarok). A fejlesztések szükséges tervezése önerőből valósul meg, a fejlesztésre vonatkozóan pedig pályázati források, elsősorban Európai Unióss összegek megpályázása szükséges.

III. 11. Magas hozzáadott értékű félkész- és késztermék előállítás a Homokháti Kistérség meghatározó növényeiből. Kapacitásbővítés és munkahelyteremtés szempontjai érvényesüljenek.

III. 12. A térségben megtermelt paprika és egyéb **fűszernövények helyben történő**

feldolgozásához a szükséges befektetéseket támogatni kell, szükséges tervezéseket meg kell kezdeni, és megfelelő területet biztosítani kell. Fontos feladat a megfelelő **szárítókapacitás** kiépítése, továbbá a malom és a csomagolás feltételeinek kiépítése. Fontos ezen területen a nemzetközileg ismert cégekkel való együttműködés.

III. 13. A gyógynövények termesztésre és feldolgozásra is jelentős igény mutatkozik, partnerségben gyógyszergyárral fejlesztések megvalósíthatóak.

Vállalkozásfejlesztés

III. 14. A helyi vállalkozások versenyképességének biztosítása. Ennek egyik formája a vállalkozások részére biztosítani kell a pályázatokról történő tájékoztatást. A pályázatírára alkalmas cégeknek a településen történő letelepítésével közvetlenebb és gyorsabb kapcsolat alakulhat ki. Ezért erre szolgáló irodák, illetve telephelyekre terület ajánlandó ki. A források és támogatások megszervezése érdekében elektronikus hívlevél rendszer üzemeltetése, hogy a lehetőségekről folyamatosan biztosítva legyen a tájékoztatás. Az önkormányzat web lapjára a fontos információk letölthető formába kerüljenek fel.

Az ipari parkba betelepülni szándékozók részére vállalkozásbarát környezet és feltétel rendszert kell biztosítani. A projekt management munkát erősíteni kell, biztosítani kell az önkormányzati munkatársak odaadó segítségét. A betelepült vállalkozások életpályájának figyelése, évente konzultációt folytatni valamennyi vállalkozással.

Az ipari parkba jelentkező betelepülők befektetésének ösztönzése keretében biztosítani kell számukra a szükséges szakmai tanácsadást az egyablakos ügyintézés. Törekedni kell a folyamatos kapcsolattartásra. A befektetők részére az igényeknek megfelelő bérleti- és adás-vételi konstrukciókat is fel kell ajánlani, annak érdekében, hogy számukra Mórahalom területének választása a legkisebb kockázatú befektetés legyen.

III. 15. Mezőgazdasági gépjavító bázis és gépipari vállalkozás betelepítése az ipari parkba.

III. 16. Zöldgazdasági vállalkozás betelepítése Mórahalomra. Mivel Mórahalom a térség egyik legaktívabb szereplője a megújuló energiák alkalmazásában, meghonosításában, ezért célszerű lenne egy erre specializálódott vállalkozás betelepítése vagy helyi vállalkozás létrehozása. Feladatai: épületek és üvegházak termál hőközpontjainak szerelése, napkollektorok és hőszivattyús rendszerek, stb. telepítése az általános épületgépészeti szereléseken felül.

III. 17. Településünkön és az ipari parkban fajsúlyos szerepet töltenek be a csomagolóanyag-gyártó, illetve -kereskedő vállalkozások. Ezen iparágban tevékenykedő további vállalkozások letelepítése, illetve az ágazati integráció elősegítése szükséges.

III. 18. Az önkormányzati tulajdonú cégeknek nagy szerepe van a foglalkoztatásban és a hatékony pályázati tevékenységben. Gondoskodni kell arról, hogy folyamatosan megbízásokat tudjanak kapni. A városi fejlesztésekben szerepet kell kapniuk, a bonyolításban (pld. Városfejlesztő Kft),

kommunikációban (Móranet Kft, Mórpartner Kft.) vagy a kivitelezésben (Móraép Kft.) is.

III. 19. A telephely fejlesztési pályázatokon induló kisvállalkozások számára a területek számára életképes bérleti konstrukciót kell biztosítani, hogy bátran tudják felvállalni az indulás feltételeinek megteremtését.

III. 20. A betelepülő vállalkozások részére a szükséges közmű ellátása érdekében a szükséges tervezéseket, engedélyezéseket és beruházásokat megfelelő ütemben meg kell valósítani, hogy az üzembe helyezések gazdaságosak és gördülékenyek legyenek.

Ingyatlanfejlesztés

III. 21. Az ipari park területén felépült magántulajdonú, de ki nem használt létesítmények működtetésére befektetők keresése önkormányzati érdek is, így ezen ingatlanok hasznosítását szorgalmazni kell.

III. 22. Az ipari park bővítési tartalék területének infrastrukturális ellátására terveket kell készíteni és pályázati forrásokkal törekedni kell ezek kiépítésére. A pályázat keretében az infrastruktúra-fejlesztést biztosítani szükséges. A nagyközép nyomású gázvezetéknek bővítését segíteni kell azzal, hogy az erre igényt tartó vállalkozások a szükséges mennyiségű vételezésre vállaljanak kötelezettséget.

III. 23. Számítani lehet az ipari parkban jelentősebb befektetői érdeklődésre, ezért az ipari park további területbővítését kezdeményezni kell, a rendezési tervben kijelölt területeken. Vonalas infrastruktúra-fejlesztése révén a zöldmezős területeinek közművesítése szükséges. A rendezési terv megfelelően szolgálja a befektetők elvárásait, biztosítani kell a gazdaságos beépítési lehetőséget, az igényelt építmény magasságot. Elsősorban a város gazdasági beállítottságához illő profilú vállalkozások letelepítését kell szorgalmazni. E mellett a már működő vállalkozások segítése is szükséges.

III. 24. A Tudományos és Technológiai Park épületeinek minél nagyobb kihasználtságát kell biztosítani. További ilyen jellegű fejlesztések megvalósítását segíteni.

Munkaerő

III. 25. A betelepülő vállalkozások számára történő munkaerő-biztosítás érdekében a város aktív népességpolitikát folytat (népesség létszámának bővítése, lakótelek-gazdálkodás, intézményfejlesztés, infrastruktúra- és gazdaságfejlesztés).

III. 26. Törekedni kell, hogy valamennyi rászoruló évente részt tudjon venni **a közfoglalkoztatási programban**. Az önkormányzati intézmények és gazdasági társaságok számára is kiemelt feladat, hogy támogatott munkanélkülieket foglalkoztassanak. Biztosítani kell a megfelelő adminisztrációs háttérrel a foglalkoztatási programokhoz. Fontos a napi kapcsolat a Kormányhivatal helyi

kirendeltségével. Törekedni kell arra, hogy a rászorulóknak elsősorban munkát kapjanak, és ne segélyt.

Fenn kell tartani a **Paktum projekt** során kidolgozott és jól működő mechanizmusokat, melyek az elmúlt 2-3 évben a munkanélküliség csökkenését és munkakörülmények javulását eredményezték. A projektbe bevonásra kerültek a térség hátrányos helyzetű munkavállalói a konkrét helyi vállalkozói igényekre épülve. Az önkormányzatok, foglalkoztatók és képző intézmények együttműködése segítette a megfelelő képzettségű munkaerő biztosítását. A paktum partnerség eredményeképpen olyan együttműködési mechanizmusok alakultak ki, amelyek hosszú távon, térségi szinten, egyéb fejlesztési területeken is hasznosnak jelentenek a térségi szereplőknek.

Az **EFOP 1.5.3 – 16 – 2017 – 00039** számú „Humán szolgáltatások fejlesztése térségi szemléletben a Mórahalmi járásban” című projekt keretében a helyi hátrányos helyzetű személyek számára **a foglalkoztathatóság szempontjából fontos kompetenciák fejlesztését célzó programelemek megvalósítására kerül sor a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében.** A programok aktív munkaerő-piaci eszközökben való részesedésének és munkaerő-piacon való megjelenésének elősegítését, integrált foglalkoztathatóságot támogató rendszer kialakítását és a hátrányos helyzetű munkavállalók részére kulcskompetenciák fejlesztését célozzák. Sor kerül továbbá a térségben működő és betelepülő új munkáltatók bázisának folyamatos minőségbiztosítása érdekében személyközi, interkulturális szociális kompetenciák fejlesztésére és a kapcsolatteremtés elősegítésére. Egyúttal olyan speciális képzés jellegű tréningek szervezése valósul meg, amelyek elősegítik a hátrányos megkülönböztetéssel és a társadalmi előítéletekkel leginkább érintett területek fejlesztését, mint a munkaadói és munkavállalói érdekképviseleti szervezetek és a közigazgatásban dolgozók előítélet-mentes, jogtudatos és aktív hozzáállásának kialakulása.

A **GINOP-5.1.4-17-2019-00041** kódszámú „Tranzitfoglalkoztatási programok támogatása a Homokháti Kistérségben” című projekt a Móra-Partner Nonprofit Közhasznú Kft. megvalósításában kerül lebonyolításra. A program célja, hogy olyanok számára kínál egy speciális képzési lehetőséget, akiknek a hagyományos iskolarendszerű képzés keretei között nem sikerült alapképzettséget és/vagy szakképzettséget szerezni. Az ilyen programok alapeleme a folyamatos mentorálás, pszicho-szociális támogatás, a motiváció erősítése és fenntartása. Emellett nagy hangsúlyt helyeznek az alapképzettségek és a társadalmi és munkahelyi beilleszkedéshez elengedhetetlen szociális kompetenciák fejlesztésére is. A program keretében megszervezett szakképzés a gyakorlati munkavégzésbe ágyazottan valósul meg, így esélyt kínál azoknak is a szakképzettség megszerzésére, akik a hagyományos rendszerű iskolai oktatásba nehezen vagy nem tudnának beilleszkedni. A megélhetés és a motiváció támogatásában fontos szerepe van a piaci jövedelmet helyettesítő pénzügyi ösztönzőknek is, amit a program keretein belül nyújtható megélhetési támogatás és munkabér biztosít. A Kft. a projekt keretében raktáros képzést valósít meg 15 fő bevonásával, majd a sikeres vizsgát tett célcsoporttagok közül legalább 12 főt 12 hónapos foglalkoztatásba von be a felhívás kritériumainak megfelelően.

III. 27. A településre jellemző termékek helyi értékesítésére mintaboltok megvalósítását támogatni

kell, és szükség szerint látogató központok létrehozását is preferálni kell.

III. 28. **Móraép Kft.** telephelyfejlesztését biztosítani kell, tekintettel arra, hogy az **ipari parknak nyújtandó szolgáltatások eszközigenyeire**, illetve az erre szolgáló személyzet megfelelő elhelyezésére. Az eszközállomány folyamatos fejlesztésére lehetőséget kell teremteni.

III. 29. Új inkubátorház létrehozásának koncepcióját kidolgoztuk. A Röszei út és Kissori út sarkán – településképi szempontból is fontos – jelenleg üresen álló ingatlanra egy patinás, kétszintű épület I. és II. fejlesztési ütemének megtervezése történt, mely élelmiszeripari és egyéb vállalkozások részére biztosíthat a jövőben hathatós inkubációs tevékenységet – többek között informatikai laboratóriumával. Fontos cél a létesítmény III. ütemének megtervezése, illetve e projekt megvalósításának pályázati támogatásból történő forrásbiztosítása.

III. 30. A településen meglévő húsfeldolgozói kapacitások mellett új szereplők letelepítése mind a kis, mind a közepes, de akár a nagyvállalkozások köréből is.

III. 31. Az ipari parkban lévő cégek szakember utánpótlása is megoldandó feladat, amelyben elsősorban a tanulószerveződéses rendszer kiépítését kell megvalósítani a gazdasági szereplők partnerségével.

Az Esély Otthon című, EFOP-1.2.11-16-2017-00019 kódszámú pályázat **célja a helyi sajátosságokhoz, adottságokhoz, igényekhez illeszkedő, egyedi eszközök támogatása révén, hogy a vidéki fiatalok számára reális alternatívává váljon a helyben maradás, illetve az oda költözés, ezáltal a vidék népességmegtartó ereje és versenyképessége javuljon.**

Ennek egyik eszköze a **képzéseken történő részvétel támogatása**. A város a pályázat révén azt kívánja elérni, hogy a megfelelő képzettségű és szükséges kompetenciával rendelkező fiatal, minőségi munkavállalók helyben maradjanak, kiszolgálva a helyi gazdasági szereplőket, és a nonprofit (akár közszolgálati) szektort. Ebből kifolyólag konkrét lépéseket tesz a fiatalok **életpálya-tervezését segítő helyi szolgáltatások nyújtása, munkaszerzési ismeretek bővítése, és a helyi lehetőségekre épülő, (ön)foglalkoztatást célzó programok megvalósítása** érdekében. A projektbe bevont fiatalok lehetőséget kapnak arra, hogy a helyi foglalkoztatási lehetőségek között versenyképes képzettséget kapjanak és ebből adódóan elhelyezkedhessenek.

Másrészt a város a Mórahalmon élő, a helyi munkaerő-piaci hátrányok kompenzálása céljából, **a hiányzó foglalkozásnak számító szakember hiánypótlását szolgáló fiatal részére ösztönző juttatást is ad.** Az ösztöndíj és ösztönző juttatások célja az esélyteremtés érdekében a hátrányos helyzetű, szociálisan rászoruló gyermekek, fiatalok közneveléshez és felsőoktatáshoz való hozzáféréseinek biztosítása, tanulmányainak segítése. Továbbá a térség gazdasági fejlődéséhez szükséges, megfelelő szakmai felkészültséggel rendelkező humán erőforrás biztosítása. Hiányszakmának számító szakemberek hiánypótlása, hosszabb távon a helyi fiatalok identitástudatának kialakítása, a térséghez való kötődésének erősítése.

Ezen felül az EFOP-5.2.5 konstrukcióba egy **modell értékű mentorprogramot** dolgoztunk ki a fiatalok részére, melynek célja a középfokú szakképzésben részt vevő, vagy onnan kilépő és

munkatapasztalatot szerezni kívánó fiatalok bevonása a mentorprogramba, csakúgy, mint a felsőfokú végzettségűek életpálya modelljének és szakmai karrierjének megerősítése. A mentorprogramba helyi vállalkozások meghatározó kulcsszereplőit szeretnénk bevonni mentorként, és ezáltal a vállalkozások alacsony szintű együttműködési és adaptációs készségét kívánjuk javítani, ezzel együtt a fiatalok helyben maradásának ösztönzése a cél, és a fiatalokban olyan készségek és képességek kialakítása a mentorok segítségével, mely segíti a fiatalok munkaerőpiaci elhelyezkedését, illetve erősíti pozíciójukat. A mentor program kiterjed a vállalkozóvá válást fontolgató fiatalokra is. Ezen felül a program erősítene a fiatalok helyben maradását a lakhatási feltételeik támogatásával, illetve ösztöndíj jellegű támogatási programmal. A program megvalósításához pályázati forrást kell találni.

III.32. Népeségközpontú társadalomfejlesztés- *új telepés program*

A népeségfogyás, az aktív és kreatív lakosság elvesztése a térséget fenyegető legnagyobb veszély, amely nem csak távoli kockázat, hanem a térség településeinek döntő részén hosszú évek óta a keserű valóság. A Vitalitás Régiója program számos kezdeményezése e tendencia megfordítására irányul, a térség vonzerejének növelésével itt tartani, ide csábítani vagy visszacsábítani a kreatív lakosságot.

E népeség-visszanyerő stratégiának adhat óriási alaplendületet az Új Telepes Program: térség vonzerejének természetesen lassabb felépülése mellett egy azonnali, számottevő, jól látható és ennél fogva szimbolikus népeségbeáramlást hozva magával.

Az Új Telepes Program egy aktív pénzügyi ösztönző program, amely a gazdaságilag aktív népeség be- illetve visszatelepülését ösztönzi komplex módon, az otthonteremtés és a vállalkozásindítás egyidejű támogatásával.

A program ebben a formájában teljesen innovatív, ugyanakkor felhasználja a létező vagy korábbi rész-programok tapasztalatait (pl. fiatal gazda támogatások, CSOK, stb.)

A programban részt vevő magyar állampolgárok – az új telepések – pénzügyi támogatást kapnak arra, hogy a térség jelenleg is elnéptelenedő, vagy elnéptelenedéssel fenyegetett településein letelepedjenek, otthonot teremtsenek, és a térség adottságait kihasználó, XXI. századi vállalkozásokat indítsanak.

A támogatás fejében az új telepéseknek vállalniuk kell, hogy a támogatással érintett otthonukban laknak hosszú távon (min. 10 év) életvitelszerűen; hogy vállalkozást indítsanak és vállalkozási tevékenységet folytatnak a térségben hosszú távon. A vállalkozások elsősorban agrár és élelmiszeripari területre kell fókuszáljanak, de más, a térség adottságaihoz illeszkedő termelő, turisztikai vagy szolgáltató profil is elképzelhető. A vállalkozások a legmodernebb technológiákat, digitális megoldásokat, precíziós mezőgazdasági rendszereket kell, hogy beszerezzék és alkalmazzák, ezáltal csúcstechnológiájú modern kisvállalkozások jöhetnek létre a térségben. A lakások és a vállalkozások is energiatakarékos épületekben, környezetbarát technológiákkal kell, hogy működjenek.

A telepések összefogva, közösen is alapíthatnak vállalkozásokat, gazdasági társaságok, szövetkezetek formájában, így nem csak mikrovállalkozások jöhetnek létre. Emellett hálózatosodás, együttműködés is kialakítható a vállalkozások között, elősegítve, hogy egymást kiegészítő tevékenységek és egymásra épülő beszállítói hálózatok alakuljanak ki.

A letelepülést, a vállalkozásfejlesztést és a megfelelő technológiák alkalmazását a Vitalitás Régiója program más projektjeivel (pl. TehetségMágnes program, Tradíció&Digitalizáció projekt)

együttműködésben kialakított tanácsadás, mentorálás segíti. Ezáltal az új telepés program egy elkötelezett célcsoportot is „szállít” e többi projekt számára.)

A program révén egy olyan új telepés réteg alakul ki a térségben, amely – mivel nem csak vállalkozó, hanem lakos is - elkötelezett a térség fejlődése és gazdasági előrelépése iránt, integrálódik a közösségbe, valamint idővel képes lesz magával húzni és buzdítani a helyben lévő lakosságot és vállalkozásokat is, megteremtve ezzel a fejlődés folyamatos dinamikáját. Mivel helyi társadalmi csoportként való létrejöttüket is a Vitalitás Régiója programnak köszönhetik majd, lojálisak lesznek annak stratégiai célkitűzéseire, elveire.

A program területi fókuszja a határon túli térségre is kiterjed, így hozzájárul ahhoz, hogy a magyarok lakosság fenntartható módon megmaradhasson, újraéledhessen a határon túli magyar területeken.

IV. Oktatás

IV. 1. Az óvoda zöld területének bővítésére nyílt rá lehetőség, az Egyenlőség utca 17. szám alatti családi ház, megvásárlásával. Első ütemben 2020-ra elkészül az óvodásoknak egy tornaszobája, amely akadálymentes használata a bölcsőde új szárnyának megépítésével valósítható meg

IV. 2. Folyamatosan vizsgálni kell, hogy az Egyenlőség utca 19. szám alatti Óvodának a Szabadság utca felől történő megközelítéséhez, hogy szerezhető meg onnan a megfelelő ingatlan. Ez jelentősen könnyítené az intézmény megközelítését a központi buszállomásból, illetve a parkolási gondokat is.

IV. 3. Az Egyenlőség utcai épületek parkolási gondjainak egy lehetséges megoldása, hogy a az Egyenlőség utca 18. szám alatti önkormányzati bérlakás udvarán 18 férőhelyes parkoló helyet létesít az önkormányzat.

IV. 4. Támogatni kell az oktatást, mert a helyi iskolában tanuló gyermekek a jövő mórakalmi polgárai és tudásukkal, szellemi tőkéjükkel a várost kell gazdagítaniuk:

IV. 5. Az egyház és az állami iskola párhuzamos működtetésének feltételeit folyamatosan biztosítani kell. A rendelkezésre álló adottságok, területek megfelelő elosztásáról folyamatosan gondoskodni kell. A 2018-ban önnálóvá vált Szent László Katolikus Általános Iskola biztosítja helyi szinten az iskola választás lehetőség. 2013-ban elkészült Fészek épületének tetőterének beépítésével 2017-ben új helyiségek kerültek biztosításra az intézménynek. Az egyház megye által finanszírozott tanterem építése 2019-ben elkészültek. Az egyházi iskola folyamatosan növekvő tanulószámahoz megfelelő tanulótér biztosítása érdekében az iskola épület tetőtér beépítése lesz majd szükséges. Az intézményi testnevelés biztosításához megfelelő tornaszobát kell még biztosítani.

IV. 6. A KLIK által üzemeltetett fentartott Móra Ferenc Általános Iskola az elnyert pályázati támogatásnak köszönhetően 2020-2021-ben felújításra kerül, illetve új szaktantermek kialakítására került sor. Ezzel az oktatás feltételei jelentősen javulnak.

IV. 7. A **Mórahalmi Gyógyfürdő tanmedencéjének, az Úszoda és annak medecéinek** megépítésével lehetővé vált a helyi és valamennyi térségben lakó gyermekek úszásoktatása, illetve sportolási igényének kielégítése. Fontos, hogy teljes térség valamennyi gyermeke megtanuljon úszni.

IV. 8. Alapfokú Művészeti Iskola önálló épületének meghatározása, megvalósítása az intézmény fejlődésének egyik fontos lehetősége lenne. Az elmúlt két évben 4,5 millió forintos hangszer csere program zajlott le, ami által modernizálódott az eszközpark, ezt a szintet a jövőben is fenn kell tartani. A néptáncellékraktár a Röszei út 47-ből a Röszei út 41-be költözött, tágasabb, megfelelőbb teret biztosítva a javítási, varrási, tisztántartási műhelymunkák számára. A tradicionális fesztiválok, gálák, koncertek, hangszerbemutatók folytatódnak, a rendezvények kínálati palettája viszont egyre szélesedik. A partner szervezetek hálózata is bővülőfélben van. Tervben van a KOLO, a templon és a Szegedi Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Karával történő még szorosabb együttműködés. A legfontosabb feladat és kihívás továbbra is a beiskolázás szinten tartása.

IV. 9. **Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskolája és Garabonciás Kollégiuma** - Helyszíne: M Dosztig köz 3. Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskolája és Garabonciás Kollégiuma. Az iskola a 2018/19. tanévben nyitott meg a kapuit, és felmenő rendszerben folyamatosan bővül. Szakgimnáziumi képzéseiben szoftverfejlesztő és tesztelő, valamint gyógypedagógiai asszisztens, szakközépiskolai képzéseiben pedig cukrász, szakács, pincér – vendégtéri szakember kinevelését végzi

Az intézmény jelenleg az új szakképzési törvénynek megfelelően névváltoztatás alatt áll: technikummá alakul képzéseik egy része.

A Tóth János iskola munkájában fontos feladat, hogy reális célként a lehetséges nappali tagozatos létszámot maximálisan kihasználjuk. Másrészt a felnőttek oktatását kiterjesszük - ehhez szükséges a képzési paletta folyamatos finomhangolása, mely egyszerre veszi figyelembe az intézmény kapacitását és a munkaerőpiac változását. A város fejlesztési terveinek ismeretében a jövőben tervezhető szakképesítés a kereskedő és webáruházi technikus, fitness-wellness instruktor, ergoterapeuta. Az olyan részszerkesztések is érdeklődésre tarthatnak számot, mint a pincér segéd, számítógépes adatrögzítő.

Kiemelt célként kezelendő a rehabilitációs terapeuta valamennyi szakmairánya. A város létesítményei az egészségturizmusra szakosodva országos szinten kiemelkedően felszereltek, speciális eszközök használatát, különleges eljárások alkalmazását és azok megtanulását a gyakorlati helyek maximálisan lehetővé teszik. Átgondolt stratégiai együttműködéssel elérhető, hogy a mórahalmi masszörképzés országos hírűvé váljon.

A beiskolázásban érintett partnerek köre nagyságrendileg a Vajdaság irányába még bővíthető, az elmúlt években a régió számos általános iskolájával sikerült kapcsolatba lépni, nagyon sok helyről érkezett diák. Fontos biztosítani, hogy vajdaságból ne csak a magyar származású diákok számára legyen nyitott az intézmény, hanem azon diákok számára is akik tudják vállalni a szükséges feltételeket. Fontos feladat, hogy megfelelő ösztönző programokban is részt tudjanak venni a fiatalok, amelyekkel támogatható, hogy a lakóhelyükön tudjanak majd később visszatérni. A beiskolázási létszám növelése érdekében a település körüli nagyobb sugarú körben történő

pályaorientáció lehet még áttörési pont, mert jelenleg az általános iskolák többsége csak a Szegedre történő továbbtanulást tekinti iránynak.

Személyes kapcsolatokon keresztül, további rendezvények szervezésével és rendezvényeken való részvétellel van lehetőségünk a tanulókat a szakképzés felé motiválni. Itt is a legfontosabb az információk eljuttatása az érintettek részére. A közösségi oldalak, a tapasztalati alapú tanulás lehetőségeinek minél szélesebb körben történő kihasználása segíthet ebben.

IV. 10. Külön kiemelendő terület a kollégiumi nevelés, mely iskolánk alapküldetésének második fő lába. A jelenlegi nevelők túlnyomó többsége elkötelezett, hivatásának élő. A az új NAT alapján a kollégiumi nevelési programra vonatkozó jogszabályokhoz szükséges lesz a helyi programot is hozzáigazítani. Ezt az adottságot kihasználva nagyon sok nehézsorsú, támogatásra érdemes gyermek nevelését tudjuk felvállalni. A kollégiumi nevelés ezen kívül továbbra is szerves részét kell képezze az intézményi nevelési programnak. Rendkívül hasznos lehetőség ennek megvalósítására a tény, hogy sok kollégiumi nevelő az iskolában is tanít. . Kollégistáink 80%-a vajdasági származású.)

A **Tóth János Középiskola jelenlegi kollégiuma** a Kölcsey utcai Garabonciás Kollégium, amely 2019-ben teljes felújításra került, de már ez elkészültét követő évben is kevésnek bizonyult. A későbbiek során gondoskodni kell egy új 150 fős kollégium megvalósításáról. Az új kollégium elkészülte után például sport táborozási célokra hasznosítandó az épület. Ezzel biztosítva lesz, a sportlétesítményeik magasabb kihasználtsága, és képzésben résztvető tanulók számára is megfelelő edző, illetve versenytársak szállásolása.

IV. 11. **Ideiglenes Kollégiumok** kialakítása, az intézmény megnyitásakor a Zákányszéki út 1. szám alatt kialakításra került egy korábbi lakóházban 17 férőhellyel. Az épület már a 2020/2021-es tanévben már nem elegendő, ezért egy nagyobb épületben kerül kialakítása a Röszei út 47. szám alatt a 48 férőhellyel. A végleges kollégium kialakítása után a Zákányszéki úti épületet szálláshelyként üzemelteti a Móra-touriszt Kft. A Röszei úti épület átalakítása után alkalmas arra, tanszállóként kerüljön üzemeltetésre, de annak megfelelően lesz kialakítva, hogy később az oktatásban résztvetők számára lakásként is tudjanak üzemelni.

IV. 12. A tanulók megfelelő XXI. századnak megfelelő elhelyezése érdekében új 150 fős kollégium került az megtervezésre, amelynek a javasolt neve Szilágyi János. Az új kollégium Helyszíne: Kölcsey utca, hrsz.: 892 alatti (volt sportpálya) telke. Az iskola végleges tanulói létszáma előreláthatólag 300 fő fölé lesz tehető a szakképzési rendszer átalakításától függően. Évente mintegy 30-40 vidéki diák szállását kell megoldani.

IV. 13. A középiskolai oktatáshoz kapcsolódóan megvalósítandó lehetőség tanterem megépítése a városközpontban.

IV. 14. Felmenő rendszerű sportosztály indításához a helyi sportinfrastruktúrára épülő, iskolarendszerű oktatásba bekapcsolása, a helyi sportinfrastruktúrára bővítése jelentős mértékben adottság. Azonban még az (az edzéshez szükséges gépek, berendezések, eszközök beszerzése) szükséges. Továbbá az intézmény közvetlen közelében szükséges biztosítani tornaszobát.

IV. 15. A lovasközponthoz kapcsolódó oktatási lehetőségek kihasználása a Bedő Albert Erdészeti Szakképző Iskola és Kollégiummal közösen. Első sorban lovász képzés és lovas túra vezetői képzésekre került megszerzésre a szükséges akkreditáció. Távolokban lovas terápia

képzés intézményi háttérét is biztosítani lehetne az SZTE-vel közösen. A lovasközpontban számos egyéb tartalom is betervezésre kerülhet a turisztika, az oktatás, a tudomány, a sport, a kultúra és a szabadidős programok kínálata terén. A kulturális tevékenységek közül kiemelkedik hagyományos lovas színház nyári kínálata. Az oktatási, képzési, tudományos téren is megjelenhetnek olyan tartalmak, mint a különböző készségfejlesztő tréningek (stresszkezelés, szakmai csoportépítés, osztályok közötti együttműködés fejlesztése, személyes hatékonyság fejlesztés, érdekérvényesítő kommunikáció, könnyen érthető kommunikáció, fenntartható kommunikáció, életmódvitel, krízis management, környezettudatossági fejlesztés stb.), szociális továbbképzések (szülői önszempont, life coach képzés, szupervízió stb.), felnőttképzés (lovászképzés, lovas-, kutyás terapeuta), rendezvények szervezése (konferenciák, képzések, előadások, szakmai napok, workshopok, családi napok, túrák stb.), kiadványok (szakmai anyagok, tájékoztató anyagok, útmutatók, brossurák stb.), kutató központ létesítése, (korlátolt képességű)munkaerő közvetítés, népszerűsítés, HR adatbázis.

IV.16. A korábbi borpince beindításának a feltételei 2020/2021. évben megteremtődtek. A Pince épület adásvétele során kikötésre került, hogy a a vevő feladata a szőlész/borász képzés gyakorlati képzésében való részvétel. Fontos borászati képzés kialakításához megfelelő gyakorló terület kialakítása, a gyakorlati képzéshez a szőlészeti, borászati eszközök beszerzése, szőlőtelepítés, az ültetvényen belül fajtagyűjtemény kialakítása, borászati eszközbeszerzések szükségessé. A szükséges intézményi háttér az Agrárminisztériumhoz tartozó Bedő Albert Erdészeti Szakképző Iskola és Kollégiummal tudja majd biztosítani a gazdaképzés keretében.

IV. 17. 2019-ben közvetlen hazai forrást nyertünk a „**Csillagtálos**” - **Komplex Fejlesztő Központ** létrehozására, mely szervezetnek a feladata a köznevelési rendszerben részt vevő, kiemelt figyelmet igénylő gyermekek optimális fejlődésének minél korábbi életkortól való biztosítása, ezáltal a tanulás, az iskolai eredményességük segítése, iskolai lemorzsolódásuk csökkentése, valamint az intézmények közötti, és a munka világában történő átmenetük támogatása.

A Központ a köznevelési, az egészségügyi és a szociális ágazatok korszerű szerveződéseként kerül kialakításra.

A projekt három épület infrastrukturális fejlesztését, és a hozzájuk kapcsolódó szakmai-képzési-szolgáltatási fejlesztéseket is magába foglalja.

Három épület kerül kialakításra:

- **Vizes terápiás központ.** - vizes terápiás és szárazföldi fejlesztési programokkal
- **Lovas terápiás központ,** - szárazföldi és egyéb állatasszisztált fejlesztési programokkal, valamint egyetemi oktatóközponttal
- **Családi központ,** – szálláskínálat növelés a terápiákban részt vevők és családjaik számára

A fejlesztés színtere a Szent János térség, jelenleg a tervezési fázis végén tartunk.

A kivitelezés és az intézmény működése szakmai feltételeinek megteremtése az elkövetkezendő időszak legfontosabb feladata.

A projektet többek között a következő szervezetekkel együttműködésben valósítjuk meg:

- az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara,
- a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kara Gyógypedagógus-képző Intézete,
- Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórahalmi Tagintézménye,

- Szegedi SZC Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskolája,
- Móra-Vitál Nonprofit Kft. Kistérségi Egészségügyi Központ védőnői szolgálata,
- Homokháti Kistérség Többcélú Társulása Integrált Szociális és Gyermekjóléti Központja.

IV. 18. Csongrád megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórahalmi Tagintézménye számára biztosítani kell, hogy a bővülő infrastruktúrális intézmény üzemeltetéséről gondoskoni tudjon.

A Komplex Fejlesztő Központban a Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórahalmi Tagintézménye mellett a Móra-Vitál Nonprofit Kft. alkalmazásában álló **védőnők** is helyet kapnak, hiszen a gyermekekkel – és köztük a fejlesztésre szoruló gyermekekkel – legelőször intézményes kapcsolatba a védőnők kerülnek, a házi gyermekorvoson felül. A különböző fejlődési problémák minél korábbi felismerését és összehangolt kezelését eredményezheti, ha a gyermekkel foglalkozó szakemberek egy intézményben kapnak helyet. A tervek szerint a részt vevő intézmények fizikai közelsége és egymásra épülő, összehangolt szolgáltatásai végigkísérik a gyermek életútját, a születéstől a munka világáig.

19. Terápiás Állatképző Központ – a Futó-Dobó Lovascentrum és a Mórahalmi Komplex Fejlesztő Központ közös projektje, amely egyrészt saját szükségletekre, másrészt kölcsönzésre, lízingelésre, eladásra is kínálhat kiképzett lovakat és kutyákat.

IV. 20. Oktatással a határon átvélő gazdaságfejlesztésért a Nyugat-Balkán régióban

A projekt elsődleges célja a gazdasági térség tudásalapú fejlesztése, a déli határvidék, valamint a Szeged-Szabadka-Újvidék tengelyű egységes gazdasági térség kihívásainak és lehetőségeinek fókuszpontjai köré szervezett, oktatási rendszer fejlesztésén keresztül megvalósuló gazdasági hatásmechanizmusok indukálása. A vidéki fiatalok (elsősorban a kisebb településeken élő fiatalok) lehetőségeiket tekintve az élet számos területén hátránnyal indulnak. Mind a számukra rendelkezésre álló – oktatási, egészségügyi, kulturális – szolgáltatások, mind a munkalehetőségek, az infrastruktúrális feltételek és közösségi aktivitások tekintetében egy vidéki fiatal eltérő, kedvezőtlenebb helyzetben van.

Ebből adódóan magas az elvándorlás a vidéki fiatalok, és különösen a képzettebb, alkalmazkodóképesebb rétegek körében, amely a vidéki térségek egy részének előregedéséhez, szociokulturális közegének romlásához és a szolgáltatások, közszolgáltatások eróziójához vezet, amely egyfajta öngerjesztő folyamatot alkotva még tovább szűkíti a vidéki fiatalok életésélyeit és tovább növeli az elvándorlást. A fiatalok elsősorban a fővárosok, Budapest és Belgrád felé vagy a külföldi munkalehetőségek után érdeklődnek. Ennek köszönhetően a déli határvidéken élő fiatalok önálló életkezdési és a családalapítási tervei nem a térségben realizálódnak, amely jelentős mértékben visszaszorítja a régió gazdasági fejlődésének potenciálját. A projekt keretében a térség adottságaira és hiányszakmára épülő duális szakképzések infrastruktúrális és humánerőforrás feltételit kívánjuk megteremteni, amellyel hosszútávú célunk a régióban élő fiatalok helyben maradásához való hozzájárulás, valamint a fiatalok munkavállalásának, otthonteremtésének elősegítése. Mindezek a folyamatok képezik a térség gazdasági növekedésének alapját és a helyi specifikumokra építő gazdaságfejlesztési stratégia megvalósítására adhatnak lehetőséget. Összhangban a Kormány szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiával (szakképzés 4.0, Ipar 4.0).

A Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskolája a 2018/19. tanévben nyitotta meg a kapuit, és felmenő rendszerben folyamatosan bővül. Szakgimnáziumi/technikumi képzéseiben szoftverfejlesztő és tesztelő, valamint gyógypedagógiai asszisztens, szakközépiskolai, illetve szakképzőiskolai képzéseiben pedig cukrász, szakács, pincér – vendégtéri szakember kinevelését végzi. A diákok többsége – akár általános iskolából, akár érettségi után középiskolából jön – főként Mórahalomról, a Dél-Alföldi régióból, valamint a Vajdaságból érkezik az intézménybe. Kollégistáinak 80%-a vajdasági származású és a kollégium elkészültét követő évben már szűkösen bizonyult. Ennek okán új kollégium építését, valamint egy ösztöndíjrendszer kialakítását kívánjuk megvalósítani, amelynek célja, hogy hátránykompenzációt nyújtson a határon túli, magyarországi szociális háló és családtámogatási rendszerbe be nem vonható vajdasági fiatalok részére. A határon átvélő hatások erősítéséért, a fiatalok célcsoportját kibővítve, szintén a régió munkaerőpiaci igényeire alapozva felnőttek részére is elérhető, újonnan induló képzéseket indítunk (szoftverfejlesztő-tesztelő, rehabilitációs terapeuta). A határmenti intézményi és lakossági kapcsolatok további biztosítása, élénkítése és a regionális-gazdasági kapcsolatrendszer erősítése, valamint a térség gazdasági fejlődésének jövőjét jelentő fiatalok oktatásának biztosítása érdekében egy új 150 fős kollégium kivitelezéséről, ösztöndíj program kidolgozásáról, hiányszakmának számító képzési paletta bővítéséről, valamint gyakorlati képzőhelyek létrehozásáról szükséges gondoskodni.

V.

Informatika

V. Informatika fejlesztése - intelligens település K + F + Innováció

V.1. Digitalizáció

Az önkormányzati, intézményi **városi intranet** hálózat kiépítésének befejezésével gondot kell fordítani annak tartalmi szolgáltatásokkal történő feltöltésére, és folyamatos karbantartására. Törekedni kell a www.morahalom.hu folyamatos aktualizálására, népszerűsítésére és megújítására (intézményi, civil szervezeti és kistérségi hírek). Az egyéb közösségi médiában is folyamatos jelenlétet kell biztosítani, és monitorozni az érdeklődést. Biztosítani kell idegen nyelven is a befektetési lehetőségek és környezet megfelelő bemutatását, illetve az új mobil alkalmazásokra is megfelelő lehetőséget kell biztosítani.

Biztosítani kell az e-ügyintés lehetőségét, akár adóügyek, akár más hivatali ügyintézés esetén. Az államszervezet átalakításának hatására az elektronikus ügyintézés megerősödik. Továbbra is szükséges a szakigazgatási szervek helyi ügyfélfogadásának biztosítása és az ügyfelek segítése. Az ASP rendszer bevezetésével az önkormányzat szakrendszereinek modernizálása megtörtént, mely teljes mértékben jogszabálykövető rendszer állami fenntartásban.

Pályázatok figyelembevételével hatékony pénzügyi controlling rendszer kiépítése szükséges. A

rendszer kiépítésénél, a már máshol bevált rendszerek alkalmazása célszerű. Az ASP rendszer bevezetésével az önkormányzat szakrendszereinek modernizálása megtörtént, mely teljes mértékben jogszabálykövető rendszer állami fenntartásban.

A Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Községi Házban az elnyert eszközök felhasználásával jól működő, nagy adatátviteli sebességgel rendelkező **DJP pontot** kell folyamatosan fenntartani. Célszerű a régi települési dokumentumokat archiválni, digitalizálni (pl. régi fényképek, kiadványok digitalizálása)

A település különböző közösségi tereinek gazdáit arra kell ösztönözni, hogy a vendégeik részére ingyenes, szabadon hozzáférésű nagy sebességű Internetet biztosítsanak (WI –FI), mely a WIFI4EU pályázat keretében valósult meg. Gondoskodni kell róla, hogy a településen folyamatosan kulturált feltételei meglegyen e szolgáltatásnak, és a helyszínek a saját szolgáltatásait is megfelelő alkalmazással bemutassák. Lehetőség szerint minél nagyobb területen kell kialakítani a nyilvános internet hozzáférést.

Az **egészségügyi intézmények belső informatikai hálózatának folyamatos megújítása és kapcsolódása a központi felhőkhöz, állandó feladat.** Az egészségügyben tevékenykedő NEAK támogatott cégeknek kötelező használni, az **EESZT** által biztosított központi felhőt, melyen a betegek elérhetik saját beteg dokumentációjukat és **e-recept** segítségével, papír felhasználás nélkül válthatják ki receptjüket bármely patikában. Az egészségügyi cégeknek kötelessége és fontos feladata népszerűsíteni az újdonságokat, mint pld. e-recept. Modern szemléletű egészségügyi intézmények számára elengedhetetlen a folyamatos és állandóan frissülő jelenlét az interneten, melyet **napra kész honlappal és online elérhetőséggel biztosít.** A Móra-Vitál Nonprofit Közhasznú Kft-nél innovációként bevezetésre került „**online orvos**” állandó elérhetőséget biztosít a betegek számára, és folyamatosan tudunk szakmai tanácsokat adni részükre. Az online rendszer a betegek fizikális vizsgálatát nem tudja helyettesíteni, viszont lehetőséget ad, hogy a betegek szakorvosokkal konzultáljanak, és adott esetben állapotuk súlyosságát felbecsülhessék.

Az intézményekben folyamatosan megújítandó a **számítástechnikai eszközpark.** Szükséges hordozható számítógépek beszerzése is. Lehetőséget kell biztosítani a távmunka végzés feltételeinek megteremtésére.

V.2. Kábeltelevízió stúdió

A helyi kábeltelevíziós rendszeren üzemelő Móránét televízió **stúdiójának** folyamatos fejlesztését kell biztosítani. Fontos fenntartani, hogy az Internetről az aktuális és a korábbi műsorok letölthetőek legyenek.

V.3. Intelligens település

Smart City megoldások fejlesztése Mórahalom méretű település számára, amely felöleli a városi szolgáltatásokat az egészségügy, oktatás, közlekedés, energetika és a turisztika területén.

Városkártya rendszer továbbfejlesztése és turisztikai rendszer kiépítése. 2020-ban bevezetésre kerül a Mórahalomra látogató turisták részére kialakított turisztikai kártya, valamint a mórahalmi

lakosok számára a városkártya. A kártya használója különböző kedvezményben részesül, Mórahalommal kapcsolatos információkhoz juthat, ezért fontos fenntartani egyrészt a kedvezmény rendszert, illetve naprakész információkkal ellátni a kártya használóját.

A Városkártya illetve a turisztikai kártya megvalósításával egyidejűleg létrejön egy turisztikai honlap, valamint a Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő honlapja is megújul. Az egységes kép, egységes on-line felület elérése miatt célszerű a morahalom.hu weblap átalakítása, fejlesztése is. Az új honlapok fejlesztésének köszönhetően megjelenik az on-line értékesítés is, hiszen belépőjegyek, különböző csomagajánlatok vásárlása lesz elérhető a webfelületen. Vizsgálandó továbbá, hogy a településen lévő kisvállalkozások és mezőgazdasági termelők hogyan emelhetők be erre a felületre.

A mai kor fejlődési irányainak megfelelően elengedhetetlen a településen Okos város program kialakítása. A probléma, hogy jelenleg IKT megoldások hiányoznak a program kialakításához. Fontos a WIFI hálózat folyamatos fejlesztése, bővítése is és az elektronikus ügyintézés, információ átadás, csere biztosítása a lakosság és a településre érkező turisták számára. Szoftverfejlesztés alatt van **egy telefonos applikáció is**, amellyel Önkormányzatunk a lakosság részére kíván segítséget nyújtani. A felhasználók virtuális hulladékhegyet építhetnek, ismereteket gyűjthetnek, naprakész azonnali válaszokat kaphatnak, mely hulladéktípus kerülhet a szelektív kukába. Jellemzője a gyorsaság, állandó jelenlét, inspiráció, tudástár, aminek lakossági használatával a szelektív hulladékgyűjtés elsajátításának alapkészségét szeretnénk támogatni és a lakossági szelektálási kedvet szeretnénk emelni.

Hamarosan bevezetésre kerül egy hulladékkezeléssel kapcsolatos applikáció, mely játékos formában próbálja meg az applikáció használóját a környezettudatos hulladékgyűjtésre tanítani. Az applikáción belül számos lehetőség van, többek között statisztikák lekérésére, illegális hulladéklerakók bejelentésére, a különféle típusú hulladékok gyűjtésére vonatkozó információk megismerésére (pl.: elektronikai hulladékgyűjtés), stb.

Célszerű inspirálni a kis- és középvállalkozásokat a digitális technológia alkalmazására, ami számos területen tud a vállalkozás segítségére lenni, pl. megrendelések kezelése, termelés ellenőrzése, a leltározás, az online értékesítés, stb.

V. 4. Kutatás fejlesztés, innováció

Társadalomkutatási feladatokat célszerű felvállalni akár határon átnyúló hatással is. Egyik fontos vizsgálandó téma a tanyák helyzete és szerepe.

Élelmiszeripari innovációkra van szükség beleértve ebbe a területbe a gyógyvíz kutatást is.

A kommunális hulladék brikettálására vonatkozó vállalkozói kezdeményezéseket támogatjuk, hiszen a megtermelt hulladék elszállítása és deponálása egyre nagyobb költséget teremt.

Mórahalmom Város Önkormányzata egységben az ITS-el, Mórahalmom Településrendezési Tervvel, a Szerb – IPA OP-vel, az ITM KKV stratégiájával, és „A VITALITÁS RÉGIÓJA/ Nyugat Balkán stratégiával”, valamint BTC EGTC céljaival és a korábban létrehozott határmenti stratégiai intézményekkel egy Mórahalmi Innovációs és technológiai Központ / MÓRAÖKOTECH /létrehozását tűzte ki célul.

Az egyetemi kiválósági központokra támaszkodó gazdaságfejlesztési ökoszisztéma jobb kihasználása, egyetemi spin-off cégek szerepének erősítése a regionális tudástranszferben, tudásalapú társadalom fejlesztése egyetemek közötti K+F és oktatási programokkal.

Társadalmi kihívások területén összekapcsolja a felsőoktatást, a kutatást és az innovációt, hogy az innovációt elősegítő új megközelítéseket hívjon életre, elősegítse a fenntartható növekedést és a versenyképességet, valamint ösztönözze a vállalkozói kedvet. Ezeknek az innovatív partnerségeknek a Dél- Magyarországi Eurorégiós határmenti övezetben kívánja megvalósítani Mórahalmom Város Önkormányzata és Partner szervezetei, mely egyezik a HORIZON 2020 céljaival.

A kiválóság terjesztése és a részvétel szélesítése szerint A Mórahalmi Technológiai Innovációs Intézet összhangban a korábban elkészített Magyar Szerb Határmenti Nemzetközi Inkubátorház koncepcióval és a HORIZON 2020 céljaival az alábbi módon kíván működni:

Alapozva a Térség Tudomány Egyetemeire és tudományos egyesületeire összekapcsolja a felsőoktatást, a kutatást és az innovációt, hogy az innovációt elősegítő új megközelítéseket hívjon életre, elősegítse a fenntartható növekedést és a versenyképességet, valamint ösztönözze a vállalkozói kedvet.

A központ a következő hét évben a működését a következő célok mentén kívánja megvalósítani, Mórahalmom központtal. Mindennek a Szegedhez közelsége a Kiváló SZTE és az Újvidéki Egyetemi kapcsolatok, a Homokhát Térségi Agrár- Ipari Tudományos és Technológiai Park, valamint a fejlett és innovatív turisztikai szolgáltatások biztos alapot nyújtanak.

V.5. Digitális élményközpont

A digitális élményközpont a rendelkezésre álló forrásoktól függően lehet térségi, de akár országos jelentőségű intézmény is. Ez a hely, ahol egy kiállítási térrel, egy alkotóműhellyel és akár szabaduló szobával lehet várni vendégeinket. A diákok korszerű, 21. századi környezetben tanulhatnak robotikáról, mikroszámítógépek segítségével elsajátíthatják a programozás alapjait, készíthetnek 3D-s alkotásokat, és játékos környezetben ismerkedhetnek meg az informatikával.

Azonban nagyságrendivel nagyobb források rendelkezésre állása esetén létre jöhet olyan élményközpont, amely folyamatos befogadó teret biztosít a világban szerte nagy érdeklődést keltő tudományos, ismeretterjesztő, szórakoztató, interaktív kiállításoknak.

Megvalósítható egy olyan centrum is, amely az állandó attrakciók mellett, egymást követik majd a világ legizgalmasabb, változatos élményeket felvonultató kiállításai.

Megfelelő befektetővel olyan egyedülálló produkció hozható létre illetve hozható Magyarországra, melyek amellet, hogy komoly értékeket képviselnek, minél szélesebb közönségigényt elégítenek ki

Olyan nagykiállítás hozató létre a legmodernebb technológiákat alkalmazó, lenyűgöző látványvilágot felvonultató, játékos képességtesztekkel és egy színházi produkcióval is tarkított interaktív családi sportélmény-park. A kiállítások lehetséges témái, amelyek már máshol nagy sikert arattak: egyedülálló futball kiállítás, a labdarúgás történetének legátfogóbb bemutatása a kezdetektől, napjainkig, az emberiség történetének talán legizgalmasabb "kalandját", az űrutazást az elejétől napjainkig bemutató kiállítás, vagy őskori állatkert, melyben a látogatók interaktív módon ismerkedhettek meg a fenevadakkal, bővíthették ismereteiket."

V.6. SZIP projekt

A lakossági Internet felhasználásának elterjesztése érdekében a **mikrohullámú rendszer** kiépítésében és üzemeltetésében az önkormányzatnak meghatározó szerepet kell vállalnia. A kiépítendő rendszernek a tanyai lakosságnak is tudnia kell szolgáltatni. E rendszer lehetőségeit az IP telefonálásban is kamatoztatni kell. A Polgármesteri Hivatalban és az önkormányzati intézményekben biztosítani kell az Internettel rendelkező ügyfelek részére az IP telefonon, vagy Skype-on történő kapcsolatfelvételt.

A Kormány a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia célkitűzéseként, összhangban az Európai Unió Digitális Menetrendjével vállalta, hogy 2020-ra minden háztartás számára elérhető legyen a legalább 30 Mbps sebességű interneteléréshez való hozzáférés lehetősége és hogy a háztartások legalább 50%-ában 100 Mbps-os internet-hozzáférés álljon rendelkezésre. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium szakpolitikai irányításával a célok operatív megvalósítására a Szupergyors Internet Program (SZIP) megalapítására a KIFÜ-ben került sor 2014-ben, a 1486/2015. (VII. 21.) Korm. határozattal.

V.7. 4G, 5G hálózat

Az Internet szolgáltatók igyekeznek minél jobb minőségű Internetet biztosítani, így az elmúlt években kialakításra került a 4G hálózat, ami 15-60 Mbit/s sávszélességű Internet kapcsolatot teszi lehetővé. Ezen szolgáltatás már Mórahalmon is elérhető. A szolgáltatók új fejlesztése az 5G lesz, mely akár 100-600 Mbit/s sávszélességet tesz lehetővé. Az 5G hálózat jelenleg még elég szűk körben elterjedt (jelenleg csak Budapest egyes területein elérhető), de várhatóan pár éven belül az országos lefedettség is kiépítésre kerül.

V.8. KKV digitális gazdaságfejlesztése

A helyi vállalkozásokat segíteni kell abban, hogy a digitalizáció területén a versenyképességük folyamatosan fen maradjon.

VI. Kultúra és közművelődés

A társadalom minőségi életesélyének fontos, nélkülözhetetlen bázisa a közművelődés, tágabban a kulturális tevékenység. A kultúra alkotói és tudatos fogyasztói résztvevői a jövő formálódásának. A gazdasági szféra is újra felfedezte a kultúra „teremtő erejét”, a rekreáció pozitív hatását... azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a munkavállaló akkor terhelhető, ha testileg-lelkileg kipihent.

Mórahalom Városi Önkormányzat a kultúrát a lakosság életminőségét meghatározó tényezőjének tekinti, valamint szükségesnek tartja, hogy a kulturális élet lépést tartson a város fejlődésével. Ennek érdekében Kulturális koncepció készül, melynek elkészítését jogszabály nem írja elő, de megalkotása indokolt, hiszen segíti a szakmai tevékenység hosszú távú és operatív tervezését. (a)

VI. 1. A Röszei út 1. szám alatti **Aranyszöm Rendezvényház rekonstrukciója**, felújítása befejeződött. Az épület üzemelése során szükséges valamennyi használatból, illetve a korábbi kivitelezésből adódó probléma megoldása megtörtént (üvegtető beázás, belső festések, kupola javítása, színházteremben klíma felszerelése, illetve új bútorok beszerzése). Fontos az épületben lévő színház technikai eszközök megfelelő szinten tartása, fejlesztése. Lehetőség van még megújuló elektromos energia érdekében napelemek telepítésére az épület tetőszerkezetére, amely megfelelő pályázati támogatással megvalósítható.

VI. 2. A város kulturális életét a sokszínűség jellemzi. Mórahalom Városi Önkormányzat a kimondottan helyi kulturális és közművelődési közfeladatok ellátásának céljából 2009-ben hozta létre a MÓRANET Nonprofit Közhasznú Kft-t, mely 100%-ban helyi önkormányzati tulajdonú és fenntartású. Fő tevékenysége az előadó-művészet, emellett egykamarás befogadó színházként is működik.

Szervezetünk segíti a kulturális és élethosszig tartó tanulással összefüggő szolgáltatás ellátását, színvonalának javítását, a hagyományok őrzését, művészi értékek létrehozását, kapcsolatot tart a városban működő kulturális és élethosszig tartó tanulással összefüggő feladatokat ellátó szervekkel, részt vesz a tevékenységek koordinálásában, segíti a városban működő kulturális szervezetek, egyesületek, művelődési - tanulási céljainak megvalósulását. Koordinatív feladatokat lát el a város művészeti életével kapcsolatban, ellátja az önkormányzat kötelező kulturális feladatainak koordinálását, szervezését, segítséget nyújt a városi művészeti együttesek munkájához, koordinálja a kulturális és képzési szakemberek szervezett képzését, koordinálja és felügyeli a kultúrával és közművelődéssel kapcsolatos szerződések szakmai és pénzügyi megvalósítását.

VI. 3. A Röszei út 2. sz. alatt lévő Könyvtár 2015-ben jelentős felújításon ment keresztül, gazdaságos üzemeltetés feltételei adóttak.

VI. 4. Az önkormányzat minden évben rész vesz az **érdekeltségnövelő pályázatokon** melyekből gyarapítja a könyvtár állományát, valamint javítja a közművelődési feladatok technikai feltételeit. Célszerű koncentrálni a szabadtéri rendezvények technikai feltételeinek korszerűsítésére a következő években úgy, hogy az minden, a közművelődéssel foglalkozó intézmény, szervezet technikai ellátását is biztosítsa, ez által növelve a kulturális programkínálat bővítésének lehetőségét.

VI. 5. A minden év július első hétvégéjén megrendezendő **Homokháti Sokadalom és Dél-Alföldi Rétesfesztivál** szervezésében jelentős szerepet vállalnak a helyi intézmények, és a közművelődési feladatán túl turisztikai jelentőséggel is bír a rendezvény programjai. További kiemelt fesztiválok: Zastava Fesztivál, Pálinkaverseny és Tepertőfesztivál, Forraltbor-főzőverseny és Homokháti Szakajtó.

VI. 6. A **civil szervezetek** támogatását biztosítani kell. A civil szervezetek számos társadalmilag fontos tevékenységet látnak el önkéntes alapon. Többek között e civil szervezetek képezik a bázisát a helyi rendezvényeinknek is. Az Aranyszöm Rendezvényház továbbra is szorosan együttműködik a következő civil szervezetekkel, csoportokkal: Alsótanya Kulturális, Művelődési és Turisztikai Közhasznú Egyesület, Arlechino Táncegyesület, Bástya Nyugdíjas Klub, Móraalmi Gazdakör, Móraalmi Színtársulat Egyesület, Victoria Sportegyesület, Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Közhasznú Egyesület, Móraalmi Önvédelmi Egylet, Mórahalom Közoktatásáért Közalapítvány, Napfény Nyugdíjas Klub, Móraalmi Parasztkórus, Mozgáskorlátozottak Móraalmi Csoportja, Mórahalom Néptánc Egyesület, Móraalmi Fúvószenéért Egyesület, Rotary Club Mórahalom Egyesület.

VI. 7. A Cacao klub felújítása 2018. decemberében megtörtént. Biztosítani kell az épület gazdaságos üzemeltetési lehetőségének megszervezését, esetlegesen bérlők bevonásával, a meglévő terek (játéktér, konyha, előadó terem) minden korosztály számára történő biztosítása mellett.

VI. 8. A **volt lőtér területén működő** nyugdíjas klub, melyet a Bástya Nyugdíjas Klub Egyesület működtet, segíti a különböző korosztályok közötti együttműködést, helyszínt biztosít családi és egyéb közösségi programok megvalósításához.

VI. 9. A **Tájház (helytörténeti gyűjtemény)** átalakítása és új helyre történő költöztetése szükségessé vált. A lovarda területén lévő kocsimúzeum mellett felépítendő parasztházban kapna helyet. További adottság az István király út 16-18. szám alatti külsőleg felújított Utászházak megfelelő funkcióval való ellátása.

VI. 10. Mórahalom elsőként 2015-ben vadonatúj kulturális szórakozási lehetőséggel várta vendégeit. Városunk mindig kiemelt figyelmet fordít(ott) arra, hogy a Homokhátságon élőknek és a településen a pihenésüket töltő vendégeknek egyaránt tartalmas és minőségében igényes

kulturális szórakozási lehetőségeket biztosítson az egész esztendő során. Nem titkoltan, a helyi erősségeket és lehetőségeket kihasználva, hagyományteremtő szándékkal - nyári szabadtéri előadásokat szervezett a város a 2012-ben elkészült Futó-Dobó Lovasközpont fedett rendezvényterében. Célul tűzte ki továbbá a lovas kultúra továbbfejlesztését, hagyományainak átadását is az utókor számára. Ezért is törekedtünk arra, hogy egyéb szabadtéri előadásaink mellett hagyományteremtő jelleggel megalapozzuk a Lovas Színház értékteremtő és értékmegőrző előadásait. Helyet, technikai háttérrel biztosítunk számukra és országosan hirdetett programként népszerűsítjük. Célunk a művészeti munkában és a gazdasági mutatókban is megteremteni a stabilitást, kiegyensúlyozottságot. A Patkó Lovas és Szabadtéri Színház 2020.-tól megújult infrastrukturális rendszerrel, új nézőtérrel és teljes színpadi felszereltséggel, valamint a hozzá tartozó kiszolgáló egységek meglétével kíván a lovas színházi produkciókon kívül egyre jelentősebb hangsúlyt fektetni a szabadtéri színházi produkciókra, illetve showkoncertekre. A nyári színházi és koncertélmények megteremtése, valamint a műsorstruktúra fejlesztése egy olyan egyedülálló multifunkcionális játszóhelyet eredményez, mely alkalmas összművészeti produkciók befogadására.

VI. 11. 2013-an a Vásártér burkolásával egy nagyszabású kültéri rendezvényter alakult ki. A helyszín alkalmas tud lenni, nagyszabású civil, vagy céges rendezvények lebonyolítására. Ezen rendezvények alkalmasak lehetnek arra, hogy számos színvonalas programot hozzanak el településünkre. Fontos ennek megfelelő népszerűsítése, és a piacon történő bevezetése. Mára a rendelkezésre álló szűk terület hatékonyabb kihasználása, elektronikus nyilvántartás fejlesztése, parkolási feltételek javítása, utak burkoti hibáinak javítása, zöld felületek kialakítása és kerítés kiépítése szükséges. A létesítmény körül több szabad területet az önkormányzat megvásárolt. Lehetőség van a következő időszakban azok bevonására és kulturált parkoló létrehozására is.

VI. 12. A Kolo Szerb Kulturális Központ 2019. március 23.-án történő megnyitását követően, az Interreg-IPA CBC program kötelező projekt lebonyolítási rendszeréhez igazodva végzi kulturális, társadalmi, hitéleti, kultúr diplomáciai és gazdaság diplomáciai feladatait. Az intézmény a szerb és magyar kulturális törekvések közötti hídként, valamint a határtérségben élő közösségek társadalmi kapcsolatát elősegítendően jött léte. A megnyitása óta eltelt egy évben a kötelező programelemek mellett számos társadalmi, gazdasági és diplomáciai feladattal erősítette Mórahalom város szerepét a határtérségben. A jövőbeni kulturális, diplomáciai, közösségi feladatok meghatározása, az eddigi tapasztalatokra épülve, folyamatosan zajlik, hogy a pályázat lejárt utáni fenntartási időben, integrálódva a város és régió kulturális rendszeréhez szilárd kulturális bázist adhasson, mind a szerb, mind a magyar kultúrbefogadói közösségeknek.

VI. 13. A fiatalok kulturált szórakozási lehetőségeinek megteremtése, figyelemmel a fiatalok eltérő korosztályainak kikapcsolódási igényeire is. A Röszei úton meglévő Cacao Klub mellett szükséges a lakosságot kevésbé zavaró helyen biztosítani megfelelő vendéglátóhelyet, mely zenés rendezvényeknek, disconak is helyet ad.

VI. 14. A Vitalitás Régiója címmel a Covid-19 vírus után gazdaság újra indítását generáló, s majd egy hosszútávú projekttervezési periódussal egybekötött gazdaságfejlesztő program

előkészítésében vesz részt Mórahalom városa, mely kiterjed Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyére, valamint a Vajdaságra, illetve a kelet bánági területekre. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium megbízásából készült terv célja, hogy a társág gazdasági potenciáinak növelésével, állam tőke bevonásával jelentős területi és ágazati fejlesztéseket érjen el.

VI. 15. 2017. májusában 8 település (ebből 3 határon túli) megalapította a Kapocs Népfőiskolát. A kulturális törvényben is helyet kapó, kulturális intézményi formaként, gazdasági társaság által fenntartott népfőiskola a közösségteremtést és fejlesztést tűzte ki célul helyi és térségi szinten az együttműködő települések bevonásával, az új ismeretek és tudás átadása, illetve az értékek megőrzése és továbbvitele által. Kiemelt fontosságú a keresztény értékek, az összetartozás fontosságának erősítése, a hagyományos gazdálkodási formák, nemzeti kultúránk, hagyományaink, a magyar nyelv ápolása és megőrzése, a gazdatársadalom szakmai képzése. A népfőiskola szolgáltatásaival kapocsként összeköti a kultúrát és a gazdaságot. Célcsoportunk a nyolc bevont település lakossága, ezen belül kiemelten a gazdatársadalom. Szolgáltatásaiban a népfőiskola alapul veszi az országos, elismert népfőiskolák képzési rendszereit, kiegészítve a helyi sajátosságokkal és értékszemlélettel. A továbbiakban cél, új települések bevonása a népfőiskola tevékenységébe.

VI.16. A település központjában állandó kiállító tér létrehozása a település híres szülöttjének Tóth Menyhértnek Vizsgálendő az ETIK megvásárlása ezen célból.

VII. Turizmus

VII. Turizmus

VII. 1. Az ÁNTSZ Országos Tisztiorvosi Hivatalának KEF-1027-8/2016 számú határozata alapján Mórahalom Város Önkormányzata fenntartásában lévő „Mórahalom a gyógyvizek városa” elnevezésű területet gyógyhellyé nyilvánították.

A gyógyhellyé nyilvánított területhez kapcsolódó fejlesztési tervek megvalósítása érdekében elkészült a település Gyógyhelyfejlesztési Stratégiája.

A Gyógyhelyfejlesztési Stratégiában nevesített és meghatározott projektek megvalósítására Mórahalom Város Önkormányzata 2016-ban pályázatot nyújtott be. A GINOP-7.1.3-15 kódszámú, „Gyógyhelyek komplex fejlesztése” című pályázati felhívás keretében benyújtott támogatási kérelem megfelelt a támogathatósághoz szükséges követelményeknek. A projekt tartaléklistára került, majd forráshiány miatt elutasították.

A gyógyhelyekkel a „Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030” elnevezésű dokumentum is hangsúlyosan számol. Mórahalom számára hosszú távon úgy biztosítható a Gyógyhelyfejlesztési Stratégiában megfogalmazott projektek megvalósítása, ha a környező, jelentős turisztikai potenciállal rendelkező, **Csongrád megyei településekkel** (Szeged, Makó, Ópusztaszer, Hódmezővásárhely, Mezöhegyes) **szorosan együttműködve kiemelt turisztikai fejlesztési térséggé szerveződik és ennek tényét a Kormány határozatban rögzíti, valamint egyúttal**

meghatározza a fejlesztési irányokat és a hozzá rendelt forrásokat.

A meglévő Gyógyhelyfejlesztési Stratégiát az időközben bekövetkezett változásokat és elvárásokat figyelembe véve szükség szerint aktualizálni kell. Ennek továbbra is kiemelt projektelemei kell, hogy legyenek: **Öregtölgy Pihenőház, Dézsaszínház, Fürdő gyógyászatán a mozgásterápiás részleg kialakítása, Sziksós Pihenőpark, Vitalité Boutique Hotel & Bistro, zöldterület fejlesztés és rehabilitáció.**

VII. 2. A gyógyfürdő fejlesztési irányait egyértelműen a minőségi szolgáltatások kialakítása határozza meg. A cél elsősorban az **exkluzív szauna és pihenőterek létrehozása** (Csendes Wellness), valamint a **magas igényszintű és magas költségi hajlandósággal bíró vendégek kör megszólítása, számukra extra szolgáltatások értékesítése** (Öregtölgy Ökoház, Dézsaszínház).

A meglévő – alapjeggyel igénybe vehető – szaunavilág emelete egy Csendes Wellness-el bővülne. A felár ellenében igénybe vehető szauna-, és pihenő részleg egyedi belsőépítészeti kialakítású és a fürdőben eddig nem elérhető új szolgáltatásokat kínál (pl.: hókamra, sókamra, óriás finn szauna, csendes pihenőszoba, stb.).

Az Öregtölgy Ökoház célja a fürdőhöz kapcsolódó exkluzív pihenőtér kialakítása. A létesítményben „privát wellness” keretében kamilla fitobár, masszázs helyiségek, szaunák és exkluzív pihenőterek alakulnak ki. A tervező integrálja a meglévő fát, ezzel maximálisan biztosítja a természetközelség élményét.

A Dézsa Színház megvalósításával egyedi szolgáltatásmix nyújtására nyílik lehetőség, mely a fürdőzéshez kapcsolt kulturális élmények megvalósításában nyilvánul meg.

A fejlesztésekhez kapcsolt termékkép a fürdőkultúra rekreációs oldalának erősítése mellett kulturális élmények bevonása, exkluzív és minőségi pihenőterek biztosítása. A kialakítások a négyévszakos kínálatot segítik elő, hiszen a fürdő jelenleg is folyamatosan szélesíti a szezonális koncentráltóságát és a téli időszakban a fedett terek nagysága okoz problémát. A pihenni vágyó rétegnek kínált terek fejlesztésével a kisgyermekes családoknak jelenleg is rendelkezésére álló tér zsúfoltsága csökkenthető, illetve a fürdő a családbarát funkciót a szó teljes értelmében, azaz a több generáció együtt pihenésében is magasabb színvonalon tudná szolgálni.

Mindehhez termékfejlesztés és infrastrukturális beruházás szükséges.

VII. 3. A fentiek mellett elengedhetetlen az **alpinfrastruktúra fejlesztése, a műszaki-, technológiai rendszerek korszerűsítése** (pl. épületfelügyeleti rendszer, vízkezelés, energiahatékonyság, gázmotorok, naperőmű, stb.) **Új Termál kút fúrása, és megfelelő vezetők összekötése a meglévő kaszkád rendszerekkel.**

Kulcskártyás (karórás szekrény vezérlés) beléptető és öltözőrendszer: a pénztárnál váltott karórával lehessen nyitni az öltöző szekrényt, illetve lehetőség szerint fizető eszközként -karórára töltött fedezett - is lehessen használni a karórát.

Épület felügyeleti rendszer: minden műszaki paramétert medencék-épületek-kutak-gépházak szintjén szeretnénk egy táv-felügyeleti rendszeren megjeleníteni. A meglévő rendszer komplex bővítésével a beállított paraméterek alapján a teljes komplexum gépészeti és elektromos berendezése vezérelhető, illetve mérhető. Ennek eredményeképpen az összes medence üzemelésének folyamata megfelelő biztonsággal és pontossággal kontrollálható, és a működés során fellépő meghibásodások észlelése, azok elhárítása hatékony, eredményes módon

biztosítható.

Napelemes kiserőmű: 94,6 kVA villamos teljesítményű, fotovoltaiikus napelemes kiserőmű (továbbiakban KE) elemeinek elhelyezése, villamos készülékeinek összekapcsolása és a belső fogyasztói hálózatba történő betáplálás megtervezése, továbbá a csatlakozási dokumentáció összeállítása, jóváhagyatása. A Beruházóval és az NKM Áramhálózati Kft. Csatlakozási Irodával egyeztetett módon, a tervezett KE által termelt villamos energia kizárólag saját fogyasztásra kerül felhasználásra. A közcélú hálózatba nem történik villamos energia betáplálás. Mórachalmon magas szinten kerül bevonásra a megújuló energiák használata, így a fürdőben is több szinten hasznosul a geotermikus energia. A fenti fejlesztés további felhasználási lehetőséget nyit, mely a fürdő működésének hatékonyságát növeli.

A Magyar Turisztikai Ügynökség, Magyarország Kormányának céljai szerint a nemzetközi jelentőséggel bíró fürdők – köztük a Szent Erzsébet Mórachalmi Gyógyfürdő – alap infrastruktúra fejlesztésének támogatását tervezi. Ezen fejlesztés keretein belül gépészet, gyógyvíz kút, energetikai fejlesztés és irányítási rendszerek automatizálása valósulna meg.

VII. 4. Továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani a településen található, **minősített gyógyvizek hatásfokának további kutatására, különös tekintettel a gyógyvíz ivókúráként történő alkalmazására a bizonyítékokon alapuló orvoslás (evidence based medicine) gyakorlatának alkalmazásával.** A gyógyvizek közül a Szent László és a Szent Erzsébet vizet minősíteni kell, hogy hivatalosan is ivókúrára is alkalmazható legyen. Meg kell kísérelni, hogy a **Szent János üdülőtérsgben lévő kút vize is a gyógyvíz minősítésűvé váljon.**

VII. 5. A Szent Erzsébet Mórachalmi Gyógyfürdő kiemelt időszakokban zsúfolttá vált, ezért továbbra is **biztosítani kell a zöld területének növelését, bővítését.** A gyógyfürdő bővítésével a pihenő területek növelése célszerű, így alkalmasint további területeket kell szerezni a fürdőhöz.

VII. 6. A fürdőhöz kapcsolódóan **újabb kereskedelmi szálláshely megvalósítása** kiemelt feladat, figyelembe véve azt, hogy a gyógyfürdő kapacitása több vendég fogadását teszi lehetővé. Emellett a településre megvalósuló rendezvények látogatószáma (pl.: Patkó Lovas Színház) szintén szükségessé teszi a rendelkezésre álló ágyak és a szobák számát.

Az Áruház átalakításával ill. a **Vitalité Boutique Hotel & Bistro** megépítésével a Móra-Art Kulturális Kft. célja egy kifinomult és elegáns belvárosi, kis szobaszámú boutique hotel és étterem kialakítása Mórachalom legfrekvenciáltabb városközponti területén.

VII. 7. **A Szent János fejlesztési térségben meglévő attrakciók** (Futó Dobó Lovasközpont, Paktó Lovas és Szabadtéri Színház, Ezer Év Parkja, Mórachalmi Uszoda, Mórachalmi Sportközpont, stb.) **további fejlesztése** mellett **kiemelt projektként kezelendő a Spa Resort Village beruházás,** amelynek megvalósításához a befektetési lehetőség kiejánlása és turisztikai befektetők felkutatása szükséges.

Ugyanezen a területen szintén kiemelt fejlesztési projektek: **Sziksós Pihenőpark, Vízi Terápiás Központ, KultúrFürdő, Móra-domb rekonstrukciója.**

VII. 8. Az 1998-ban megnyitott Tourinform Irodát folyamatosan fenn kell tartani. A nyári hétvégi

nyitva tartást központi támogatás esetén biztosítani kell, lehetőleg úgy, hogy a legnagyobb ügyfélforgalmat tudja bonyolítani, segítve a Móraalmi Gyógyfürdőt felkereső személyek tájékoztatását. Az irodának elsődleges feladata a vendégek turisztikai tájékoztatása.

Az irodát fenntartó Móra-tourist Nonprofit Kft-nek helyi TDM szervezetként segítenie kell az önkormányzatnak a turizmus területén indított törekvéseinek megvalósulását, a helyi egyesületek hatékony működését, a szálláshelyek bővülését. Elsődleges feladata a turisztikai termékfejlesztés, a helyi marketingtevékenység, valamint a helyi és térségi turisztikai szolgáltatók együttműködésének, szakmai szolgáltatásuk színvonalának növelésének elősegítése, képzési lehetőségek szervezése. Feladata továbbá menedzselni a települési turisztikai kínálatának desztinációs szinten való elhelyezését és a nemzeti turizmusfejlesztési stratégiához való alkalmazkodását (Együtt-élő turizmus, Családbarát turizmus, Hozzáférhető turizmus, Érthető turizmus, Digitális turizmus).

Mórahalom, mint turisztikai desztináció, a határmentiség kihasználásával tudja magát megkülönböztetni, ebből lehet úgynevezett USP-t képezni. Ennek érdekében a Balkán Kapuja brand keretében határon átnyúló együttműködések aktivizálása és egyedi turisztikai termékek létrehozása, valamint piacra vitele szükséges a TDM tevékenység keretein belül.

VII. 9. A település **idegenforgalmi adót** vezetett be. Az adó mértéke a maximum közelében kerül megállapításra. Ezen adó és az ehhez kapcsolódó támogatás biztosít fedezetet arra, hogy a város marketing hatékony legyen, illetve a település a turisták számára vonzó legyen az év minden szakában.

VII. 10. Az elkészített **Kistérségi Ökológiai Program** célkitűzéseit meg kell valósítani. A program kiemelkedő eredménye az önkormányzati tulajdonban lévő **nagyszéksősi bivalygulya**, amely azzal, hogy könnyen látogatható, fontos turisztikai célponttá válhat

A DÉLI-HOMOKHÁTSÁG (HUKN20008) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési Natura 2000 területek bemutatását szolgáló mintaprojektje, a Bivalyos Fejlesztési Program keretében Új interaktív Bivalyos Látogatóközpont kerül kialakítása, mely Csongrád-megyében egyedülálló fejlesztési elképzelés.

A Bivalyos Komplex Fejlesztési Program fő pillérei a meglévő Nagyszéksősi épületek infrastrukturális elemeinek funkcióval történő ellátása, bekapcsolása, új épületek infrastrukturális fejlesztése (Gólya menedékház, Vízbe süllyesztett madárles), továbbá a hozzájuk kapcsolódó szakmai- szolgáltatási komplex fejlesztések.

Az infrastrukturális fejlesztések részeként a Gólya menedékház tervei látogatóközponti elemekkel kerülnek kibővítve a bivalyok körül lévő csárda, istálló, illetve lakás épületek bevonásával funkciót kapnak a fejlesztési programba.

A vízbe süllyesztett madárles a tó északi részén a Nagyszéksős-tóba nyúlik be mintegy 400 m hosszan, 25 fő befogadására alkalmas és az élővilág, madárvilág közvetlen megfigyelésére épül. Az épület egy süllyesztett megfigyelő helységből és egy közlekedőből áll.

A tervezett fejlesztésben az infrastrukturális elemek mellett szerepel interaktív kül- és beltéri elemek kiépítése (mint például a kócsag kukkoldja, a réce csalogató asztal, a sárgahasú unka vizes

élőhely társas, az óriás pókbangó kirakó, vagy a madárhangok fala,...stb) és a hozzájuk kapcsolódó kiemelkedő szakmai- szolgáltatási fejlesztések kialakítása családbarát funkciókkal feltöltve, melyre példa a szabadtéri vizes foglalkoztató játszótér és a terület mellett letelepítésre kerülő lovas ménés attrakció bekapcsolási lehetőségének megteremtése.

VII. 11. Az önkormányzati tulajdonban lévő **Nagyszéksői Kulcsosház** a fenti fejlesztéshez kapcsolódóan a fogadóképesség biztosítására célszerű bevonni, a szálláshely szolgáltatás szempontjából az épületek belső kialakításában a vizesblokkok korszerűsítése és a több, kisebb férőhelyet kínáló szálláshelyiség kialakítása szükséges. A régi Vasútállomás épület mint vendéglátóhely konyháját gépészetileg és berendezések szempontjából fejleszteni szükséges.

Továbbá célszerű lenne az épületegyüttes teljes évben történő hasznosítása, kihasználtságának növelése érdekében is, **az épületegyüttes komplex épületenergetikai korszerűsítése** (fűtési rendszer, klimatizálás, hőszigetelés, nyílászárócseré, világítási rendszer korszerűsítése, valamint napelemes és napkollektoros rendszerek telepítése).

A **Zöld Községi Ház és Erdei Iskola** működtetése – a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságával karöltve – az **ökoturizmus eszköze** legyen. Az intézmény 2018-ban teljes energetikai felújításon esett át, így egész évben adott a gazdaságos üzemeltetés feltételei. A létesítményben adóttak a kézműves foglalkozásokra és a minősített erdei iskolai programokhoz, valamint a szakvezetett túrákhoz is a feltételek.

VII. 12. Az önkormányzatnak **zöld felületeivel**, virágosításokkal és azok gondozásával megfelelő image-t kell biztosítani ahhoz, hogy a várost vonzó településnek találja minden idelátogató.

VII. 13. Magánvállalkozások bevonásával növelni kell a **gasztronómiai szolgáltatásokat**, további fejlesztésekre van szükség. Fejleszteni kell a látogatók kiszolgálási színvonalát, meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a **vendéglátóhelyek** minél hosszabb szezonban tudjanak üzemelni, **új szolgáltatásokat** kell biztosítani. Lehetséges fejlesztés területek a gasztropajta, mobilkemence park, paprika ház, stb. Fontos még felkutatni olyan helyi termékeket, amelyek egyedi élményt nyújtanak és gazdaságosan értékesíthetőek. A 2018-ban megnyitott Bivaly Bowling központ további fejlesztése indokolt a gazdaságos üzemeltetés biztosításával.

VII. 14. Tovább kell növelni **városi rendezvényeink** ismertségét (Pállinkaverseny és Tepertőfesztivál, Rétes fesztivál.) A meglévő infrastruktúrát bővíteni kell új sátrakkal, kerítésekkel. A meglévő rendezvényterekre új, lehetőség szerint külső szervezésű rendezvényeket biztosítani.

VII. 15. **Magánszálláshelyek** ágyainak számának bővítését továbbá minőségi szolgáltatásainak fejlesztését elő kell segíteni, szakmai támogatást a TDM szervezeten keresztül biztosítani kell számukra. A Honvéd utcában a fürdőhöz közeli területek szálláshely fejlesztései támogatandók.

VII. 16. A város határában a **lovas turizmus** érdekében komplex objektum pályáinak fenntartását támogatni kell. Illetve támogatandó minden lovas turizmussal kapcsolatos tevékenység, így a

megalakult Mórahalmi Lovas Egyesület is. (Biztosítani kell újabb karámok, istállók, mobil boxok, akadálypályák, öntözés, bekerítés, szociális blokkok elhelyezésére lehetőséget.). A helyszín a megye legkulturáltabb díjugrató helyszíne, melyet bizonyít, hogy az utóbbi évek megyei döntői is itt kerülnek megrendezésre.

Biztosítani szükséges a Futó-Dobó Lovasközpont lovasturisztikai szolgáltatásainak bővítésének fenntartását, kocsimúzeum, kovácsmúzeum működtetését. A létesítményhez kapcsolódhat majd állatsimogató, amely tovább népszerűsíti helyszínt. További lehetőség a helyszínen már eddig is megrendezett kutyás bemutatók szervezése. Célszerű a helyszínt rendezvénytérré kialakítani, akár állandó színpad megépítésével is.

VII. 17. A **kulturális turizmus** fejlesztésének egyik meghatározó attrakciója lehet a **lovas színházi produkciók**, amelynél cél a teljes nyári szezonban előadássorozat.

VII. 18. A kulturális élmények biztosítása céljából fontos, hogy a város főterén – Szentháromság téren olyan színpad és vendéglátás alakuljon ki, ahol turisztikai szezonban, ahol az idelátogatók hasznosan tudják szabadidejüket eltöltetni. E mellett **egyéb attrakciók** elhelyezése is szükséges mint szökőkút, harangjáték, stb.

A kulturális turizmus elemeként szükséges a KOLO Szerb Kulturális Központ turisztikai integrálása, a „Balkán kapuja” brand kialakítása és működtetése.

VII. 19. **Regionális tematikus úthálózat** fejlesztésben való részvételt minden területen meg kell vizsgálni. Az **Eurohorse, az Eurovelo, illetve a Mária út** programokra vonatkozóan a projektet szervező partnerekkel kapcsolatban van az Önkormányzat. Fontos, hogy a benyújtandó pályázatok keretében Mórahalmi fejlesztések is kapjanak támogatást.

VII. 20. A **sportturizmushoz** a lehetőségek adottak. A sportközpont, illetve a városi sportcsarnok fejlesztése vegye figyelembe, hogy a létesítmények használata során többletbevétel biztosítható, ha a turizmus keretében a létesítmény hasznosítható. Meglévő kezdeményezések támogatandók, mint pl. a futóversenyek rendezése. A létesítmények kiválóan alkalmasak az utánpótlás nevelésre, és azok edzőtáboroztatására. A sportturizmushoz kapcsolódó turisztikai elvárások a létesítményekhez közel található, nagyobb egyidejű kapacitást kiszolgálni tudó szálláshelyek megléte, ezek fejlesztése, kialakítása lehetőséget teremt a turisztikai kínálat diverzifikálására.

VII. 21. A **kerékpáros turizmus** infrastrukturális feltételei jelentős mértékben adottak, ezt a kerékpárosbarát címmel központilag el is ismerték. A fejlesztendő területek még a megfelelő kerékpáros pihenő helyek kialakítása, a szolgáltató egységeknél fedett kerékpártárolók létesítése, kerékpáros kölcsönzések elterjesztése megfelelő szervizeléssel. A meglévő kerékpárutak felújításáról is szükséges gondoskodni, hiszen a legrégebbi szakaszok már 25 éve épültek.

A kerékpáros turizmus feltételeinek biztosítása céljából a belterületen meglévő kerékpárút hálózat bővítésére, a térségi és a regionális kerékpárút hálózat kiépítésében való részvételre, és a kerékpárút hálózat nemzetközi kerékpárút hálózatba való bekapcsolására kell törekedni. Fontos a királyhalmi határátkelőhöz vezető kerékpárút kiépítése, mely a már jelenleg is szervezett határon

átnyúló kerékpáros túrák (pl. Palicsi tóhoz szervezett túra) feltételeit javítaná. A helyi TDM szervezet a turisztikai kínálat menedzselése kapcsán kerékpáros szervezetekkel való együttműködéssel, a szállásadói kínálat kerékpárosbarát fejlesztéseinek szakmai támogatásával, valamint kerékpáros turisztikai termékek további fejlesztésével segíti elő a terület fejlesztését.

A kerékpáros turizmus fejlesztéseként a kerékpár kölcsönzési kapacitás növelése, valamint egyéb kerékpáros szolgáltatások (fedett tárolók, zárható kerékpáros szekrények, pihenőhelyek) kialakítása javasolt.

VII. 22. Az **Ezer Év Parkjának** folyamatos látogatóbaráttá fejlesztése szükséges, múzeumpedagógiai programok kidolgozásával, zöld felületek kialakításával és a létesítményt ellátandó informatikai hálózattal, internet hálózattal. Teljeskörű elektromos rendszer kiépítése szükséges az éjszakai és téli nyitva tartás biztosítása érdekében. Megoldandó a makettek teljes körű téliesítésének kialakítása.

VII. 23. **Móradombi Adrenalinpark** kerül kialakításra, mivel a vendégigényeknek megfelelően szolgáltatásbővítés szükséges, mely az aktív pihenést, a település turisztikai kínálatának bővítését és a településen eltöltött idő növelését teszi lehetővé. A park kiépítéséhez szükséges a terepi viszonyok kialakítása és a berendezéshez szükséges eszközök beszerzése.

VII. 24. **Új ifjúsági szálláshely** kerül kialakítása a lovarda körül. A lovas terápiás központ megvalósulásával növekedni fog az ellátottak és családtagjaik helyben tartózkodási igénye, így 6 db apartman kerül kialakítása 18 fő számára.

VII. 25. **Honvédelmi Sportközpont** kerül kialakítása, mivel a Móraalmi-járásban és Szegeden nem található lőtér, amely szükséges a különböző fegyvert használó szakterületek és a turisztikai igények kielégítésére. Lényeges, hogy mint kiállító tér is megjelenjen és biztosítsa, hogy a megemlékezés lehetőségét a történelmi időszakokra, mint pld. az I. világháborúra.

VII. 26. A település turisztikai brandjében a gasztronómia területén jelenleg a rétes meghatározó súlyt képvisel, ennek fenntartása érdekében a **Mórahalmi Rétesház** fenntartása, a hagyományok továbbvitele szükséges. Fesztiválként a rétes és a pálinka jelenik meg, ezeket a fesztiválokat tovább fejleszteni, tartalmassá és korszerűvé kell tenni úgy, hogy mind a lakosság, mind a turisták számára vonzerővel bírjon. A gasztronómiai kínálat szempontjából a helyi termékeket segíteni szükséges, a Homokháti Portéka védjegyet fenntartani, népszerűsíteni és a turisztikai tevékenységek kapcsán rendszeres jelenlétét kell biztosítani. A helyi pincészet támogatásával a bor és a pálinka bemutatásának lehetőségeit erősíteni kell.

VII.27. **Mórahalmi Családi Élménypark** - A MÓRAPARK Családi Élménypark projekt célja, hogy a hazai és nemzetközi filmes mesékből és ifjúsági filmekből válogatva készüljön el egy interaktív, látványos, képesség- és készségfejlesztő Családi Élménypark és Mese Vidámpark, mely a színvonalas beltéri és kültéri parkban, izgalmas high-tech ride-ok és show-k kivitelezésével, magas színvonalú és maradandó élményt és szolgáltatást nyújtva a látogatók

számára.

A MÓRAPARK Családi Élménypark elsődleges célja: a gyerekek és a fiatal korosztály tartalmas, továbbá a felnőtt látogató orientált kreatív szórakoztatása, nevelése, a vizuális kultúra növelése és a filmtörténeti ismeretek oktatása, a filmkészítés titkainak bemutatása.

A MÓRAPARK Családi Élménypark projekt Mórahalom Városában történő-megvalósítását követően hazai és közép-európai viszonylatban egyedülálló élményeket és kulturált kikapcsolódási lehetőségeket nyújt látogatóinak a szórakoztatás, továbbá a képzés és oktatás elvét követve.

A fentiekén túl fontos szempont még, hogy a park jelentős számú munkaerőt tud majd foglalkoztatni. A nem aktív időszakban is a foglalkoztatottak száma is meghaladja a 100 főt, míg aktív időszakban közel 200 fő foglalkoztatásra nyílik majd lehetőség. Ez jelentősen megnöveli a térségben élő, több nyelvet beszélő munkaerő iránti keresletet. E mellett kiváló gyakorlati helyként szolgál a turisztikai vagy rekreációs szakirányon tanuló középfokú, és egyetemi hallgatók számára.

VII.28 Interaktív kutató- és tudásbázis kialakítása Mórahalmon a Szegedi Tudományegyetem Tudásközpont fejlesztésével – TUDomány-Oktatás-Konferencia. A projekt keretében a szerb-magyar kapcsolatok bázisának számító KOLO Szerb Kulturális Központhoz illeszkedve funkcióbővítéssel oktatás és kutatásfejlesztés, egyetemi gyakorlati oktatási bázis és konferenciaturizmus összehangolt fejlesztésére kerül sor. A beruházás lehetőséget teremt a Szegedi Tudományegyetem induló turizmus szakjának, ezzel összhangban a művészmenedzser képzések kihelyezett, gyakorlat centrikus oktatási helyszíneinek megteremtésére, valamint a Bartók Béla Művészeti Kar által létrehozott Fricsay Hangversenyközpont is megjelenési lehetőséget kap.

Az Orfeum fantázianevű épület a legkorszerűbb digitális felszereltséggel egyben konferencia helyszíneként is hasznosíthatóvá válik, így összekapcsolva az oktatási és a gazdasági tevékenységeket.

A projekt keretében a turisztikai ipar, valamint a felsőfokú oktatás és kutatás tevékenységek összekapcsolásával határon átnyúló érintettséggel megvalósuló nemzetközi tudástranszfer bázis épül ki.

VIII.

Zöldfelület gondozás-Környezetvédelem-Természetvédelem

Zöldfelület gondozás

VIII. 1. A településen további zöldfelületek kijelölése szükséges. Kevés a közpark, közkert, melyek a városi lét, a közösségi élet elengedhetetlen elemei. Az István király út mentén mentén részletes tervek készültek a zöldterületek kialakítására, a közterület zöldítésére. A terv a kialakult

zöldfelületek megőrzése mellett a város főútvonalai körül lévő zöldfelületek (Szegedi út, Zákányszéki út, Röszei út, István király út), a Móradozbi körút és Szent János térség területén tervez jelentősebb mértékű fejlesztést. A köztertekből átsorolt zöld-közlekedési különleges területek is a zöldterületek fennmaradását szolgálták.

A gazdasági területeknél a zöldsávok létesítése, a játszóterek, parkok folyamatos karbantartása a szomszédos lakóterületek felé alapvető követelmény, ugyanakkor az ipari park irányába bővülő új városközpont esetében figyelni kell a megfelelő pufferterületek kijelölésére.

VIII. 2. Folyamatosan két évente **újabb területek intenzív növénytelepítését** biztosítani kell, fásítási program készítenő. Lehetővé kell tenni a gyermekek sportolási lehetőségeinek biztosítására **sport felszerelésekkel** való bővítését az ilyen fásított területnek. A **játszóterek** ütemezett megújításáról gondoskodni kell. Barmos György tér, Felső város, Bartók Béla utca). Fontos, hogy a Barmos György tér teljes rekonstrukciója megvalósuljon.

VIII. 3. A településközpont zöldterületeinek gazdaságos gondozása érdekében **automatikus öntözőrendszer működtetését kell biztosítani** a frekvenciált területeken.

VIII. 4. A **külterületi utak karbantartására**, felületi stabilizálása felújítására fokozott figyelmet kell fordítani és az ehhez szükséges forrást lehetőség szerint pályázati úton kell biztosítani, de ki kell használni a településen folyó beruházásokat, és azokhoz kapcsolódóan is rendezni kell az igénybe vett területeket. Továbbá a kitermelt földet a beruházások esetében megfelelően kell hasznosítani.

Madarásztó melletti út felújítása 2019-ben elkészült, annak tapasztalatait figyelembe véve új útszakaszok megerősítését célszerű tervezni. Fontos a kiskerti utak – infrastrukturális fejlesztése.

VIII. 5. A település bevezető szakaszán a Trianoni emlékmű áthelyezése az elkészült kertészeti terveknek megfelelően, hogy hangsúlyosabbá tehető a városba érkezőt a fogadó látvány, és a belvárosból kiépítendő sétányon keresztül megfelelő célpontja lehet az ide látogató turistáknak.

VIII. 6. A település zöld területei megújítása során újabb műalkotások helyezendők el. Ezek a település lakóinak a magyar történelmi hagyományok iránti tisztletét méltóképpen megmutatnák. E célt szolgálja majd a Csillag táltos szobor elhelyezése. A településen a kiselemes térkő rendszer preferált, mert jobban biztosítja, a csapadékvíz megtartását. A településen a túra útvonalak és látnivalók tábla rendszerét folyamatosan aktualizálni kell, segítve a túrázók és a közlekedőket.

Természetvédelem

VIII. 7. A helyi védettség alatt álló Móradozomb (kunhalom) és környékének kulturális és természeti örökségét magában foglaló táji örökség helyreállítása, melyet célzó fejlesztések társadalmilag integrált megvalósítása kapcsán kívánunk elérni.

Fejlesztéseinkkel biztosítani kívánjuk természeti örökségünk széles körű társadalmi hozzáférhetőségét, megismerhetőségét, az eredeti funkció, működés élményszerű bemutatásával.

VIII. 8. Szikes tavak rehabilitációja, funkcióinak kialakítása, a homokháti öntöző rendszer keretében megújulhatnak. Továbbá vizsgálni kell ezen objektumoknak a lefűtött termálvizek tárolásával kapcsolatos igénybevitelük lehetőségeit, módjait.

VIII. 9. Szükséges vizsgálni, hogy az önkormányzat mely területeit lehetséges az erdősítés. Jóléti erdő telepítés.

A Kormány célkitűzése **az erdőterületek növelése, jóléti funkciójának bővítése**, mely a Nemzeti Erdőstratégiában került megfogalmazásra. Jelenleg csaknem kétmillió hektár erdő borítja Magyarország területét, a következő ötven évben pedig legalább 600 ezer hektár új erdőt kellene telepíteni a kívánatos 27%-os erdősültségi szint eléréséhez, és annak érdekében, hogy a klímaváltozás hatásai ellen védekezni tudjunk. Törekedni kell, hogy Mórahalom területén is minél nagyobb területek erdősítésre kerüljenek, továbbá a meglévők bejárhatóak legyenek, nyíljanak új turistaútvonalak, ezek érintsenek kerékpárutakat és kilátókat.

Az erdők legfontosabb hatásaihoz tartozik, hogy a legnagyobb szén-dioxid-fogyasztó (szénmegkötés) és oxigéntermelő, a legnagyobb szervesanyag-termelő, a fa, mint nyersanyag, újratermelhető energiahordozó, a Föld vízháztartásának alapvető szabályozója, a mezo- és makroklima befolyásolója, a tápláléklánc megszakítás nélküli fenntartásának lassan már egyedüli helyszíne, a környezet legjelentősebb védője, egészségnevelő, regeneráló hatása egyedüli, jóléti, kulturális, esztétikai hatása nélkülözhetetlen. Mindezek érdekében szükséges megvizsgálni, hogy az önkormányzat -kiemelten a turisztikai útvonalak, tanösvények mentén elhelyezkedő- mely területein lehetséges erdősítést megvalósítani.

VIII. 10. A város élhető várossá válásához fontos az, hogy a modern módon formálódó városközpont mellett a város megőrizze kertvárosias jellegét és a város épített környezetét harmonikus módon egymást kiegészítve, egymással hálózatot alkotva városi zöldfelületek, közösségi terek vegyék körbe. A városi zöldfelületek és közösségi terek lehetőséget adnak a helyi lakosság és a város vendégei számára a szabadidő hasznos eltöltéséhez, kapcsolataik fenntartásához ápolásához és fejlesztéséhez. Mindezek érdekében az **új Kissori úti lakópark területén szükséges egy új városi zöldfelület és közösségi tér megtervezése és kialakítása.**

VIII. 11. Városunk minden évben szeptember 22-én megtartja a Nemzetközi Autómentes Napot, amely Európa legnagyobb civil kezdeményezése. Ezen a napon felhívjuk a lakosság figyelmét azokra a közlekedési módokra, amelyek nem szennyezik a környezetet. Az általunk tartott rendezvények célja: a környezetbarát és fenntartható városi közlekedés népszerűsítése: pl. a kerékpározás.

Környezetvédelem

VIII. 12. A lakossági **szilárdhulladék kezelésének** hosszú távon történő megoldása érdekében

tovább kell folytatni a szelektív hulladékgyűjtést.

VIII. 13. Az Európai Unió a hulladékgazdálkodási szakterület szabályozását a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvben (Hulladék Keretirányelv) foglalt előírások hatályba léptetésével biztosítja. Ebben az irányelvben írja elő, hogy 2025-ig a települési, valamint a településihez hasonló hulladékokból származó papír-, fém-, műanyag- és üveghulladék esetében az újrahasználatra való előkészítést illetve az újrafeldolgozást tömegében átlagosan minimum 55 százalékra kell növelni.

A Központi statisztikai Hivatal kimutatásai szerint 2018-ban az elkülönítetten gyűjtött hulladék országos aránya 20-30 % között van. A szelektív hulladékgyűjtés arány emelésének eszköze a lakossági szemléletformálás, mellyel kiemelten szükséges foglalkozni települési szinten is a 2025-re kitűzött 55 %-os célérték eléréséhez.

A szemléletformálásnál fontos szempont, hogy ne legyen nyomtatott szórólap, jegyzet, képzési anyag, minden online legyen, hogy a programok tervezésénél is megjelenjen a fölösleges hulladékok keletkezésének megelőzése. Készüljenek az iskolásoknak és az óvodásoknak is egyedi, többször használható interaktív szemléletformáló játékok. A nyomtatott termékek visszaszorításával sokkal több online tartalomra, kisfilmre is szükség van, melyek összetétele és hosszúsága alkalmazkodik a társadalom jelenlegi információ befogadási képességéhez, tehát rövid, lényegre törő és színes. Ezek feltölthetők a facebookra, youtube-ra, a honlapokra is és sokszor megoszthatóak. Hatékonyan segítik az alapinformációk eljuttatását a célcsoportokhoz. Az online tananyagok, tesztek, kiadványok, játékok biztosítják a gyors lakossági eléréseket képzéseken, előadások alkalmával, falunapokon, családi eseményeken, fesztiválokon és így biztosítottá válik a 2025-ös Unió kitűzött 55 %-os célérték elérése.

VIII. 14. A hulladékudvar mellett **dögudvar és gyepmesteri telep** is megvalósult. Az üzemelési engedélyek birtokában költséghatékonyságra kell törekedni. A régi, bezárt korábbi gyepmesteri telep szabványos megszüntetését, rekultivációját biztosítani kell. Biztosítani kell a helyszín növényállományának folyamatos gondozását.

VIII. 15. A helyben képződő hulladék elszállításának biztosításával lehetővé vált, hogy a meglévő **szeméttelp** bezárásra került és annak **rekultivációja** megtörtént. Vizsgálandó ezen domb másodlagos hasznosítására sor kerülhet-e. (pld. szánkódomb)

VIII. 16. A **MÓRAÉP Kft. gépparkjának bővítésével**, illetve megfelelő kihasználását a Szegedi Környezetgazdálkodási Kft-vel együttműködve kell biztosítani. A géppark bővítésével együtt térségi hulladék logisztikai rendszerbe be kell kapcsolódni, biztosítva a meglévő kapacitások megfelelő kihasználását.

VIII. 17. Vizsgálni kell a több kukás rendszer fejlesztésének lehetőségeit, kihasználva a kor informatikai lehetőségeit alkalmazó megfelelő szolgáltatást, a szelektív hulladékgyűjtés területén.

VIII. 18. A lakossági hatékony komposztálás megvalósítása érdekében a korábban indított program felfrissítendő, amelynek keretében a háztartásokat megfelelő képzéssel kell ellátni.

VIII. 19. Intézményi területen biztosítani kell az **elemek ingyenes begyűjtését**, és ennek a szolgáltatásnak az ismertetését. A gyógyszerek összegyűjtését is a megfelelő tájékoztatással segíteni kell. A selejtezett háztartási berendezések helyben történő lerakhatóságát biztosítani kell.

VIII. 20. A helyi oktatási intézményekben évek óta folyik a szelektív hulladékgyűjtés az ott felhalmozott tapasztalatok hasznosítandóak, illetve szemléletformálásban jelentős eredményt értek el. Valamennyi intézményben javítani kell a szelektív gyűjtést.

VIII. 21. Az egyik legnagyobb mennyiségű hulladékot képző intézmény – gyógyfürdő – területén a **szelektív gyűjtés rendszerét** a teljes területre ki kell alakítani.

VIII. 22. **Környezetvédelmi Program** 2003-ban elkészült az elnyert pályázati támogatással. Annak végrehajtása és felülvizsgálata folyamatos feladat. Ezzel összefüggésben felülvizsgálandó és végrehajtandó a **Hulladékgazdálkodási Terv**.

VIII. 23. A város közterületein keletkező zöld hulladék újrahasznosítása sem megoldott helyben. Ezen jelentős mennyiségű szerves hulladékok újrahasznosítására a lakossági komposztálás nem ad megoldást. Ennek gazdaságos kezelése szükséges.

VIII. 24. A KSH adatai szerint 2016-ban az összes hulladékból csak 12 % a szelektív hulladék. Az EU elvárása 60 %. Emiatt a következő években folyamatosan nőni fog a begyűjtött szelektív hulladék mennyisége, így nő az újrahasznosító üzemek kapacitása is. Magyarországon jelenleg nincs **színes üveg újrahasznosító üzem**, ezért indokolt a kialakítása telephely vásárlással, mely nagyobb parkolóval teherautók közlekedésére is alkalmas, könnyűszerkezetes csarnok iroda résszel és az üzem a működéséhez szükséges gép-, berendezés és eszközbeszerzéssel.

VIII. 25. A korábbi szeméttelep környékén biztosítandó hulladékfeldolgozással kapcsolatos vállalkozások letelepítése.

VIII. 26. Törekedni kell a **Móraép Kft. infrastrukturális fejlesztésére**.

A tervezett ciklusprogram kiemelten foglalkozik az idegenforgalom fejlesztésével, Móraalmi városkép szinten tartása, illetve fejlesztése kérdéseivel. A városüzemeltetés tehát meghatározott szerepet kell, hogy kapjon. Ennek feltételei:

- Jó műszaki színvonalú üzembiztos géppark fenntartása, az elhasználódott gépek folyamatos lecserélése, a jelentkező igények kielégítésére új gépek beállítása (pl: seprűgép stb.)
- A napi gépkarbantartás és javítás hatékonysága érdekében a Móraép Kft központi telephelyén biztosítani szükséges a megfelelő háttérrel.

A fenti feladatok megvalósítása intenzív pályázati tevékenységet igényel, amelyben a Móraép Kft. és a Polgármesteri Hivatal szorosan együtt kell, hogy működjön.

VIII. 27. A volt laktanyából átalakított **Zöld Községi Ház és Erdei Iskola és a Nagyszéksői Kulcsosház** jelenlegi káros környezeti problémáinak megszüntetése. Az Erdei Iskola területén

lévő használaton kívüli, víztorony hasznosítása. Az objektumban található kazánház hasznosítása. Mindkét intézmény környezetének parkosítása, igényesen kialakított környezet kialakítása. A területen található szikkasztó telep megszüntetése, talajcseréje, rehabilitációja. A kulcsosház épületeinek felújítása, külső, belső korszerűsítése szükséges.

VIII. 28. A településen a Szentjánosnál lévő termál kút kísérőgázainak hasznosítását biztosítani kell, pályázati program keretében.

VIII. 29. A **Geotermikus fűtési rendszer** kiépülésének bővítését vizsgálni kell, a kutak geológiai adottságainak figyelembe vételével, hogy minél több önkormányzati és közszolgáltató intézmény tudjon erre csatlakozni, figyelembe véve a kitermelhető termálvíz és ezáltal a hasznosítható hő mennyiségét. A városi kaszkád rendszer fejlesztését a megfelelő termál energia esetén folytatni kell.

VIII. 30. Az **elektromos autók** elterjedésével számolni kell. Az önkormányzat részéről pályázati lehetőséggel kísérleti programban célszerű kipróbálni a jármű töltések elektromos rendszerre gyakorolt hatását. Fontos, hogy e településen egy több helyen legyen lehetőség ezen gépjárművek töltésére.

VIII. 31. A **Mórahalmon megépített SBR biológiai tisztítási technológiájú szennyvíztisztító telep** Mórahalom és Zákányszék szennyvizét kezeli. A hálózat és a szennyvíztisztító kapcsolódik egy gyökérszívó tisztító rendszerhez és az így megtisztult víz a Nagyszéksós-tóba kerül, hogy tárolják és megtartsák a vizet a Homokháton. Továbbra is törekedni szükséges a korábban épült szennyvíz hálózat folyamatos rekonstrukciójára és a szennyvíztisztító telep fejlesztésére a megnövekedett igényeknek megfelelő és a legmodernebb technológiák szerinti szennyvíz tisztítás biztosításával.

VIII. 32. Külterületi csatornahálózat folyamatos rekonstrukciója, a szükséges helyeken új csatornaszakaszok építése. Az **öntözési célú vízpótló rendszer kiépítése**, vezetéképítések, szervezet építésként **öntözőszövetkezet létrehozása**. Szikes élőhelyrekonstrukció Biteszéken. Vizes élőhelyek vízgazdálkodása, Madarásztó rehabilitációja oly módon, hogy a természetvédelmi törekvések és az öntözésfejlesztés összhangban legyen.

VIII. 33. **Öntözési célú vízpótló rendszer kiépítése** szükséges Mórahalmon. Az öntözéshez nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű öntözővíz, mely problémára megoldást jelenthet a Homokháti vízpótló rendszer kiépítése, vezetékek építése. Szervezetépítés (öntözési szövetkezet létrehozása).

VIII. 34. A **Homokháti vízpótlás projekt** keretében külterületi öntözési lehetőségek biztosítása, víztározók építése, csapadékvízrendszerek tervezése és kivitelezése oly módon, hogy a településre a **Tiszáról az öntözővíz biztosítható legyen**.

IX. Sport

IX. 1. A **Mórahalom Városi Önkormányzat 2021-2025 sportkoncepciójának kidolgozása**, amely szabályozza a legfontosabb tennivalókat, meghatározza a sportágazatban kötelezően és önként vállalt feladatok kereteit, tájékoztatást ad résztvevőinek az önkormányzat szerepvállalásának irányairól és mértékéről. Az új sportkoncepció **elkészítésnek határideje: 2020. november 30.**

IX. 2. A kialakított sportlétesítmények körének bővülése megteremtette a feltételeket a sportturisztikai tevékenységek előmozdítására. Erre tekintettel Mórahalom Város Képviselő-testülete felkéri a Móra-Sport Rekreációs és Sportszervező Nonprofit Kft-t ügyvezetőjét, hogy a településen működő sportegyesületekkel együttműködve igyekezzon minél szélesebb körben sporttáborokat és edzőtáborokat szervezni. Sportturisztika kapcsán bizottságot létrehozása Ehhez kapcsolódóan egy Ideiglenes Sportügyi Konzultatív Tanácsadó Testületet felállítása a Mórahalom Városi Önkormányzat szervezetén belül, amely Mórahalom város 2021-2025 sportkoncepciójának végrehajtása érdekében a sportkoncepció érvényessége alatt végéig működik, és Mórahalom város sportéletének szempontjából jelentős sport fejlesztési ügyekben vállal döntő szerepet. Az Ideiglenes Sportügyi Konzultatív Tanácsadó Testületet meghatározott körben (pl. Óvodai, iskolai és utánpótlás sportprogramok, sportbemutatók, infrastruktúra-fejlesztés, sportlétesítmények felújítása, vagy újak létrehozása) döntés előkészítői, javaslattevői és felügyeleti feladatokat lát el. Az Ideiglenes Sportügyi Konzultatív Tanácsadó Testületet felállításának határideje: 2020. június 20.

IX. 3. A Rendezési Tervben kijelölt területen az új sport központ **további infrastrukturális fejlesztése indokolt. A tervezés során a futballal kapcsolatos valamennyi üzemelési igény betervezendő.** Sikeres pályázat esetén TAO forrásból és önkormányzati támogatásból valósul meg a fejlesztés.

IX. 4. A Kölcsény utcai **futballpálya** kivezetési indokolt a használható sportlétesítmények sorából. A területe építési szempontból egy beépítésre szánt terület, mely a későbbiekben egy városközpont funkciót kap.

IX. 5. A településen az új lakóterületek közelében **sportolási lehetőségek biztosítására területet kell kijelölni, illetve a szükséges feltételeket biztosítani kell.**

IX. 6. A **Városi Sportegyesület megyei I. osztályban való szerepléséhez** a lehetőségekhez képest támogatást biztosít az Önkormányzat, de külső szponzorok támogatására is szükség van.

IX. 7. A településen belül **új szakosztályok létrejöttét** támogatni kell.

Az utánpótlás nevelési központ szerepkört (kézilabda, judo, futball, vízilabda és úszás) sportágak vonatkozásában meg kell erősíteni együttműködve a Magyar Labdarúgó Szövetséggel, a Magyar Kézilabda Szövetséggel, a Tisza Volán SC-vel, a Magyar Judo Szövetséggel, a Magyar Vízilabda Szövetséggel, a Szegedi Vízilabda és Tömegsport Klubbal, valamint a Magyar Úszó Szövetséggel.

IX. 8. A **motorsport** versenyek helyben történő megrendezésére, illetve a versenyzők felkészítésére szolgáló versenypályák Mórahalomtól nem messze található Csipakon rendelkezésre állnak. Fontos a pályák hasznosítása, gondozása, amelyre vonatkozóan civil szervezettel célszerű megállapodást kötni.

IX. 9. A Szent János térségben kialakított **Sportcentrumnál az infrastrukturális feltételek** javítása érdekében mindenképpen szükséges: - a parkoló fejlesztés II. ütemének befejezése, - a csapadékvíz-elvezető rendszer kibővítése, - beléptető rendszer telepítése, - napelem rendszer kiépítése az öltözőépület elektromos áramfelhasználásának kiváltása érdekében.

IX. 10. Az elkészülő **sportkoncepció** új célokat is megállapíthat, így a város nyitott új beruházások megvalósítására akár szokatlan területen is, pl.: jégkorong.

IX. 11. **Lovasversenyek** rendezése (fogathajtás, díjugratás). A helyi egyesület megyei versenyekbe való bekapcsolódását kell elősegíteni.

IX. 12. **Judo sportcsarnok** -épületének elkészülése 2020. augusztusára várható, elsősorban a judo-sport fejlődését hivatott szolgálni, de szabad kapacitásaiban más küzdősportok megalakulása, illetve fejlődése számára is otthont nyújthat. Továbbá iskolai időben a helyi oktatási intézmények tornaszobájaként is hasznosítása megfontolandó.

IX. 13. **Bowling Sport Klub** – A bowling sportágszerű üzése egyesületi szinten hozzájárulhat a Bivaly Bowling Klub kapacitásainak jobbani kihasználásához, illetve vonzó sport turizmusi kínálattal gazdagíthatja a mórahalmi turisztikai kínálatot. Vizsgálni szükséges, hogy még milyen sport tevékenységek tudnak kapcsolódni a létesítményhez pld. új konditerem, squash, szépségszalon, stb.

IX. 14. A sportolási igények mentén a **helyi úszóegyesület** újjászervezése és azon belül egy vízilabda szakosztály létrehozása, melynek elsődleges célja egy magas szintű képzést adó úszó és vízilabda utánpótlás bázis létrehozása és működtetése. Az úszóegyesület működésénke támogatása kulcsfontosságú és kiemelt feladat. Az úszóegyesület szervezésében térségi versenyek szervezése szükséges. Az úszóda megfelelő kihasználtsága elsősorban a sportolási feladatokkal és a megfelelő utánpótlás neveléssel lehetséges.

IX. 15. A **helyi teniszsportnál** az előző időszakban megfelelő öltöző kialakításra került. Megvizsgálandó, hogy a későbbi fejlesztési igények további bővítéseket igényelnek-e. (pld. sátras lefedés téli-re.)

IX. 16. A **helyi ugróköteleseket** a város, az elmúlt évek alatt végig partnerként, szponzorgyűjtő segítőként támogatta az ugrókötelesek munkáját, segítette a versenyekre való kijutását és ez jövőben sem változik, továbbra is minden támogatást megkapnak az eredményes versenyzéshez.)

IX. 17. A **helyi Arlechino Táncegyesület** 1995-ben jött létre Mórahalmon. A város, az elmúlt évek alatt végig partnerként támogatta az Egyesület munkáját. Az Egyesület részére fontos lenne állandó, megfelelő infrastruktúrával rendelkező próba terem létrehozása.

X.

Egészségügy

X. Egészségügyi fejlesztések

X. 1. A 2001. év folyamán átadásra került Szakrendelőben a **járóbeteg szakellátás** a Móra-Vitál Nonprofit Közhasznú Kft. által működtetett, és 2002. január 01-től társadalombiztosítási finanszírozási forrás áll rendelkezésre a működés zökkenőmentes ellátása érdekében.

Alapvető cél a járóbeteg szakellátás **meglévő óraszámainak növelése**, a **szakrendelések körének bővítése TB finanszírozás esetén**, a kistérségre jellemző betegségcsoportok és itt jelentkező igények alapján, az optimális betegút elérése, az egészségnyereség biztosítása érdekében.

A szakrendelések közül a legsürgetőbb az alábbiakat érintő **eszközállomány és informatikai eszközök** cseréje, illetve bővítése: reumatológia és fizioterápia, laboratórium, illetve az ultrahang és röntgen diagnosztika.

A következő szakrendeléseket érintő eszközök cseréje szintén aktuálissá vált: sebészet, belgyógyászat, szemészet, bőrgyógyászat, és fül-orr-gégészet.

Az eszközök cseréjére, illetve az eszközpark bővítésére 2019. évben EFOP forrást nyert a Móra-Vitál Nonprofit Közhasznú Kft., nagyságrendileg bruttó 200 millió Ft összeg erejéig, az eszközök szállítása 2020. tavaszán várható.

Azonban az eszközök cseréje és az eszközpark folyamatos bővítése a továbbiakban is indokolt a megfelelő színvonalú egészségügyi ellátás kistérségi szinten történő biztosítása érdekében.

X. 2. A **Móra – Vitál Nonprofit Közhasznú Kft.** térségi szerepkörének erősítése érdekében a **környező települések** lakosait jobban be kell vonni az ellátásba. Korlátot jelent a degresszív finanszírozás, az előjegyzéses rendszer, és a több hónapos várakozási idő. **Az elkövetkező időszak legmeghatározóbb feladata a meglévő szakrendelések ún. teljesítmény volumen korlát – továbbiakban röviden TVK – pontjainak (és rendelési óraszámainak) bővítése, mely által a szakorvosi órák száma bővíthető lenne, és a várakozási idő csökkenésére is számítunk. TVK illetve óraszám emelés leginkább a következő szakrendelések esetében szükséges: belgyógyászat (kardiológia), bőrgyógyászat, reumatológia és fizioterápia,**

általános röntgendiagnosztika, általános fizioterápia és gyógytorna, neurológia (új szakmaként), laboratóriumi diagnosztika, otthoni szakápolás.

X. 3. Továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani szabadidős és kulturális programok biztosításával a kábítószer elleni küzdelemre, a **Kábítószerügyi Egyeztető Fórum** – pályázati forrásokat is igénybe vevő – működtetésére.

X. 4. A **központi orvosi ügyelet zavartalan működésének** biztosítása érdekében az önkormányzat a társulás pályázati forrásaival szükséges felújítási munkákat a védelmi központban elvégeztetni. A mentőállomás fejlesztését központi programhoz kapcsolódóan szorgalmazni kell.

X. 5. **Védőnői szolgálatot** jelenleg a Móra -Vital Nonprofit Közhasznú Kft. alkalmazásában álló védőnők látják el a városban és a hozzátartozó kiterjedt tanyavilágban, valamint az iskolákban, három körzetet alkotva. A város folyamatos fejlődése és népességének gyarapodása, valamint az iskolában tanuló diákok számának emelkedése miatt négy körzet kialakítása rövid-középtávú cél. Mórahalom Városi Önkormányzat az önkormányzati feladatellátást szolgáló fejlesztések pályázati kiírás keretében a háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi alapellátást és egyéb egészségügyi feladatokat ellátó **Szent Margit Egészségház társasházban** a 681/A/11 hrsz-ú, 195 m² alapterületű, az önkormányzat 1/1 tulajdonában álló – építészeti és kommunikációs akadálymentesítéssel teljes körűen ellátott – **területi védőnői alapellátást helyben biztosító védőnői helyiségek épületenergetikai, épületgépészeti fejlesztését és felújítását, továbbá a feladatellátáshoz szükséges eszközök beszerzését tervezi.**

A beruházás keretében a korábbi építési és épületenergetikai kivitelezési hibák teljes megszüntetésének, a nyílászárók további szigetelésének, a részleges homlokzati hőszigetelésnek, a fűtési rendszer teljeskörű korszerűsítésének és a helyiségek átfogó felújításának, valamint a megújuló energiaforrások hasznosítása érdekében napelem rendszer kialakításának köszönhetően a védőnői helyiségeket magába foglaló épületrész energiamegtakarítása és energetikai jellemzői jelentősen javulnak.

A beruházás eredményeként javul a területi védőnői szolgáltatást igénybe vevők megelégedettsége és az egészségügyi ellátórendszerbe vetett bizalma. A tervezett fejlesztés hosszútávon hozzájárul Mórahalom város népességének megtartásához, az életminőség javításához és fejleszti a város intézményi ellátó rendszerét.

X. 6. A hagyományosnak tekintendő **lakossági szűrővizsgálatokra, azok körét lehetőség szerint bővítve** pályázati forrást is be kell vonni. **2019-től egy-egy szakmára kiterjedve az eredeti óraszámhoz képest magasabb óraszámú biztosítottunk szűrési lehetőséget, ezáltal is elősegítve a betegségek minél korábbi stádiumban történő kiszűrését.**

A területekre, a környező településekre való kijutás biztosítása érdekében indokolt a szűrőbusz beszerzésének vizsgálata. Az ellátások biztosítása érdekében a laboratórium, illetve a szakrendelők eszközbővítéséről – a 2020-ban megvalósuló EFOP pályázat mellett - továbbra is folyamatosan gondoskodni kell.

X. 7. Informatikai eszközöket hatékonyan kell felhasználni, meg kell teremteni a lehetőségét annak, hogy a meglévő **egészségügyi hálózat fejlesztését követően a központi orvosi ügyelet** is elérje azt, és informatikai kapcsolat épüljön ki a szegedi járó-és fekvőbeteg ellátó intézményekkel.

A képalkotó diagnosztika terén már 2010. óta működik a digitalizáció, első körben a röntgen berendezés került átalakításra, majd 2012-ben az új röntgen beszerzésével a **távleletelezés** lehetőségét is megteremtette a Móra-Vitál Nonprofit Közhasznú Kft. A 2019. évben elnyert forrásból és 2020. évben megvalósuló **EFOP-2.2.19. konstrukció keretében, új ultrahang gépek kerültek beszerzése, melyek digitalizált képek készítését-tárolását teszik lehetővé** a nőgyógyászat, kardiológia és ultrahang diagnosztika területén. Következő elemként a bőrgyógyászati elváltozásokkal kapcsolatos vizsgálatok keretében készült digitális fotók kerülnek eltárolásra, ezzel is segítve a bőrelváltozások nyomon követését.

Integrált egészségügyi rendszer kialakítása a cél - mórahalmi központtal, valamint a Homokháti Kistérség főbb települései részvételével. Cél: egy informatikai hálózaton belül lehetőség legyen adatkommunikációra (egészségügyi leletek kérése, eredmények biztonságos küldése) a térség minden egyes egészségügyi szolgáltatói között (háziorvosok, szakrendelő intézet).

X. 8. A gyógyfürdő mellett található, és a Móra-Vitál Nonprofit Közhasznú Kft. fenntartásában működő **egészségház mélyebb integrálása szükséges a gyógy – szolgáltatásokhoz**, illetve új szolgáltatásként a **komplex fürdőgyógyászati ellátás, nappali kórház** üzemeltetése valósítandó meg. Ezzel kapcsolatban a Móra-Vitál Nonprofit Közhasznú Kft. számára esetleges szálláshely kialakításában célszerű gondolkodnia, mely a távolról jövő betegek számára is elfogadható és megfizethető szállást biztosít.

A Móra-Vitál Nonprofit Közhasznú Kft. által használt **fürdőgyógyászati eszközök** több mint 15 éve garantálják a fürdőgyógyászati részleg működését. Az EFOP-os eszközbeszerzéses pályázat **lehetőséget nyújt 2020. tavaszán a mostanra már elavult avagy elhasználódott eszközpark cseréjére (pl: 4 rekeszes galván kád, iszapkezelő, masszázsagyak, stb)**, mely által javulhat az ellátás színvonala.

Az eszközök cseréjét – pályázati programok bevonásával – folyamatosan biztosítani kell, ezen felül törekedni kell a szolgáltatási kínálat bővítésére is.

X. 9. Az egészségügy továbbfejlesztése érdekében vizsgálni kell, hogy a **gasztroenterológiai labor** kialakítására, valamint megvalósítására milyen feltételekkel kerülhet sor.

X. 10. Magyarországi és Uniós pályázati források és önerő segítségével meg kell teremteni a régióban egyedülállóan működő, termál- és gyógyvízre alapozott **mozgásszervi rehabilitációs központ** létrehozását.

A központ engedélyes tervei elkészültek, és az új épület a Szent Erzsébet Mórachalmi Gyógyfürdőjének ún. gépház épületére történő ráépítésével valósulna meg.

A központ mozgásszervi betegségek gyógyításának speciális igényeit elégíthetné ki a régióban már működő kakasszéki rehabilitációs intézet alternatívájaként.

Az épületben **Hammam-terápiás helyiségek és gyógytorna terem** is kialakításra kerülhet a tervek szerint.

X. 11. 2018-ban megkezdődött a háziorvosi együttműködések új formájának, a **Praxisközösségeknek** a kialakítása EFOP pályázati forrás segítségével. **Megalakult az A-**

Praxisközösség Mórahalom – Ruzsa – Zákányszék felnőtt- és gyermekorvosi praxisainak részvételével.

Hosszútávú és átfogó cél a háziorvosi együttműködések erősítése révén a lakosság egészségügyi állapotának javulása, a születéskor várható élettartam növelése, az egészségben eltöltött életek száma, és cél az alapellátás prevenciós célú áthangolása és ezáltal az lakosság egészségtudatosságának növelése.

Megvalósítandó célként került meghatározásra a lakóhely közeli egészségszolgáltatások (LESZ) kialakítása, illetve bővítése, a népegészségügyi fókuszú szűrővizsgálatok számának növelése, egyéni egészségfelmérés majd az ezt követő prevenciós rendelések keretében a háziorvosok szűrő-megelőző tevékenységének fokozása.

A megindult pozitív folyamatok és tevékenységek 2020. januárjától **„Három generációval az egészségért”** elnevezésű programban folytatódnak tovább.

X. 12. 2018. tavasza óta működik EFOP pályázati finanszírozással **a Móraalmi Egészségfejlesztési Iroda (EFI)**, a Móra-Vital Nonprofit Közhasznú Kft. intézményegységeként. Az EFI célja a móraalmi járásban élők testi, lelki és szociális jólétének, egészségének javítása és fejlesztése.

A pályázatnak köszönhetően többek közt a rendszeres testmozgást ösztönző programok, egészségtudatos táplálkozást elősegítő programok, fogyást segítő csoportok, betegklubok szervezése, mentális egészségfejlesztés és stressz-kezelési tanácsadás, dietetikai tanácsadás valósul meg.

Célként kerül megfogalmazásra az EFOP pályázati forrás 2021. évi lejártát követően a szolgáltatások, programok tovább folytatása, melyhez NEAK finanszírozás biztosításának elérése a legmeghatározóbb feladat.

X. 13. Az EFI Iroda szakmai vezetőjének feladata az elkövetkező időszakban a **Járási Egészségterv** elkészítése.

A Járási Egészségterv fókuszában **az iskolai egészségfejlesztés, a tudatos fogyás elnevezésű program, a dohányzás leszoktatás program, illetve az idősek egészségfejlesztésének járási szintű kiterjesztése áll.**

Ez utóbbin belül kiemelt cél **az időskori demencia** megelőzésére, kezelésére, a család felkészítésére irányuló program kidolgozása.

X.14. A MKFC – **mint gyógytornász egyetemi képzőhely** is működni fog a projektvállalások alapján:

- Fokozatosan kiépíteni a gyógypedagógus képzésben azt a tehetséggondozási bázist az ELTE BGGyK-n, amely a többi gyógypedagógus-képző intézményben is lehetővé teszi a minőségi, egyre bővülő szakirány választékot kínáló képzések indítását.
- Közvetlenül is támogatni a Csongrád-megyei (móraalmi) komplex ellátást nyújtó modell-centrum kialakítását, rendszeres szakmai szupervízióval, az autizmus spektrum pedagógiája szakirányú továbbképzés kihelyezett (szegedi) megvalósításával, valamint középtávon, egyetemi szintű oktatásra alkalmas szakemberek képzésével segíteni a helyi képzési programok indítását.

- Ösztöndíjprogram MA szinten az oktatói kapacitások bővítéséért (két képzésre 3-3 fővel) ELTE BGGYK-n.
- Doktori iskola kapacitásának bővítése, fejlesztése, akkreditáció előkészítése az ELTE BGGYK-n
- Autizmus szakirányú képzések expanziója:
 - o Széles képzettségi bemenetet lehetővé tevő moduláris szerkezetű, egyes elemeiben külön is akkreditálható Autizmus specifikus pszicho-educációs konzulens képzés tantervi hálójának és tematikáinak kidolgozása ELTE BGGYK-n.
 - o Kihelyezett, gyógypedagógia alapszak autizmus spektrum pedagógiája 3 féléves szakirányú továbbképzés megszervezése az SZTE JGYPK-n
 - o Gyakorlatvezetői bázishálózat kialakítása/összesen 20 intézmény bevonásával.
- Szakmai konzultáció és tanácsadás a Csongrád megyei (mórahalmi) komplex ellátást nyújtó modell-centrumnak és az SZTE JGYPK-nak.

XI.

Szociálpolitika

XI. Szociális területet érintő fejlesztések

XI.1. Törekedni kell az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény rendelkezéseinek érvényesítésére a már megvalósult és megvalósítani kívánt beruházások, programok során is. Ezzel összefüggésben folyamatosan figyelemmel kell kísérni az **Esélyegyenlőségi Program** megvalósulását és indokolt esetben elő kell készíteni annak módosítását.

XI.2. A jelzőrendszeres idősgondozás folyamatos fejlesztése és fenntartása **a szociális alapszolgáltatás mellett** a tanyákon egyedül **élők biztonságának megteremtése** érdekében is szükséges.

Folyamatosan gondoskodni szükséges az elavult jelzőkészülékek cseréjéről a biztonságos ellátás érdekében.

XI.3. **Tanyai gyermekszállítás** fenntartása szükséges. A **tanyagondnoki gépjárművek** folyamatos cseréje indokolt a biztonságos feladatellátás érdekében, a gépjárművek korát és futásteljesítményét figyelemmel kísérve.

XI.4. A **tanyákon lakók** szociális helyzetének javítására kistérségi összefogással közös programok lebonyolítása indokolt, különös figyelmet fordítva a gyermekek életvesélyeinek javítására. Vizsgálni kell a többcélú kistérségi társulásban történő **további feladat-ellátási lehetőségeket**, a már társulási keretek között biztosított ellátások színvonalas, kiegyensúlyozott működtetése mellett.

A külterületen létrehozott, **norvég finanszírozási támogatással létrehozott szolgáltatási központ** mélyebb bevonása a feladat ellátásba.

XI.5. Figyelemmel kell kísérni **időskorúak ápolását, gondozását biztosító bentlakásos intézmény kialakításának lehetőségét.**

A **Nyugdíjas Apartmanház** koncepció a Kossuth parkba tervezett beruházás, melynek kialakításával **az idős vagy idősödő célcsoport önálló lakásokban, de egy tömbben történő elhelyezése révén lehetőség nyílna arra, hogy egy helyre lehessen koncentrálni az ellátásukhoz szükséges szolgáltatásokat – szuverén és önálló, de mégis védett környezet kialakításával. A well-ageing szempontjának figyelembe vételével a minőségi időskor, az aktív idős élet szempontjait segítő kiegészítő szolgáltatások bevezetését tervezzük az Apartmanházban.** A projekt keretében Mórahalom Városi Önkormányzat a helyi és kistérségben élő időskorú, még aktív életet élő lakosok életkoruknak megfelelő ellátása és napi életvitelük megkönnyítésére Községi Szociális Részleggel ellátott apartmanok létrehozásának projekt-előkészítésbe kezdett. A beruházás első ütemében 24 lakás valósulna meg.

Az építési engedélyes tervek elkészültek, a beruházás megvalósításához pályázati forrás megszerzése a fő feladat.

XI.6. A **fogyatékosok nappali intézménye**, valamint a **Biztos Kezdet Gyerekház** fenntartása, optimális működési feltételeinek megteremtése kiemelt feladat.

A **fogyatékkal élők nappali ellátását biztosító intézmény** célja, hogy a családban bármilyen fogyatékkal élő gyermek/személy, valamint mentális és rehabilitációs támogatásra jogosult személy számára intézményes keretek között biztosíthatóvá váljék integrálása, személyiségfejlődésének optimalizálása. A fogyatékkal élő személyek nappali ellátásának feladata, hogy az intézmény a fogadott sajátos nevelési igényű nevelést igénylő fiatalok számára teljes körű ellátást, egészségi- és személyiség állapotuknak megfelelő gondozást, képességük szerinti fejlesztést, felzárkózást nyújtson, fejlessze önismeretüket, valamint az integrációs folyamathoz segítséget nyújtson.

A **Biztos Kezdet Gyerekház** fenntartásának célja, hogy a korai intervenció részeként a szocio-kulturális hátrányokkal küzdő, hátrányos helyzetű, illetve a fejlődésbeli lemaradással küzdő gyermekek felzárkózását támogassa, fejlődési lemaradásukat kompenzálja elsősorban a 0-2 éves korosztályra fókuszálva, így a szolgáltatás elő-szocializációs és intervenció hálóként is funkcionál. A különböző képesség kibontakoztató, és mozgásfejlesztő tevékenységeken keresztül, támogatja a gyermekek testi, értelmi, érzelmi, nyelvi és szociális fejlődését, így az esetleges hátrányok és lemaradások könnyen tetten érhetőek és megfelelő szakember segítségével kompenzálhatóak.

XI.7. A település folyamatosan növekvő lélekszámára tekintettel, és arra, hogy a betelepülő fiatal házaspárok és családok szívesen választják Mórahalmot lakóhelyül, **a gyermekintézmények**, úgy mint a bölcsőde, az óvoda, és az iskolák **folyamatos férőhelybővítése indokolt**, a rendelkezésre álló eszközök **folyamatos cseréjével és bővítésével.**

Huncutka Bölcsőde 2021-re két új csoportszobával tud bővülni, amely biztonságos kapacitást jelent a településen növekvő gyereklétszámnak

XI.8. Kiemelt hangsúlyt kell, hogy kapjanak a **Homokháti Szociális Központ és annak Család- és Gyermekjóléti Központjának feladatai**: ez utóbbi esetében a megváltozott életkörülmények, a felgyorsult és digitális világ újabb kihívások elé állítja mind a családokat, mind a területen dolgozó szakembereket.

A Család- és Gyermekjóléti Központ speciális szolgáltatásai a törvény által előírt kötelező feladatok biztosításával a járás településein, a helyi igények és szükségletek figyelembe vételével biztosítják a szolgáltatásaikat. Az **óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység** kötelező biztosításával a „külsős” szakember bevonása elősegíti a problémás helyzetek mielőbbi felismerését és megoldását, és a jelzések megtételének elősegítését a köznevelési intézményekben. **Legfontosabb ezen a területen a jelzőrendszer hatékonyságának növelése, a családok problémáinak komplex kezelése – Önkormányzati részvétellel.**

XI.9. Egészségügyi és szociális mentor hálózat - integrált egészségügyi rendszer mórahalmi központtal, valamint a Homokháti Kistérség főbb települései részvételével. **Támogató szolgálat fejlesztése.**

XI.10. **Szenvedélybeteg ellátó és rehabilitációs központ folyamatos működtetése.** A központ olyan szenvedélybeteg ellátó és rehabilitációs intézmény, amely az ún. Minnesota Modell szerint működve lehetővé teszi az alkoholproblémákkal küzdők felkészítését a tartósan józan életre. Törekedni kell az ellátottak számának növelésére, a kapacitás maximális kihasználására.

A SZOC-18-ALT-ASZ-1-006. azonosító számú pályázat keretében a Homokháti Szociális Központ szolgáltatási palettája 2018. november 01-től bővült, ettől az időponttól kezdte meg működését a Mórachalmi Járás és Balotaszállás közigazgatási területén a **Szenvedélybetegek Alacsonyküszöbű ellátása**. A szolgáltatás anoním módon vehető igénybe, nem követelmény az absztinencia, elősorban a megelőzés, aktív használóknál az ártalomcsökkentés és a kezelésbe juttatás elősegítése a feladat, ugyanakkor a szolgáltatás végső célként a szerhasználat vagy kóros viselkedés végleges abbahagyásának elérését szolgálja. A szenvedélybetegek alacsonyküszöbű ellátása jól illeszkedik a már meglévő Nappali Intézményi Ellátáshoz, kiegészítve azt olyan elemekkel, amelyre a nappali ellátáson belül nincs lehetőség. Az általános iskolák felsőbb évfolyamaiban, a középiskolákban és kollégiumokban jelentkező addikciók és függőségek megjelenésére és kezelésére is megfelelő beavatkozással tud reagálni a szolgáltatás, melynek fenntartása indokolt.

Közösségi pszichiátriai ellátás: A közösségi pszichiátriai ellátás olyan szociális alapszolgáltatási forma, amely elsősorban a saját otthonukban élő, nem veszélyeztető állapotú pszichiátriai betegek részére nyújt segítséget. Az ellátás célja elsősorban az, hogy a pszichiátriai beteg kliens a segítők közreműködésével a mindennapi élethez szükséges készségeit megtartsa, fejlessze, továbbá konfliktusait, problémáit a szociális környezetét megtartva legyen képes rendezni. Ide tartoznak azon szolgáltatások, melyek a megkereső munkát, valamint a különböző ellátások igénybevételének ösztönzését segítik elő. Fontos feladat az ellátást igénylő személy minél további megtartása az eddigi életterében. Ebben a speciális ellátási típusban a különböző szociális segítségnyújtáson túl (étkeztetés, segéllyel kapcsolatos ügyintézés), a megkereső programok, az életviteli készségek fejlesztése, a szabadidő hasznos eltöltésének strukturálása, az ellátott

egészségügyi ellátással való kapcsolatának követése, kapcsolattartás más szolgáltatási intézménnyel, re-integráció is célunk. Az ellátás céljai közé tartozik továbbá a tartós intézeti tartózkodás megelőzése, melyhez a hozzátartozók is bevonhatóak, amennyiben ehhez írásos nyilatkozatot tesz az ellátott. A közösségi pszichiátriai ellátás eltér mind feladatában (szoros együttműködést kíván az egészségügyi ellátással), mind gondozási módszerében a hagyományos ellátási formák alkalmazásától. A szolgáltatás célcsoportjába nem csak a problémával küzdő személy, hanem közvetlen családja is beletartozik. Az ellátást a kliens saját lakókörnyezetében nyújtjuk, illetve a csoportokkal végzett szociális munka keretében a települések közösségi tereiben nyújtunk szolgáltatást, programokat.

Óvodai-és iskolai szociális segítő tevékenység: Az óvodai és iskolai szociális segítő szolgáltatás nyújtása 2018.09.01-jétől a Család-és Gyermejkölési Központ kötelező feladata, a 15/1998. NM rendelet 25-26. §-ában leírtak szerint. Eszerint „az óvodai és iskolai szociális segítő szolgáltatás a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében, a szociális segítő munka eszközeivel támogatást nyújt a köznevelési intézménybe járó gyermeknek, a gyermek családjának és a köznevelési intézmény pedagógusainak”. Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység biztosítása során elsődleges feladat a veszélyeztetett gyermekek/tanulók kiszűrése és megsegítése, valamint a tanulmányi kötelezettség teljesítését akadályozó tényezők feltárása, és annak kezelése. A tényleges feladatellátás azt jelenti, hogy az elsődleges prevenció eszközeivel egyéni segítséget, csoportos és közösségi tevékenységet végeznek a segítő szakemberek annak érdekében, hogy a veszélyeztetettség megelőzhető legyen, illetve a már meglévő veszélyeztetettség mielőbbi kezelése megtörténhessen. A feladatellátás átfogó jellegű, egyfajta közvetítő és összekötő tevékenység a köznevelési intézmények, a családok és más szakterületek képviselői között. A munka középpontjában a gyermekek állnak, a segítő tevékenységek elsősorban rájuk irányulnak, azonban a legtöbb esetben bevonásra kerülnek a szülők és a gyermekekkel dolgozó pedagógusok is.

XI.11. Mórahalom közigazgatási területén élő, egyedülálló, alacsony jövedelemmel rendelkező, rossz lakáskörülmények között élő személyek esetén nagy szükség lenne egy olyan **krízisközpontra**, amely az anyagi helyzetük, lakáskörülményeik, rendkívüli téli időjárás, vagy más egyéb körülmény miatt krízishelyzetbe került **személyeknek, családoknak átmeneti gyors és hatékony megoldást tudna nyújtani.**

Ezen felül alapvető feladat a hajléktalan személyek ellátására megfelelő **krízis szállás** biztosítása - főképpen a téli hónapokban.

A Mórahalom, Zákányszéki út 19. szám alatt tervezett **krízis szállás** építési engedélyes tervdokumentációja elkészült, építési engedéllyel rendelkezik.

XI. 12. A **Johanita Segítő Szolgálat** beruházásában megvalósított krízis központ megfelelő feltételeket biztosíthat a külső és belső adományokkal kapcsolatos logisztikai feladatok biztosításához.

A Mórahalom, Vállalkozók útja 2/A számú, 2015/2 helyrajzi számú ingatlanon az „Adományközpont” épülete elkészült, minden szakhatóság által jóváhagyásra került, jelenleg az épületre vonatkozó használatbavételi engedélyre várunk.

A Johannita Segítő Szolgálat munkájába a helyi civil szervezetek is be tudnak kapcsolódni, és így hatékonyabbá tud válni minden szereplő munkavégzése.

Ennek nyomán a Bonitas Nőegylet is birtokba veheti az épületet, és modern, tágas környezetben végezheti az adományok gyűjtésével és kezelésével kapcsolatos munkáját.

XI. 13. A Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Szakképző Iskolája 2018. szeptemberében kezdte meg a **gyógypedagógiai segítő munkatárs** szakemberek képzését.

A gyógypedagógiai segítő munkatárs részt vesz a közvetlen gyógypedagógiai munka előkészítésében. Közreműködik a tanórai, a tanórán kívüli és intézményen kívüli foglalkozások előkészítésében és lebonyolításában.

Közreműködik a sajátos nevelési igényű, fogyatékos személyek körében végzett általános jellegű nevelési, oktatási feladatokban. A gyógypedagógus, konduktor útmutatásai alapján ellátja az egyes sajátos nevelési igény-specifikus, fogyatékoság-specifikus, gyógypedagógiai asszisztensi feladatokat. Felügyeli, kíséri a tanulókat vagy csoportokat. Gondozási feladatokat végez, tevékenyen részt vesz a higiénés szokásrendszer kialakításában, valamint a közösen végezhető munkatevékenységekben. Közreműködik a gyermekek, tanulók szabadidős tevékenységének előkészítésében, szervezésében, segít a lebonyolításban. Betartja a titoktartási kötelezettséget.

Munkáját a sajátos nevelési igényű, fogyatékos személyekkel, családtagjaikkal, és más szakemberekkel történő kölcsönös tisztelet, tolerancia és hatékony kommunikáció határozza meg.

A Szegedi SZC Tóth János Móraalmi Szakképző Iskolája a pedagógiai szakszolgálat, valamint az SNI utazó ellátással való együttműködésben segíti a különleges bánásmódot igénylő tanulók megfelelő, sikeres szakmaválasztását, átvezető programjával, mentorálással támogatja a munkaerőpiacon való elhelyezkedését. Az induló **gyógypedagógiai segítő munkatárs képzés** (OKJ-képzés, a „gyógypedagógiai asszisztens” új megnevezése) diákjai számára a **Móraalmi Komplex Fejlesztő Központban elhelyezkedő intézmények szolgálnának gyakorló helyül**, illetve a képzés maga is a Móraalmi Komplex Fejlesztő Központ, mint helyszínen valósulna meg.

XII.

Infrastruktúra fejlesztés - egyéb fejlesztések (keret infrastruktúra)

XII. Infrastruktúrafejlesztés - egyéb fejlesztések (keret infrastruktúra)

ÚT

XII. 1. Szorgalmazni kell az **55-ös főút 2015-ben átadott elkerülő szakaszának ingatlan nyilvántartásban történő rendezését. Törekedni kell, hogy az építés során a kapcsolódó földút hálózat kiváló állapotba maradjon. Fontos, hogy az útépítéssel együtt a belvízelvezések rendszere is megfelelően üzemjen.** Az elkerülő út megépítését követően figyelemmel kell lenni, hogy a kamionok és lassú járművek kitiltásának betartatására a

városközpontból.

XII. 2. Figyelemmel kell kísérni az **55-ös főút rehabilitációja** után az önkormányzat részére átadandó útszakasz felújításra kerüljön, 2018-ban elkészült az 5514-es számú útnak a Szeged felől körforgalom és a Honvéd utcai közötti szakasz felújítása. Az önkormányzat kezdeményezte a Honvéd utca és az Ásotthalom felőli körforgalom közötti rész felújítási terveinek elkészítését a Magyar Közút Zrt-nél.

XII. 3. **Mórahalom-Ruzsa közötti 10 km-es összekötő út aszfaltburkolattal történő ellátása**, biztosítására a két település közötti gyors elérhetőség megvalósítását. 2014-ben az elkészült tervek engedélyezésre kerültek. Fontos a két település összekötése pályázati forrás bevonásával.

XII. 4. A belterületen a **Mátyás király krt.** utolsó szakasza megépítésre került. Ezen szakasz megépítésével továbbá a Bajcsy-Zsilinszky utca - Alkotmány utca, valamint a Kölcsey utca felújításával egy belső gyűrű alakulhatott ki a településen. Az út forgalma miatt a lakosság kezdeményezte a forgalom csillapítását. Erre vonatkozóan sebességmérő eszköz és kamera kerül kihelyezésre.

XII. 5. Ipari Parkon belül a Vállalkozó utca felett a Paprika szárító körüli út befejezése szükséges, az út mellett számos kisvállalkozás építheti meg telephelyét a következő időszakban..

XII. 6. A településen a nem portalanított belterületi utcák **szilárd burkolattal** való ellátása többségében megvalósult. (Elmaradt fejlesztés pl. Rigó utca, ahol a kapcsolódó telekvégek közművesítése után fejezendő be.) A további új utcák kialakítását (pl. Kissori úti lakóterületen) követő 5 éven belül azok ellátást is biztosítani kell.

XII. 7. **Külterületi útépitések** is, ha folytatódhatnak Vidékfejlesztési pályázatokból a Fürtön sorra vonatkozó tervek elkészültek, és további tervek készítendőek a, Kerek iskola körüli területek jobb megközelítése érdekében.

XII. 8. Támogatandó a MOL beruházásában megvalósítandó olaj és gázutakhoz vezető szilárd burkolatú útépitések.

XII. 9. Belterületi útépités szükséges csapadécsatornával 6.900 fm hosszúságban. A belterületi új lakóterületeknél is hiányzik a pormentes út, amely így nagyobb környezeti ártalmat jelent az ott lakók számára.

XII. 10. Belterületi járdaépítés szükséges 31.200 fm hosszúságban, mivel még vannak olyan területek a település belterületén, ahol a lakóterületen nincs járda, így a közlekedés biztonsága nem megfelelő.

XII. 11. A közeljövőben útépitéshez szükséges alapanyagok gyártása, innovatív fejlesztési lehetőségei miatt javasolt a mórahalmi homokbányák korlátozott használata a közeljövőben

megvalósításra kerülő M9-es projekt miatt, mint közeli építkezés. A Belgrád - Budapest Vasút logisztikai lehetősége is jelenthet a településnek kapcsolódási pontokat.

KERÉKPÁRÚT

2020-ben kerékpárforgalmi fejlesztési terv készül, annak véleményezési eljárása során az elfogadott javaslatokat figyelembe kell venni.

XII. 12. Külterületi kerékpárutak kiépítése is szükséges, mivel a Röszei és az Ásotthalomi határátkelőhelyek kerékpárral történő megközelítése nem biztonságos. A Röszei út mellett hiányzik 4 km kerékpárútszakasz, melynek kiépítése szükséges. (EUROVELO hiányzó hálózati elem rész). Az Ásotthalmi határátkelőhelyhez vezető Kissori úthoz 9 km kerékpárutat szükséges kiépíteni. Ebből 4 km-re megépítésére 2020-ban elnyert a TOP-os pályázati forrásból lesz lehetőség. A pályázati projekt keretében épül a Kissori út menti kerékpárút 4 km hosszú szakasza, Mórahalom település belterületi határától egészen Kissori tanyaközpont határáig.

Célunk az, hogy minden állami kezelésű főút mentén, melyeknek gépjárműforgalma a legnagyobb, építsünk ki kerékpárutat, ezáltal csökkentve a balesetveszélyt.

A belterületi kerékpárutak folyamatos rekonstrukciója prioritás. Új belterületi kerékpárút építése tervezett a Kinizsi utcában az István király út és a Magyar Péter utca között, illetve a munkaugyi központ épülete mellett, mely az óvoda felé történő megközelítést szolgálja.

Pályázati projektjeink keretében, melyek során a kerékpárutakat építjük, kerékpáros pihenők kialakítására is sor kerül: a Zákányszéki úton és a Kissori úton, illetve az 55 út mentén Domaszék határában. További pihenők kialakítása célszerű az alábbi szakaszokon: 55 j. út Ásotthalom felé vezető szakasza, Csipaki út, valamint az Ásotthalom közigazgatási területén Kissor és a településhatár között.

XII. 13. A **regionális kerékpárút hálózat** fejlesztése keretében pályázati forrásokból a Kistérségi együttműködés keretében a Domaszék – Mórahalom - Ásotthalom kerékpárút megépítésre került 2010-ig. Feladat: a hiányzó, autópályával érintkező szakasz kiépítése. Terveit a NIF Zrt. elkészítette. Az 55-ös főút rehabilitációjával egy időben sajnos az autópályán átívelő szakasz megépítése elmaradt. 2018-tól a kétszámjegyű külterületi kerékpárutak kezelése a Magyar Közút Zrt-hez került.

XII. 14. Barangoló kerékpárút (Mórahalom-Kistelek) kiépítése. Mórahalom-Kistelek közötti 45 km-es kerékpárút építése, biztosítva ezáltal a két település közötti biztonságos kerékpáros közlekedést. Ennek első szakaszára **Mórahalom és Zákányszék közötti szakaszra** 2010-ben a tervek megrendelésre kerültek, a kivitelezés 2015-ben megvalósult.

Ezen szakasz következő lépése lehet majd Zákányszék és Bordány közötti szakasz kiépítése.

XII. 15. A település központja és a **Széksósi** iskola közötti **kerékpárút** tervezése és engedélyezése 2003. évben megtörtént és a meghirdetésre került EU-s támogatásra a pályázatból a forrás biztosított, 2006-ban a kerékpárút elkészült, turisztikai célú hasznosítását folyamatosan

szorgalmazni kell. A kerékpárút részleges felújítása indokolt, mert az út melletti fák jelentős kárt tettek benne. Innen Röske irányában az autópályáig elkészült 2014. évben. Röske Község központjáig célszerű a beruházás folytatása. A **Röskei út mellett az ipari parktól a Széksői iskoláig** a tervek megrendelésre kerültek, és 2015-ben engedélyezésük is megtörtént. Pályázati forrással e szakaszokon is a kerékpárút megépítendő.

XII. 16. A **Zákányszéki úton a gyalog- és kerékpárút** 2011-ben elkészült a Mátyás király útig. A közvilágítás az útszakasz mellett nem épült ki, fontos annak kiegészítése.

JÁRDA

XII. 17. Belterületen **új járdaszakaszok** építése a hiányzó területeken. Fontos feladat lesz a közel jövőben a régi járdaszakaszok felújítása. A Képviselő-testület rendeletben szabályozta a járdaépítésekre vonatkozó hozzájárulások mértékét és módját.

CSAPADÉKVÍZ ELVEZETÉS

XII. 18. Belterületen kiemelt feladat a **belvízelvezető** rendszerek karbantartása. A további problémák elkerülése érdekében folytatni kell a település komplex csapadékvíz-elvezető rendszerének kiépítését. A Mórahalom alsóvárosi részén létrehozott Kissori út - Erzsébet királyné útja közötti lakóparkban hat új utca nyomvonala került kialakításra: Tanács utca, Volford utca, Babarczi utca, Kószó utca, Masa utca és Bálint Sándor utca. Az utcák út- járda- és csapadékvíz elvezető rendszerének tervezése elkészült, engedélyeztetése megtörtént, az építési engedélye 2019.12.16-án jogerőre emelkedett és 5 évig érvényes.

XII. 19. 2014-ben elkészült a Mórahalom, Bátyasori főgyűjtő II. ütem csapadékvíz csatornák (Kossuth park D-i oldalai, Nyár utca, Ady tér, Zrínyi utca, Dankó utca, Rigó utca, Kapás utca, Arató utca és Munkás utcai meghatározott csapadékvíz csatornák), valamint a Mórahalom, Lovaspálya csapadékvíz elvezető gyűjtő csatorna vízjogi létesítési engedélyezési tervei, amely pályázati forrás megszerzése esetén megépítendő.

XII. 20. Mórahalom Város Önkormányzat a területén felmérésre kerültek a legkritikusabb csatorna szakaszok a Szegedi úton 60 éves rendszernek sok hibája van, amely miatt rekonstrukcióra szorul, a településen fokozott a belvízveszély. Az Ipari Parkban új csapadékvíz elvező csatorna igény 875 m, Szegedi úton: 1.150 m csapadékvíz elvezető csatorna rekonstrukcióra van szükség. E feladatokat részben pályázati forrásból, részben az éves karbantartás keretében szükséges elvégezni.

ENERGIA

XII. 21. A külterületen szükséges folytatni a tanyai villanyhálózat fejlesztését pályázati támogatással és lakossági hozzájárulással. Vizsgálandó az **alternatív energia biztosításának** lehetősége is. (pl. napenergia, szélenergia, biomassa) -

XII. 22. **Naperőmű létesítése Mórahalom városában.** Egy olyan hálózat kiépítése a városban, melynek keretében lehetőség nyílik az összes közintézmény, illetve lakóépület rendszerbe történő bekapcsolásába. A magánérős naperőművek is támogatandóak, akár azzal az opcióval is, hogy a településen lévő 120/20-as alállomás átépítésre került nagyobb kapacitásúvá.

XII. 23. Az önkormányzati épületek tetejére, vagy amennyiben nincs lehetőség a közvetlen közelében **háztartási naperőművek kiépítését** kell szorgalmazni pályázati forrás felhasználásával.

XII. 24. Meg kell vizsgálni az önkormányzati tulajdonú minden épület, például a kollégiumi épületek, bérházak és bérlakások **épületeinek komplex épületenergetikai korszerűsítését** (fűtési rendszer, klimatizálás, hőszigetelés, nyílászárócseré, világítási rendszer korszerűsítése, valamint napelemes és napkollektoros rendszerek telepítése).

XII. 25. Meg kell vizsgálni Szent János térségi Norvég geotermikus rendszer termelőkútja által termelt termálvízzel együtt felszínre hozott kísérőgáz gázmotoros hasznosításának lehetőségét, továbbá az Üvegház **lefűtött termálvízzel való fűtésének lehetőségét is. Továbbá a tervezett új termálkútra is szükséges a már megfelelő gázmotor kiépítése a megépítéskor.**

XII. 26. Meg kell vizsgálni **a termálvízzel fűtött Közintézmények fűtési rendszerének korszerűsítésének lehetőségét is, a hatékonyabb termálvíz hasznosítás érdekében, hogy minél alacsonyabb hőfokkal távozzon a lefűtött termálvíz a hőközpontokból (az épületek minél alacsonyabb termálvíz igényének, illetve a további épületek bekötésének érdekében).**

XII. 27. **Közvilágítás átalakítása LED-es rendszerre** 2015-ben pályázati forrásból megvalósult. A későbbiek során a fejlesztések már ezen meglévő rendszerhez kell, hogy alkalmazkodjanak. 70 db lámpa cseréje nem történt meg, amelyet megfelelő konstrukció esetén el kell végezni. A rendszer üzemeltetésére vonatkozó legkedvezőbb feltételekkel kell megállapodni a szolgáltatóval. Külterületen pályázati forrásból bővítendő a forgalmas helyeken az autonóm lámpák száma.

XII. 28. Mórahalom kedvező adottságokkal rendelkezik a megújuló geotermikus és napenergia hasznosítása terén, mindezzel komoly kiadási költségcsökkentést ér el a város. Az elmúlt időszakban számos energetikai megújítást került végrehajtásra: a közintézmények 90 százaléka hasznosít valamilyen formában megújuló energiát. Ide sorolható a geotermikus kaszkádszisztéma, a hőszivattyúk, a napelem parkok, a napkollektorok és a LED világítás használata, mely évi 14 441 GJ fosszilis energia-hordozó (földgáz) megtakarítást eredményez. A rendszer működése alatt évi 781 ezer m³ mennyiségű, nettó 64,6 millió Ft összegű földgáz megtakarítást könyvelhet el, ami 70-80 százalékos károsanyag-kibocsátás, összesen évente legalább 1800 t üvegházhatású gáz csökkenést eredményez. A városvezetés alapértékrendjébe tartozik a komplex klímatudatos gondolkodásmód és a környezetbarát építési anyagok, technológiák előnyben részesítése, melyek alappillérei az önkormányzati beruházásoknak.

Szükséges további, **városi szintű földgázhelyettesítő megoldások megtervezése és kivitelezése**, amely egyszerre képes magas szintű ellátásbiztonságot nyújtani fogyasztó- és klímabarát módon,

valamint folyamatosan képes innovatív megoldások integrálására. Az ellátásbiztonságot növeli a jórészt egyoldalú, 80 százalékban importból származó földgázellátással szembeni igény csökkentése, és a megújuló energia alapú decentralizált villamosenergia- és hőtermelés előtérbe helyezése. A település energiaellátása terén szükség van olyan új mintaprojektekre, amelyek a földgáz alapú energiaellátás helyben elérhető, megújuló forrásokból történő teljes vagy részleges kiválthatósága/helyettesíthetősége révén fenntartható finanszírozási alternatívaként szolgálnak és a hazai energiapolitikai célok teljesülését is segítik.

TELEKGAZDÁLKODÁS

XII. 29. A belterületen az **újonnan kialakítandó építési telkeknél (Dobó utca- Bercsényi utca) az összes közmű kiépítésre került egy ütemben.**

Kissori úti területen rendelkezésre állnak építési telkek, amelyekhez a víz és szennyvíz csatorna infrastruktúra teljes mértékben kiépült. A villany és gáz hálózat közművek a jelentkező lakásépítési jelentkezők függvényében folyamatosan építendő ki. A területen teljes mértékben megtervezésre került az út és csapadékvíz, továbbá a hírközlés is.

XII. 30. A volt **Szegedi úti TSZ központ** intenzív belvárosi hasznosításáról gondoskodni szükséges.

XII. 31. A **Szt. János területén az infrastruktúra fejlesztés** megkezdődött. Lehetséges megfelelő üdülő terület kialakítása. Több alternatív lehetőséggel kell számolni a következő időszakban, befektetéstől függően.

XII. 32. A **Kálvária sétány mellett a Barmos György térig a Szabadság utcai telkek** hasznosításával egy új beépítési vonal alakítható ki, amely hasznosítása biztosítható.

KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉS

XII. 33. A **Buszváró** bővítése, átalakítása a településközpont megújításával megvalósult 2006-ban. További igényként fogalmazódott meg a büfé melegkonyha átalakítása.

XII. 34. A buszok biztonságosabb elhelyezésére a Szegedi úti benzinkút mögötti területen **új buszmegálló és parkolóhelyek építendőek ki gyalogátkelőhellyel.** Közösségi közlekedésre vonatkozó pályázati források megszerzésével a terv megvalósítandó.

XII. 35. A járásközponti feladatok hatékony ellátásához szükséges javítani a településnek a kistérségbeli településekkel való **közösségi közlekedésének járatsűrűségét.** Fontos, hogy a Szeged Röszke Szabadka vasútvonal fejlesztése után a megfelelő közösségi közlekedési kapcsolatot ezen vonallal meg kell teremteni.

XII. 36. A központi buszparkolás mellett megoldandó feladat a település tehergépjárműveinek a lakóövezeten túli megfelelő parkolásának biztosítása.

XII. 37. Az élénk vendégforgalomra tekintettel egyre gyakoribb az elektromos autó, melynek töltése a településen még nem megoldott, ezért szükségszerű **elektromos töltőállomás kiépítése**.

XII. 38. A település ipari parkjában működő vállalkozások munkaerő mobilitásának biztosítása, továbbá a tanyai és a település vonzáskörzetében elhelyezkedő lakóhelyről a gyermekek iskolába jutásának biztosítása érdekében szükséges a **Munkásjárat busz és az Iskolabusz beszerzése**.

Amennyiben az új Horgos- Csipak átkelő megépül, akkor annak közösségi közlekedési kapcsolatát is meg kell tervezni, hogy kedvező legyen a kapcsolódása.

XII. 39. Ásotthalom közúti határátkelőhely bővítése - A projekt a Nyugat-Balkán régióban valósul meg, a Szeged-Szabadka-Újvidék tengelyű egységes gazdasági térségben.

A projekt lényegi tartalma az Ásotthalom közúti határátkelőhely nyitva tartásának meghosszabbítása, valamint autóbusz-forgalom számára történő megnyitása. Ezen bővítésnek az indokoltsága az, hogy a határon átnyúló forgalom nagy része közutakon zajlik és a tranzitforgalom folyamatosan növekszik a határátkelőkön, a határátkeléshez szükséges idő pedig viszonylag hosszú.

A határátlépésre jelentkező személyek és járművek ellenőrzésére a határátkelőhelyeken jelenleg irányonként 2-2 személyforgalmi sáv áll rendelkezésre, amelyek az autóbusz-forgalom schengeni követelményeknek megfelelő átléptetését – a hatályos normakörnyezet és a kiépített infrastruktúra miatt – jelenleg nem teszi lehetővé. A nyitva tartási idő tekintetében a 06:00-22:00 óra közötti időszak a támogatott, illetve indokolt esetben a határátkelőhely folyamatos üzemeltetése.

A különböző közlekedési módok határátkelési lehetőségeinek száma növekedni fog és rugalmasan reagál majd a különböző igényekre.

Az infrastrukturális feltételek javulni fognak és hozzájárulnak majd a jobb társadalmi és gazdasági kapcsolatokhoz, növeli a foglalkoztatási lehetőségeket és a munkaerőt a határ mentén.

A határátkelőhelyek kiépítése megkönnyíti a határ másik oldalán található munkahelyükre naponta ingázók napi utazását. A határátkelés jobb feltételeivel párhuzamosan a tömegközlekedési szolgáltatások javulása is jelezheti a munkaerő határon átnyúló mobilitását.

A projekt hozzájárul a térségi közlekedési hálózatok fejlesztéséhez, valamint a határvidék elszigeteltségének csökkentéséhez a határmenti települések elérhetőségének növelése által. A határátkelőhely bővítése elősegíti a mobilitást és a határmenti intézményi, lakossági kapcsolatokat élénkítését.

EGYÉB

XII. 40. A városrehabilitáció keretében felújítandó a Röszei út és Remény utcai háztömb járdahálózata. A jelzett szakaszon szükséges a meglévő tömbök feltárása, parkoló és pihenő területek kialakítása. A vendéglátóhelyekhez kapcsolódó mediterrán teraszok kiépítése. A Röszei út páros oldalán a Cacao Klub és a TSZ udvar közötti tömbfeltárás biztosítandó.

XII. 41. A **vásárok** kulturált körülmények között történő **megrendezésére** hangsúlyt kell fektetni.

XII. 42. Törekedni kell településünk **közterületei tisztaságának** fenntartására, az elhasználódott járdarészek kijavítására, folyamatos karbantartására.

XII. 43. A Római Katolikus **Templom külső homlokzata** felújítását követően a folyamatos karbantartásra figyelmet kell fordítani.

XII. 44. A **temető környéki területek** csapadékvíz elvezetése és a külső környezet, kerítés rendezése. A temető területének megújítására vonatkozó tervek elkészültek. Annak ütemezett megvalósítását biztosítani kell. Jelenleg nincs önkormányzati tulajdonú temető. Szükséges új zöld temető kialakítása. A temetőben lévő ravatalozó átalakítása, és az árnyékos területek bővítése szükséges.

XII. 45. A térségben található használaton kívüli, többségében rossz állapotú tanyai iskolák – felújításra kerültek, hogy funkciót teremtsenek, lehetőséget biztosítva számukra, hogy fontos kulturális, szellemi központként üzemeljenek a jövőben. Az épületek megközelítését **szolgáló utak felújításáról** gondoskodni kell.

XII. 46. Új Városháza építése 2012-ben elkészült Mórahalom központjában. A projekt kapcsán a banki szolgáltató egység nem valósult meg, amely helyére a város főterének idegenforgalmi hasznosítása érdekében vendéglátó egység tervezendő. A közigazgatásban termelendő iratanyag tárolására vonatkozóan szakszerű megoldást kell keresni.

XIII.	Külterület
--------------	-------------------

XIII. Külterület

XIII. 1. Az önjáró földgyaluval, vagy önállóan vontatható szerkezettel és a meglévő erőgépekkel a **külterületi földutak** folyamatos és tervszerű karbantartását biztosítani kell a gazdák segítségével. A földutak stabilizációjára technológia és módszer dolgozandó ki. A már megvalósult zúzott kővel ellátott útstabilizációt a főbb gyűjtőutakon folytatni kell.

XIII. 2. A külterületen lévő **buszmegállók felújítása 2009-ben elkészült, azok karbantartásáról**

gondoskodni kell, illetve mindegyik megállóban padok, közterületi bútorok megtartása indokolt. 2018-ban kerékpár tárolókkal a külterületi buszmegállók kiegészítésre kerültek. A buszmegállók napelemes megvilágítással történő ellátása részben megtörtént. A közvilágítással el nem látott megállókhoz indokolt további források bevonása

XIII. 3. **Külterületi csatornahálózat folyamatos rekonstrukciója**, a szükséges helyeken új csatornaszakaszok építése. Az öntözési célú vízpótló rendszer kiépítése, vezetéképitések, szerkezet építésként öntözőszövetkezet létrehozása. Szikes élőhelyrekonstrukció Biteszéken. Vizes élőhelyek vízgazdálkodása, Madarásztó rehabilitációja oly módon, hogy a természetvédelmi törekvések és az öntözésfejlesztés összhangban legyen.

Madarásztó – beépítés turisztikai céllal A Madarásztó nyugati partvonalán a rendezési tervben szerepelnie kell beépíthető területeknek, amelyek turisztikai célokat szolgálnak.

XIII. 4. **Energetikai célú lágyszárú növények** (pl.: energiafű, energianád, csicsóka...stb.) termesztésének elősegítése, tanácsadás, pályázati források keresése, illetve a feldolgozó háttér megszervezése és megteremtése.

XIII. 5. **Tanyai fűszer program megvalósítása**, amely bemutató helyként biztosítja a tapasztalatok átadását. Fajtakísérletek elindítása, szem előtt tartva azokat a növénykultúrákat, amelyek a zöldlevél szárító kapacitásának kielégítésére alkalmasak.

XIII. 6. A vidékfejlesztési tárca költségvetésében megtervezésre kerülő **tanyafejlesztési programban** való folyamatos részvétel.

XIII. 7. A **tanyákon élők egészséges ivóvízzel történő ellátásának biztosítása** érdekében az elkészült hálózatra a tanyák csatlakozását támogatni szükséges.

XIII. 8. A **tanyás térségek közbiztonságának erősítése**. Mezőőri szolgálat működtetése. Együttműködés a mezőőri szolgálattal, a polgárőrséggel, városi rendészettel és a rendőrséggel.

XIII. 9. A tanyás térségek közbiztonságának erősítése kiemelt feladat, hiszen másféle közbiztonság kockázatok jelennek meg, mint belterületen. Fontos, hogy a település lakosság arányának megfelelően 2 fő mezőőri szolgálatot tudjunk működtetni. A **mezei őrszolgálat** folyamatosan járva a külterületeket odafigyel a lakosság által működtetett mezőgazdasági infrastruktúrákra, erdőszakaszok tisztaságára, falopások elkerülésére. Tartja a lakossággal a kapcsolatot, így intézkedési jogkörrel rendelkezik többféle ügycsoportban. Oda tud figyelni a migrációs külterületi mozgásokra is, illetve az időseket kihasználó trükkös lopással próbálkozóakra is.

Nagyon fontos az együttműködés azokkal a munkatársakkal, akik hivatalból egyébként is járják a külterületet, így jelzésadással lehetnek a hatóságok felé: polgárőrség, városi rendészet, tanyagondnokok, védőnők, postások stb.

XIII. 10. A **tanyák energiaellátásának javítása**, alternatív energiaforrások felhasználásának támogatása. Autonóm rendszerek kiépítése, ha a hálózati csatlakozás nem megoldható.

XIII. 11. A **tanyagondnoki szolgálat**, ellátórendszerek megerősítése. A gépjárműpark folyamatos megújítása szükséges.

XIII. 12. A külterületi ingatlanok megfelelő nagy **sávszélességű Internet** ellátását biztosítani kell.

XIII. 13. A külterületen az országhatár közelében gondoskodni kell a **mobiltelefonálás biztonságos** lehetőségére.

XIII. 14. **Tanyai dűlőutak fásítási programjának elindítása.**

E területek megújítását úgy kell elvégezni, hogy a jelen és jövő nemzedéke számára is biztosítsa mindazokat az értékeket, lehetőségeket és szükségleteket, amelyek elvárhatók. Ezen fejlesztések morális, társadalmi és materiális aspektusai egyaránt fontosak és figyelembe veendők.

XIII. 15. Országos védettségű Natura 2000 védettség alatt álló önkormányzati tulajdonú **Madarász-tó rehabilitációja** szükséges a 100 ha tófelület eliszaposodása miatt. A víziműtárgy létesítmények elavultak, partfalvédelem szükséges. A tómederből az iszap eltávolítása, partfal rekonstrukciója, víziműtárgyak átépítése indokolt.

XIII. 16. **Szikes élőhelyrekonstrukciós projekt** végrehajtása szükséges a Biteszéken. Talajvízcsökkenés miatt a szikes tómeder kiszáradása veszélyezteti a természetvédelmi terület növénytakarását, ezáltal csökken a turisztikai vonzereje. Az élőhely vízgazdálkodása nem megoldott. A problémára megoldást jelenthet a fürdőben használt balneológiai víz eljuttatása a kiszáradt szikes élőhelyre (szivattyúk beszerzése, műtárgyak építése, csővezeték építés, töltés építés, látogató barát infrastruktúra kiépítése).

XIII. 17. **Öntözési célú vízpótló rendszer kiépítése** szükséges Mórahalmon. Az öntözéshez nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű öntözővíz, mely problémára megoldást jelenthet a Homokháti vízpótló rendszer kiépítése, vezetékek építése. Szervezetépítés (öntözési szövetkezet létrehozása).

E területek megújítását úgy kell elvégezni, hogy a jelen és jövő nemzedéke számára is biztosítsa mindazokat az értékeket, lehetőségeket és szükségleteket, amelyek elvárhatók. Ezen fejlesztések morális, társadalmi és materiális aspektusai egyaránt fontosak és figyelembe veendők.

XIV.

Közbiztonság

XIV. Közbiztonság

XIV. 1. A **Közbiztonsági Egyeztető Fórumok** munkáját biztosítani kell, mert a közbiztonság problémái térségi lépéseket, közös összefogást igényelnek. A fórumok negyedévente kerüljenek összehívásra.

XIV. 2. A **Mórahalmi Rendészet** munkáját segíteni és ösztönözni szükséges, működtetéséről gondoskodni kell, mindig új közbiztonsági kihívásoknak kell megfelelni: pl. külföldi munkavállalás, migrációs helyzet kezelése.

XIV. 3. A **Mórahalmi Önvédelmi Csoport Közalapítvány és a közbiztonsággal foglalkozó civil szervezetek** támogatását folyamatosan az önkormányzat lehetőségeihez képest - biztosítani kell, az alapítvány önálló forrásszerzése is indokolt.

XIV. 4. A **fokozódó migrációs nyomás** kezelésére a határrendészeti szerveknek új megoldásokat kell bevezetni, növelni kell a humán erőforrást és eszközállományt is.

XIV. 5. Kamera rendszer biztosítása kiépítése a bevezető utak mentén megvalósult. A rendszer bővítése szükséges újabb városi fejlesztési területeket megcélózva.

XIV. 6. Szorgalmazni kell a **Mórahalmi rendőrőrsnek a rendőrkapitánysággá történő fejlesztését.**

XIV. 7. Jelenleg nincs állandó tűzoltóság a településen és a mikro térségben, ugyanakkor több mint 100 ha ipari park befektetői, a szállodák, a tanyás térség lakóházai az 55. számú főút és a határ közelsége miatt is nagy kockázatot jelent, hogy nincs biztosítva a gyors tűzoltási képesség. A védelem erősítése érdekében indokolt egy **katasztrófavédelmi és tűzvédelmi őrs** kialakítása a településen a működéshez szükséges gépek, járművek és berendezések beszerzésével együtt.

XIV. 8. Az állandóan zsúfolt Röszei határátkelő és a térségben korlátozott nyitva tartású Ásotthalom mellé szükséges egy **újabb határátkelőhely tervezése**, mely átkelési lehetőséget tud biztosítani Mórahalom/Horgos települések között.

XV.

Lakás- és telekgazdálkodás

XV. Lakás- és telekgazdálkodás

XV. 1. Az önkormányzatnak **optimálisan kell lakásait hasznosítani**. Az üresen álló lakás bevétel kiesést, és többletráfordítást igényel az önkormányzattól.

XV. 2. A **lakások felújítására** - a belső ellenőrzés megállapítására is figyelemmel-, folyamatosan előkészületeket kell tenni.

A komplex, zömében esztétikai jellegű, vagy a bérelő kötelezettségeihez tartozó felújításokat is tartalmazó **200.000,- Ft feletti összes költséggel** járó felújítási, korszerűsítési tevékenységek során az alábbi szabály alkalmazandó:

- a bérbeadó a költségek 33,33 % át 100 %-os mértékben fizeti meg,
- a bérelő a költségek 66,7 % át 100 %-os mértékben fizeti meg (megelőlegezi),
- a bérelő a teljes költségek 33,3 % át 100 %-os mértékben lakbérmérséklés formájában kapja meg.
- a bérelő a teljes költségek 33,3 % át nem lakhatja le.

A lakbérkedvezmény havonta legfeljebb a lakbér 50%-áig terjedhet.

XV. 3. Önkormányzati tulajdonú **bérlakások energetikai korszerűsítésére** pályázati források felkutatása szükséges. Törekedni kell a bérlakások energiahatékonyságának javítására felújítására pályázati forrás felhasználásával.

XV. 4. **40 db önkormányzati bérlakás épült 2000-2004-között a Széchenyi terv keretében. (Malmos rét, Szécsi György utca, Bartók Béla utca, Kissori út, István király út 2 és 2/a tetőtér)** A lakások lakbére elkülönített számlán összegyűjtésre került, mely összegből a lakások felújítására alap képződött, amelyet elsősorban **épületenergetikai felújításokra** célszerű felhasználni.

2018-2019. évben **18 db szociális bérlakást alakított ki az Önkormányzat. 11 db lakás az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Esély Otthon című pályázati program** keretében valósult meg, **7 db a lakHAtás érDEkében- Leromlott városi területek rehabilitációja Mórahalmon című projektből.**

A településen állandó jelleggel 60-80 család között van a lakás igénylők száma, és a munkaerő biztosításához szükség van a lakás mobilitásra. Ennek hatékony eszköze az önkormányzati bérlakás állomány növelése, mert folyamatosan 100 %-os az önkormányzati bérlakások kihasználtsága. Újabb bérlakások építésének előkészületeit kell megtenni, hogy a később esetleg kiírandó pályázatokon az önkormányzat indulni tudjon, vagy magánérős befektetésként megvalósuljon.

A Bástyá sor és a Mátyás király körút sarkán lévő 1479 hrsz-ú telken 3 db 3 egységes sorház épület építése kezdődik a 2020. év folyamán. A terveket a Pap Ádám Építéstudió Kft. készítette el, az építési engedély rendelkezésre áll. A 3 épületben összesen 9 db tetőteres lakás kerül kialakításra sorház jelleggel, saját garázsokkal. A jelenlegi tervet a későbbiekben további 3 lakással kívánjuk bővíteni. A lakásokat elsősorban értékesítésre építjük, amennyiben ez nem valósul meg, abban az esetben önkormányzati bérlakásként kívánjuk hasznosítani azokat, ha támogatási lehetőség adódna.

XV. 5. A település fejlesztése és a városban való letelepedés vonzóvá tétele érdekében újabb **telekalakításra** kell felkészülni. Az újabb telekalakításokhoz a földterület vásárlása megtörtént. A telekalakításokat és a közművesítést kell elvégezni.

XV. 6. Az önkormányzat kezdeményezte a település frekventált helyein **sajáterős társasházak** építését. A társasházak lakóinak szervezésekor más településekről idetelepülőket is várjuk. A társasházak építésével minimális üzlethelyiség kiépítésére is sor került, ezen létesítmények értékesítését önkormányzatnak segítenie kell. Az üzletek megszerzésénél – a tisztességes piaci magatartás mellett - előnyt kell biztosítani a helyi vállalkozók számára.

XV. 7. A **Röszkei út páratlan oldalán lévő zárt sorú, helyi védettségű ingatlanok homlokzatának felújítása** önkormányzati érdek. A helyi örökségvédelmi rendelet szerinti támogatást erre biztosítani célszerű.

XV. 8. A **Helyi építési Szabályzat és Szabályozási terv felülvizsgálatát** a jogszabályoknak és a fejlesztési igényeknek való megfelelést folyamatosan biztosítani kell.

XV. 9. A **belterületen meglévő és magánszemélyek tulajdonában álló beépítetlen telkek** forgási sebességére a telekadóztatást fenn kell tartani - tekintettel az önkormányzat tulajdonában álló telkek korlátozott számára, illetve a megelőlegezett közművesítési költségekre.

XV. 10. Az **Önkormányzatnak a lakáshitelezéssel gondokkal küzdő családok részére a lehetőségekhez képest segítséget kell nyújtania.** Az önkormányzat és hozzá tartozó költségvetési szervek munkatárainak lakásszerzésének támogatására forrást kell biztosítani, amely annak visszatérítendő jellege miatt újra termelődik.

Összegzés

A később benyújtandó pályázatok előkészítéséhez szükséges, hogy a városnak állandóan kész tervei legyenek az önkormányzat rendezési tervével, és a városfejlesztési szándékokkal összhangban. A tervezési feladatokra szükséges, hogy az önkormányzatnak megfelelő összeg álljon rendelkezésre.